

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OM LIV OG VIRKE I NORDRUP-FARENDLØSE 1800-1970

OM LIV OG VIRKE
I NORDRUP-FARENDLØSE
1800-1970

OM LIV OG VIRKE
I NORDRUP-FARENDLØSE
1800-1970

Af

NIELS FR. RASMUSSEN, JENS P. PETERSEN,
NIELS JENSEN, ALFRED JENSEN,
JACOB MØLGAARD, ELMER SØRENSEN,
P. V. SANDEL

FOLKETIDENDES BOGTRYKKERI
RINGSTED

Redaktionskomité:

Kommuneseekretær *Niels Jensen*, Nordrup

Sognerådsmedlem *Jens P. Petersen*, Farendløse

Lokalhistorikeren *Niels Fr. Rasmussen*, Ll. Ryeshus, Farendløse.

Forord

Denne bog beskriver — ufuldkomment — men dog med væsentlige træk fremhævet, udviklingen under det kommunale selvstyre. Perioden fra 1841 til 1970 har været rig på fremskridt og god for borgeren — endskønt det undertiden gik vel langsomt. Pessimismen og bagstræbet ses i de gamle bøger, men mest dog en levende trang til at løfte og gavne. Også Nordrup-Farendløse har sin historie, som det nok er værd at fortælle, og det må håbes, at der i nutid og fremtid vil være vågne og interesserede mennesker i de to sogne, som vil grave dybere — for at »finde guld i sorten muld«.

En række forhold fra tiden før 1841 er nævnt og særtrykket om udskiftningen i landsbyerne bør vedhæftes bogen.

Bogens udgivelse er et resultat af en sognerådsvedtagelse i 1968 og den nedsatte redaktionskomité har bestræbt sig for at belyse og bedømme på et nøgternt og alsidigt grundlag.

Bogen overlades herved til de 1023 beboere til studium og til overladelse til næste generation og næste igen osv. osv.

En hjertelig tak rettes til alle forfattere og hjælpere.

Med venlig hilsen til læseren.

Redaktionskomiteen.

Indenrigsministeren udtaler:

Kommunalreformen er nu snart gennemført. Der er skabt større og mere bærekraftige kommuner. I løbet af få år vil der i de fleste kommuner være opbygget et moderne og slagkraftigt administrationsapparat, som kan løse opgaverne i den enkelte kommune, men som også i langt højere grad end hidtil kan løse en række af de opgaver, som hidtil er løst centralt. Et effektivt administrationsapparat i de enkelte kommuner har hele tiden været forudsætningen for, at decentraliseringen virkelig kan føres ud i livet, eksisterer et sådant ikke, er talen om decentralisering mundsvejr.

Jeg har fuld tillid til, at kommunalbestyrelserne kan opbygge en organisation i de nye kommuner, som nok i højere grad, end man hidtil har forestillet sig, kan overtage en række opgaver, f. eks. indenfor det sociale område, som hidtil er administreret centralt i større eller mindre omfang. Jeg har navnlig også tro på, at fremtidens kommuner selvstændigt kan styre sine egne anliggender, på visse områder vejledt og støttet af lovgivningsmagten og centraladministrationen, men således, at der fra centralt hold kun udstikkes visse hovedretningslinier og fastlægges visse rammer, gennemførelsen af disse retningslinier og udfyldningen af rammerne skal helt overlades til det kommunale selvstyre.

Vi kan således forvente en væsentlig styrkelse af det kommunale selvstyre, men vi kan naturligvis frygte en svækkelse af kontakten til vælgerne. Den direkte kontakt, som folkerepræsentanterne i sognekommunerne og de mindre byer hidtil har haft til vælgerne, kan meget nemt gå tabt. Det er mit håb, at man ude omkring i landet, i de politiske foreninger og blandt nuværende og kommende kommunalbestyrelsesmedlemmer, erkender denne fare og på tværs af partiskel gør sig tanker om hvorledes vælgerkontakten kan bevares og udbygges. Udbygningen af kontakten til vælgerne, unge og ældre, må blive en af de fornemste og vanskeligste opgaver kommunalbestyrelsesmedlemmerne i de nye store kommuner får.

Løses denne opgave, vil vi ikke alene kunne tale om kommunalt selvstyre, men også fortsat om kommunalt folkestyre.

H. C. Toft.

Et tilbageblik

N. FR. RASMUSSEN

På den begrænsede plads som dette skrift anviser, vil det være umuligt at give en udtømmende skildring af Nordrup-Farendløse sognes historie. Skriftet er også nærmest tænkt som en beretning om den kommunale forvaltning fra dennes tilblivelse i 1841 til dens ophør pr. 1. april 1970. Dette ville dog være at sætte grænserne for snævre, thi der var gået en udvikling forud.

I tiden forud for de såkaldte landboreformer blev den lokale administration i landsognene i hovedsagen udøvet af godsejerne, reelt dog af disses tjenestemænd, ridefoged, ladefoged og bondefoged, i nært samarbejde med sognepræsten.

Da alle gårde og huse ejedes af godserne, måtte man på godsets skrivestue betale sin termin, det vil sige sin fæsteafgift, samme sted måtte man betale sine kongelige skatter, tiende m. m., og på godsets hovmarker måtte man lægge det meste af sin tid og sine hestes arbejdskraft. Det var også dér, de unge karle blev udtaget til at gøre militærtjeneste. Ja, hvad der var mere mærkeligt, hvis man havde været letsindig og overtrådt det 6. bud, og var blevet grebet i såkaldt »lejemål«, så måtte man, efter at have stået til offentligt skrifte i kirken, aflevere en klækkelig bøde til godset.

Et direkte eksempel på, hvorledes man i et og alt var underlagt godsejernes myndighed findes i det brev, som sognepræsten i Nordrup, hr. Hans Nordrup den 15. januar 1742 sendte til Giesegårds overinspektør, hr. Lehmann. Han skriver: »Ellers må jeg hermed indmelde, at Nordrups karle og gårdmænd holder *more solito* et skrækkeligt huus på byens tvende kroer. Nogle af dem har siddet 3 dage og nætter i forrige uge på kro, — og hafde der forgangen dag, nær gået ild i halsen af Jacob Olsens karl. I aftes kl. 11¾ visiterede jeg begge steder, og fandt den ene kro fuld af gårdmænd, og den anden af unge karle og drenge, alle med kort i hænderne, blodig banden på tungen, ølkander og brændevinsglas for munden, hvor iblandt den bekendte Laurs præsiderede som marchal. Jeg betvivler, at hr. Lehmann lader slige ting længere ustraffet passere efterdi vi alt forud har haft slette frugter (deraf)«.

Hvorvidt hr. Lehmann er skredet ind overfor disse slette tilstande i Nordrup for mere end 200 år siden, vides ikke, men forudsætningerne derfor var til stede.

Og endelig når døden var indtrådt hos en af sognets beboere, skulle dette også meldes på godset, som ligeledes forestod den efterfølgende skifteforretning.

Efterhånden som det mangesidige lovgivningsværk, som de såkaldte landboreformer bestod af, slog igennem, løsnedes jo lidt efter lidt de bånd, som i århundreder havde bundet sognenes folk til godserne, så at sige fra vugge til grav, og man tør vel sige, at en form for selvstyre derefter begyndte at spire frem.

Det første tilløb til et sådant selvstyre er den såkaldte fattigkommission, som blev oprettet ifølge fattigloven af 1803. Der havde vel tidligere været svage spirer til en fattigforsørgelse ledet af sognepræsten, men først nu bliver der tale om en virkelig organisation med hele pastoratet som virkeområde, det som senere skulle komme til at udgøre kommunen. I denne kommission var præsten, herredsfogeden og godsejerens repræsentant ifølge loven selvskrevne medlemmer, men desuden 4 valgte gårdmænd.

Vi har i Nordrup-Farendløse alle de gamle fattigprotokoller og de er en uvurderlig kilde til den tids sognehistorie. Ikke alene giver de besked om de fattige, ja, ofte kan omtalen af disse være hele små levnedbeskrivelser, men også alle yderne, både af naturalier hvori hjælpen hovedsagelig bestod, og af penge, er her år efter år omhyggeligt opnoterede.

Disse fattigprotokoller er derfor, sammenholdt med kirkebøgerne og folketællingerne uvurderlige kilder, hvis vi vil vide besked om »de gamle slægter som gik hen mens hundredåret led«, for at bruge en kendt verslinie.

Et par ting fra de gamle bøger må med. 1822 forestod kommissionen bygning af et fattighus i Nordrup, formodentlig det, som står endnu. Det blev bygget af snedker Hans Hansen fra Køge for en pris af 439 rigsdaler i sedler, medens folk fra sognene måtte gøre kørsel og såkaldte gangdage. Huset benævnes omtrent samtidigt som »Hospitalet« — et mere humant navn. Vi ved af en senere beskrivelse, at huset havde 2 store og 4 mindre stuer.

Blandt husets første beboere var Mathias Thornborg og hans kone, lad deres skæbne tjene som eksempel på den tids socialforsorg.

Mathias Thornborg

65 år, er født i Kastellet i Frederikshavn, hvor hans fader var underofficer, men da hans fader døde, rejste moderen med sønnen, der den gang var 4 år gammel (i 1767) til sognet her, hvor hendes forældre forhen boede i Mikkelsborghuset ved Giesegaard.

Hos den daværende sognepræst, hr. Fugl, nød han som dreng nogen understøttelse og blev flittigt holdt til at læse, så at han allerede 14 år gammel blev antagen til confirmation år 1776. Derefter kom han i skomagerlære i Køge og arbejdede siden som svend såvel hos sin forrige læremester som siden i Holbæk og Næstved.

Han gav sig derefter i krigstjeneste ved det såkaldte lette infanteri i Kastellet men da han havde udtjent, tog han atter her til sognet og giftede sig for

28 år siden med sin endnu levende kone, der havde tjent i Hebogården i Terslev sogn.

Fra den tid har han haft stadig ophold i sognet her og ernæret sig ved skomager håndværket indtil han for ca. 5 år siden blev apoplektisk og ganske sat ud af stand til at arbejde. I det sidste år har han haft fri bolig og brænde i hospitalet. Bevilliges: 18 lispund brød, 2 skæpper gryn, 2 skæpper mel, 2 skæpper malt, ½ skæppe ærter, 6 pund flæsk, 6 pund smør, 6 pund ost, 2 rigsdaler i sedler, 2 læs brænde.

At en ulykke sjældent kommer alene vil fremgå af det følgende:

Den 5. april dette år (1830) afgik ved døden indsidder Jens Jensen af Nordrup, 30 år gammel, og efterlod sin hustru, som er meget halt, med 2 børn i yderste armod.

Konen modtog en tjeneste(plads) og børnene gaves hendes plejeforældre Mathias Thornborg og hustru i hospitalet, som til dem månedlig har fået nogen understøttelse af fattigvæsenet. Den ældste af børnene, Karen Marie, er født 19. april 1826 og den yngste, Jens, er født den 31. oktober 1827.

13 lispund brød, 1 skæppe gryn, 1 skæppe mel, 2½ skæppe malt, ½ skæppe ærter, 4 pund flæsk, 4 pund smør, 4 pund ost, 2 rigsdaler i sedler. Brødet udleveres månedlig. Det øvrige hvert kvartal.

Ja, mange tragiske menneskeskæbner fortælles der om i den gamle protokol, og hvis man er rundet af gamle slægter her i sognene, kan man måske også finde sine forfædre omtalte deri. Til sidst en lille makaber beretning fra året 1823. Sognepræsten hr. Tauber skriver:

»Fattiglem af 3 klasse nr. 3 Peder Nielsen er ved døden afgået og begravet på Farringløse kirkegård den 7. marts 1823. Hans efterladte ejendele blev straks registrerede, vurderede og ved auktion bortsolgte. Den deraf udkomne sum 15 Rdl. 69 Skl. bliver at beregne fattigkassen til indtægt. Da han for flere år siden havde anskaffet sig en ligkiste blev denne brugt, så der bliver i denne henseende ingen udgift for fattigkassen.«

Man har ret ofte hørt dette om at anskaffe sig sin egen ligkiste år og dag før sin død fortalt, men her er dokumentation for, at dette kan være rigtigt, og i dette tilfælde endda med et fattiglem.

Nogle år senere, nemlig som en følge af skoleloven af 1814 udnævnes såkaldte skolekommissioner rundt om i skoledistrikterne. Disse bestod af sognepræsten som formand, skolepatronerne, dvs. ejere af mere end 32 td. hartkorn, samt de såkaldte skoleforstandere, der valgtes blandt »sognets hæderligste bønder«. Altså igen et beskedent tilløb til et lokalt selvstyre.

Kommunens skolehistorie er imidlertid beskrevet i et særskilt afsnit.

Endelig udkommer den 13. august 1841 loven om landkommunevæsenets ordning. Formelt er loven den enevældige kong Christian den Ottendes værk, men reelt må den nok ses som et resultat af det nydannede folkestyre, således som dette havde fundet udtryk i de såkaldte rådgivende provinsialstænder med bl. a. Roskilde som mødested.

Lovens formål beskrives i indledningen således:

I den overbevisning, at en fri og velordnet kommunalforfattning ikke alene giver borgerne en forøget betryggelse for en pålidelig og hensigtsmæssig bestyrelse af de anliggender, der vedkommer det samfund, hvortil de nærmest hører, men at den må have en gavnlig indflydelse på at nære den iver og rigtige sans for det almindelige vel, have Vi (Chr. d. 8.) lige fra Vor tronbestigelse osv. — —

I lovens § 1 skrives bl. a.: På landet skulle herefter beboernes kommunale anliggender, dog under vedligeholdelse af de nuværende særskilte direktioner for skolevæsenet, bestyres af et amtsråd og et sogneforstanderskab i ethvert sognedistrikt. — —

Dette distrikt skal, hvor flere landsbysogne er forenede under et præstekald, bestå af disse således forenede sogne, forsåvidt de, efter fattigloven af 5. juni 1803 har fælles fattigvæsen. — —

§ 2. Sogneforstanderskabet skal bestå af sognepræsten og den eller de lodsejere, der ejer idetmindste 32 td. hartkorn, samt af 4 til 9 andre mænd, der udvælges af de øvrige — — dertil kvalificerede beboere i distriktet. — — Herredsfogeden tiltræder sogneforstanderskabets møder med stemmeret, når hans lejlighed tillader det.

§ 3. For at nogen skal kunne deltage i valget af sogneforstandere og vælges i denne egenskab, udkræves det, at han, foruden at have opnået 25 års alderen, må eje eller have i brug eller livfæste idetmindste 1 td. hartkorn.

§ 7. Valgene skal foregå i årets sidste kvartal og forberedes ved en liste over de valgberettigede og valgbare, denne liste udfærdiges af valgbestyrelsen. Denne skal første gang bestå af 3 af amtmanden, helst blandt de største lodsejere, udnævnte mænd. — —

Det kan her indskydes, at valgbestyrelsen for Nordrup-Farringløse kommune bestod af greve Brockenhuus Schack ved godsforvalter Hansen, Giesegård, arvefæster Leigh, Prøvegården, samt gmd. Christopher Hansen af Nordrup.

§ 8. Valgene foregå offentligt på et dertil bekvemt sted, og alle vælgerne, som ville udøve deres valget, have at møde personlig, og mundtlig for valgprotokollen at tilkendegive, på hvilke personer de vælge. Når alle valgberettigede have fået adgang til at afgive deres stemmer, og disse ere tilførte protokollen, har valgbesyrelsens fmd. tydeligt at oplæse og valgbestyrelsens øvrige medlemmer at optegne og sammentælle samtlige afgivne stemmer. —

I forhold til nutidens krav til en demokratisk styreform, må det erkendes, at loven af 1841 var såre ufuldkommen.

Ikke alene havde kvinderne ingen stemmeret, men også store dele af kommunens mandlige befolkning havde, uanset deres alder, ingen valgret. Kun gårdmændene og ganske enkelte andre privilligerede, i alt 51, kunne ved det første valg, som fandt sted i Nordrup Skole den 24. november 1841, udøve deres stemmeret.

Det må heller ikke overses, at stemmeafgivningen var offentlig, hvorfor det vel næppe var noget større savn, at folk i tjenende stilling eller lignende ingen stemmeret havde, de kunne dog ikke under sådanne vilkår frit og uhæmmet have udnyttet en sådan.

Stemmeprocenten ved det første valg var ca. 85, og valgt blev følgende:
 Listens nr. 44. Gmd. Jens Nielsen, Farringløse 38 stemmer
 Listens nr. 31. Gamle Peder Andersen, Mulstrup 31 stemmer
 Listens nr. 17. Sognefoged Niels Hansen, Mulstrup 29 stemmer

Det første kommunalvalg

No.	Bye	de Stemmegivende	Alder	Fulde Fd. Hærkorn	de modtagne Stemmer har											
					Løbe No.											
1	Nordrup	Jens Nielsen	44	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2	Nordrup	Gamle Peder Andersen	38	8												
3	Nordrup	Sognefoged Niels Hansen	44	5												
4	Nordrup	Christian Petersen	31	5												
5	Nordrup	Jens Nielsen	25	5												
6	Nordrup	Jens Nielsen	31	5												
7	Nordrup	Christian Petersen	32	5												
8	Nordrup	Jens Nielsen	33	5												
9	Nordrup	Jens Nielsen	65	5												
10	Nordrup	Jens Nielsen	47	5												
11	Nordrup	Jens Nielsen	38	5												
12	Nordrup	Jens Nielsen	47	5												

Listens nr. 39. Gmd. Peder Nielsen, Farringløse 23 stemmer
Listens nr. 3. Gmd. Christoffer Hansen, Nordrup 21 stemmer
Listens nr. 35. Arvefæster Leigh, Prøvegården 19 stemmer
Efter valgets afslutning samledes de valgte sogneforstandere for at udnævne en formand og man valgte enstemmigt greve Brockenhuus-Schack, Giesegård, til dette hverv.

Den 21. januar 1842 erklærer greven imidlertid, at han ikke, på grund af sit svagelige helbred, personlig kan give møde i sogneforstanderskabets forsamlinger, men at han vil benytte sig af lovens adkomst til at lade sig repræsentere af sin godsforvalter, hr. Hansen.

Sogneforstanderskabets første ordinære møde afholdtes på Giesegård den 1. februar 1842, hvor godsforvalter Hansen udøvede formandsskabet på grevens vegne.

Hr. Hansen fremsatte her et forslag om bekæmpelse af det, efter hans mening, overhåndtagende betleri, samt et andet forslag om skadeligt vands afledning. Begge forslag blev enstemmigt antaget. Desuden besattes ved det første møde forskellige tillidsposter — også enstemmigt. Man får uvillkårligt det indtryk, at godsforvalteren helt har behersket mødet, medens de nyvalgte menige medlemmer har forholdt sig usikre og tøvende overfor dette nye, de her første gang deltog i, og det er forståeligt nok, eftersom de fleste jo var fæstere under Giesegård og derfor til en vis grad afhængige af godset.

Når man gennemgår protokollerne for disse første år, lægger man mærke til, at det i virkeligheden kun var småsager, sogneforstanderskabet fik at beskæftige sig med, og de kunne derfor heller ikke give anledning til nogen større meningsudveksling. De mere betydelige sager var stadig underlagt fattig- og skolekommissionen.

Ved mødet den 2. november 1843 foreligger dog en sag, som giver anledning til, at flertallet bekender kulør og første gang tager et selvstændigt standpunkt.

Herredsfogeden, hr. Harhoff, havde tjenstligt udbedt sig en erklæring ang. Husmandsstandens vilkår, samt forslag til en forbedring af disse.

Svaret går, kort fortalt, ud på, at husmandsstandens vilkår i disse sogne er ganske god, hovedsagelig takket være Giesegårds herskabs humane administration og deres store anvendelse af husmandsstandens arbejdskraft. Dog indrømmes, at tilstanden ikke er så god som ønskeligt, idet nogle familier af denne klasse lever i trange kår og enkelte endog i armod. Årsagerne hertil mener man dog må være det stigende befolkningstal, samt mangel på flid, dygtighed og vindskibelighed, eller med ét ord, mangel på moralsk selvstændighed hos arbejderklassen. — I øvrigt mener man, at statsmagten har gjort alt i denne sag, hvad der for tiden burde gøres, og at alt andet må overlades til tiden og omstændighederne.

1739 lod Giesegård gods opføre en vejrmølle i Farendløse, beregnet for godsets bønder der på egnen. 1772 anlagdes tillige en vandmølle ved Farendløse, denne bestod dog kun i et kort åremål. 1862 opførtes en stor hollandsk mølle, denne brændte imidlertid allerede 1873 ved en stor brand, som truede med at lægge hele byen i aske. Flere mennesker blev stærkt forbrændte og en enkelt af disse døde af sine brandsår. Møllen genopførtes i sin tidligere skikkelse, men brændte igen 1928 og blev ikke genopført mere

Kun godsforvalteren og hr. Leigh underskrev denne erklæring, hvorimod alle de øvrige sogneforstandere, inklusive hr, pastor Rafn, nægtede at underskrive, og erklærede at ville afgive en særlig erklæring. Denne erklæring kendes desværre ikke.

I året 1854 foreligger igen en sag, der giver anledning til meningsforskel i rådet. Giesegård gods ønskede da at nedlægge Frands Nielsens fæstegård i Klippede by for at lægge dens jorder ind under hovedgården. Da sagen kom til behandling i forstanderskabet, gik flertallet af dette kraftigt imod godsets ønsker og i en meget velskreven erklæring udtaltes det håb, at ministeriet vil nægte godset tilladelse til at inddrage bondejord under hovedgården, og navnlig til at nedlægge den her omhandlede gård.

Alle de valgte medlemmer går ind for dette standpunkt, medens de andre medlemmer, daværende sognepræst F. V. Andersen og godsforvalter Finsen, erklærer sig helt eller delvis neutrale. — — Gården blev dog nedlagt.

De første år skiftede man ofte formand i sogneforstanderskabet. Den første

fungerende formand, hr. Hansen, Giesegård, afløstes 1844 af sognepræst C. A. Rafn, der dog allerede 1845 blev forflyttet til Gram i Sønderjylland, og derefter efterfulgtes af gmd. Søren Andersen, Nordrup, der altså blev den første folkevalgte formand.

Søren Andersen var en meget betydelig mand, en ledende skikkelse i Ringstedegnens folkelige og politiske rejsning, og det må meget beklages, at de snævre rammer for dette skrift ikke giver mulighed for en nærmere omtale af denne mands fremragende og banebrydende virke.

Søren Andersens formandsvirke blev dog ikke denne gang af lang varighed, thi allerede 1846 afløstes han af den nye sognepræst, hr. Fr. V. Andersen. Pastor Andersen, der fik sit virke her i Nordrup-Farendløse, fra 1845 til 1870 kom til at betyde overordentlig meget for disse sogne, kundskabsrig og handlekraftig som han var. Også som fmd. i sogneforstanderskabet har han sikkert gjort god fyldest. Der er imidlertid skrevet så meget om pastor Andersen, ikke mindst af hans berømte søn, professor Vilhelm Andersen, at mere interesserede læsere må henvises hertil.

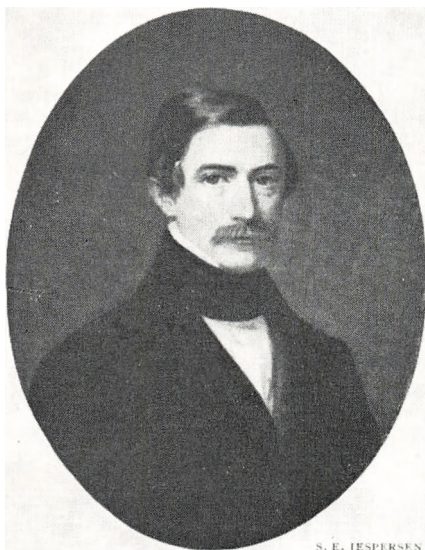
1853 vælges da den nye greve på Giesegård, hr. Knud Bille Brockenhuus-Schack til formand. Der er i disse år dog ingen rigtig stabilitet ved formands hvervet, det skifter ofte fra år til år.

Der er imidlertid én mand fra disse år, som må omtales lidt nærmere, og det er Albrecht Christoffersen, Farendløse. Han boede i et lille fæstested ude i randen af mosen og drev samtidig skrædderhåndværk. Han har efter alle de vidnesbyrd, han har efterladt sig, været en både ejendommelig og en kundskabsrig mand, en mand som i mange måder var langt forud for dem, han færdedes iblandt. I mange år var han en ivrig deltager i sognenes offentlige liv og beklædte mange forskellige tillidsposter. I en årrække var han medlem af sogneforstanderskabet og flere gange dets formand, og det er betegnende for hans anseelse, at da han i 1865 for anden gang valgtes til formand, skete dette med 6 stemmer mod 1.

Under sin første formandsperiode 1859 faldt det i hans lod at forme forstanderskabets svar på et andragende om oprettelse af en vindmølle i Mulstrup, og da dette svar tillige giver et godt tidsbillede, skal det gengives her med enkelte forklarende tilføjelser:

»Over forelagte andragende fra møller L. Nielsen om tilladelse til, på den af ham opførte vindmølle på Mulstrup mark, at foretage al slags maling, skulle sogneforstanderskabet erklære følgende:

Når, som det er bekendt, at der findes mølletrang her på egnen, da kan sogneforstanderskabet, overensstemmende med sandheden, bevidne at en sådan trang virkelig er til stede hvert år på forskellige tider, ligeså at mølletrangen tiltager år for år i samme grad som befolkningen. I de sidste 20 år er familiernes antal i denne kommune tiltaget overordentlig, vistnok med

S. E. JESPERSEN

Greve Knud Bille Brockenhuus-Schack
(† 1892)

*Maleri af A. Schiøtt 1855, tilhørende Hvs. O. v. Amarskål
Greve F. Brockenhuus-Schack.*

S. E. JESPERSEN

Grevinde Helene Sophie C. F. Brockenhuus-
Schack, f. v. Lowzow († 1917).

*Maleri af A. Schiøtt 1855, tilhørende Hvs. O. v. Amarskål
Greve F. Brockenhuus-Schack.*

¼ deel, uden at en nogenlunde tilsvarende udvidelse af de nærmeste møller har fundet sted — ja, uden nogensomhelst udvidelse af disse.

Nordrup-Farringløse sogne har et overordentlig stort antal såkaldte småkårsfamilier, eller sådanne som ikke er besiddelse af heste og vogn — for disse især er mølletrangen i høj grad tryggende.

Sogneforstanderskabet skulle visselig ikke tilvejebringe unødvendige indgreb i bestående rettigheder, men må, såsom al konkurrence er udelukket (og man derfor let) bliver udsat for vilkårlighed, og at noget (sådan) her i sognene er tilfældet (fremgår af, at) det på flere tider af året er så godt som umuligt at få malet med mindre man giver møllersvendene en doucør, der ofte overstiger malelønnen. Ja, for den fattige husmand og indsiderne er det endog flere gange malelønnen. Herved er det muligt, at møllersvendene (som det er) ganske almindeligt arbejder så godt som uden løn af mølleren. — Dette er noget som enhver beboer, overenstemmende med sandheden, kan bevidne.

Når det betænkes, at de omliggende møller i en meget lang årrække ingen som helst udvidelse har fået, medens befolkningen her på egnen er steget overordentlig — ligesom det opsving, agerdyrkningen har taget, og det der-

med, og den højere velstand, stigende forbrug nødvendiggør flere og bedre møller — da kan sogneforstanderskabet efter sin bedste overbevisning ikke andet end på det indstændigste anbefale at møller Nielsens ansøgning om tiladelse til at foretage al slags maling bevilliges.«

Denne skrivelse fortæller os bl. a., at kommunen netop på denne tid var inde i en stærk udvikling både hvad angår befolkning og jordens dyrkning.

De møller, som her er genstand for kritik, må være møllerne i Høm og Farendløse. Kritikken virkede for så vidt, som man allerede i 1862 fik en ny stor hollandsk mølle i Farendløse.

Meget mere burde fortælles om denne tid, men vi må haste videre.

1868 vælges greve Knud Brockenhuus-Schack igen til formand for sognerådet, som det efter lov af 1867 nu kaldtes, og han virkede som sådan indtil 1883, dog ofte repræsenteret ved sine godsforvaltere. Greven var en velmenende mand, almindeligt afholdt af sine kolleger i sognerådet, en af dem betegnede ham som: »en rigtig stadsmand«. Han blev i sit virke for godset og egnen ivrigt støttet af sin smukke og intelligente hustru, grevinde Helene Sophie, født Lowzow.

Grevens afgang i 1883 må nok ses på baggrund af det voldsomme politiske røre, som ministeriet Estrups politik, den såkaldte provisoriepolitik, rejste i disse år. En politik, som greven uvilkårligt måtte stå som eksponent for, selv om han næppe deltog i politik i egentlig forstand. Det er i så henseende betegnende, at hans efterfølger som formand i sognerådet blev gårdejer Anders Sørensen, Nordrup, der netop var en førende personlighed i kampen imod denne politik.

Det er dog nok praktisk at gå lidt tilbage i tiden for at se hele perioden fra 1870 til 1900 under ét. Der sker nemlig i disse år så meget betydningsfuldt indenfor kommunens grænser, omend ikke indenfor kommunestyret i snævrere forstand.

Der vil herefter følge en omtale af de betydningsfulde nydannelser, der sker indenfor kommunen i reformperioden 1870 til 1900. Omtalen af dem vil blive ført op til nutiden i fortsættelse af det tidspunkt, på hvilket de bliver startet, hvilket formentlig er mest praktisk, selv om den kronologiske rækkefølge derved sprænges.

1870 åbner lærer Larsen en privat kommuneskole i Mulstrup og kommunen får herved ved privat initiativ en hårdt tiltrængt udvidelse af sit skolevæsen. Lærer Larsen havde fået sin uddannelse på Hindholm Højskole, hvor også Anders Sørensen og andre af kommunens folk i disse år var elever. Han blev kommunen en god mand, ikke alene i skolearbejdet, som han ifølge pastor Wolfs udsagn varetoget med flid og samvittighedsfuldhed, men også på mange andre områder.

1871 stiftedes ved et møde i Mulstrup skole en syge- og hjælpekasse for Nordrup-Farendløse kommune.

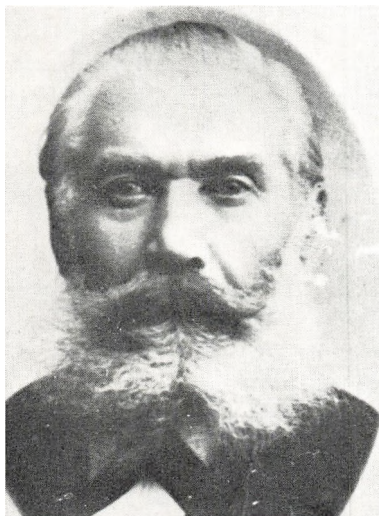
Initiativet til denne kom fra en mindre kreds i Mulstrup, og man aner i denne kreds mænd som lærer Larsen og Anders Sørensen (som dengang boede i Mulstrup) som de drivende kræfter. Det blev da også Anders Sørensen, der valgtes til den første formand, medens lærer Larsen blev regnskabsfører.

Sygekassen trådte i funktion den 1. januar 1872 og allerede den 2. januar kom den første sygemelding fra medlem nr. 134, hmd. Niels Frederiksens hustru i Farringløse. Blandt de mænd, som gennem årene har arbejdet med sygekassen, må særlig fremhæves murer Hans Hansen, Nordrup, som valgtes til formand i 1888 og virkede som sådan i samfulde 25 år, indtil 1913, hvor han ved sin afgang fejredes ved en fest og fik overrakt Dannebrogskorset som en anerkendelse af hans store arbejde for sygekassen.

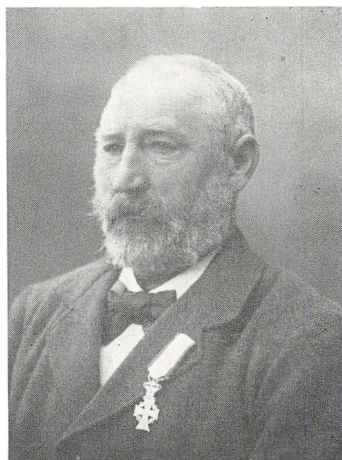
En fast tradition var i mange år de såkaldte sygekassefester, der afholdtes i »Christian Jensens skov«. De formede sig i reglen som politiske vælgermøder om eftermiddagen og sluttede med dans om aftenen.

Rækkefølgen af formænd i sygeassen er følgende: Anders Sørensen – Møller Frederiksen, Mulstrup – Murer Hans Hansen, Nordrup – Hmd. H. P. Frederiksen, Nordrup – Hmd. Lars Peder Pedersen, Farendløse – Hmd. Hans Fr. Hansen, Mulstrup – Parcellist Laurits Andersen, Mulstrup – Tømrermester Gunner Hansen, Nordrup.

Lærer J. P. Larsen, Mulstrup

Murer Hans Hansen, Nordrup

1885 stiftedes ved et stort Møde i Mulstrup skole en såkaldt Riffelforening for Nordrup-Farendløse kommune. Denne forening var et led i den politiske rejssing, som i disse år gik over landet. Under det lidt mindre krigeriske navn »Skytteforening« blev den indmeldt i Sorø amts S. & G. som 49de kreds. Søren Jensen, Hyldegården, var den første formand. Til at begynde med havde man skydeøvelser på Mulstrup mose, ind mod Egedesgårdens jorder. Man drev også eksersits og gymnastik under ledelse af gamle underkorporaler. Mange af de ældre i kommunen, der var passive medlemmer af foreningen, overværede med interesse øvelserne, som blev holdt hver søndag eftermiddag på den nævnte plads på mosen. Vi har her uden tvivl den første spire til nutidens vidt forgrenede idrætsliv, men det er desværre ikke muligt at følge udviklingen i alle enkeltheder, fordi de gamle protokoller ikke har været til at opdrive. Men det vides dog, at der efter forsamlingshusets start 1897 og 98 fandtes selvstændige gymnastikforeninger både i Nordrup og Farendløse sogne. Efter centralskolens indvielse 1940 blev denne og dens Idrætsplads en god og naturlig ramme om hele idrætsudøvelsen i kommunen, og det var derfor fornuftigt, at de to foreninger den 29. oktober 1940 sammensluttedes til én forening under navnet Nordrup-Farendløse Idrætsforening. Foreningens første formand blev mejerist Jørgen Jensen, Nordrup. Han efterfulgtes af lærer H. Arentz, der i en årrække var meget virksom for foreningen. Mange andre har gennem årene lagt et stort arbejde i denne forening, der jo heldigvis stadig er i fuld virksomhed.

Andelsmejeriet Vestervang

Det er en nok så bekendt sag, at det danske landbrug i firserne var i store vanskeligheder. Man måtte den gang gå over til produktion af forædlede landbrugsvarer, for eksempel smør, men her slog den hidtil anvendte fremstilling i hjemmene ikke mere til, sådan som det så fortræffeligt er skildret i følgende verslinier (af en sang skrevet til Vestervangs 25 års jubilæum 1913):

*I gamle dage det var en gang
vor landbostand var i pengetrang.
Kulturen var kommen, men vandt ej frem,
man magted' ej kunsten i mange hjem.*

*I lumre stalde stod koen glemt
og mælken lunt hist på hylden gemt.
Og konen traved' og kærned' med slid,
men smørret blev dårligt, trods hendes flid.*

Løsningen blev andelsmejerier. Nordrup andelsmejeri kaldet »Vestervang« holdt sin første generalforsamling i Nordrup skole den 27. februar 1888,

hvor gdr. Anders Sørensen, Nordrup, valgtes til formand og som den første bestyrer ansattes en jøde ved navn Colind. Colinds årsløn bestemtes til 1.000 kroner + 25 % af hvad smørret indbragte over topnoteringen, og heraf skulle han selv lønne sin medhjælp.

Mejeriets bygninger blev opført af murer P. Petersen, Slimminge, og tømrer Niels Pedersen, Farendløse. Hele mejeriet inklusive byggegrund og maskiner kostede 20.411 kroner. Man optog til formålet et lån i Bondestandens sparekasse på 18.000 kroner. Andelshaverne måtte tegne sig for et vist antal køer over en 10-årig periode. Der var ret stramme regler for, hvad man skulle bruge og hvad man ikke måtte bruge af fodermidler, og bestyrelsen skulle overvåge at dette overholdtes.

Mejeriets første arbejdsdag var den 28. juli 1888.

Mange af kommunens landbrugere har gennem de 77 år, som mejeriet kom til at bestå, være knyttet til dette som mælkekuske, bestyrelsesmedlemmer og formænd. Af mænd på formandsposten er der særlig grund til at nævne gdr. Niels Nielsen, Farendløse, der var formand fra 1915 til 1935, og sognefoged Peder Madsen, Nordrup, der var formand fra 1935 til 1960, altså i 25 år. Den sidste formand var gdr. Jørgen Nielsen, Nordrup, der kom til i 1960 og ledede hele afviklingen af mejeriet, der tog sin begyndelse 1961 og

Andelsmejeriet »Vestervang«

sluttede med en sidste ekstra generalforsamling i maj 1964, hvor 59 andelshavere stemte for nedlæggelse og ingen stemte imod. Den 1. oktober 1964 standsede A/M Vestervang for stedse driften.

Det er nok rigtigt, når Jørgen Nielsen konstaterer, at det var med vemod, man besluttede sig til at standse det mejeri, som kommunens samlede landbrugersand i 77 år havde stået sammen om, men, som han skriver, udviklingen havde ført med sig, at kommunen var for snæver en ramme for dette gode andelsforetagende.

Af mejeribestyrere må særlig nævnes J. Jørgensen, der kom til Vestervang i 1905 og virkede her til 1946 i samfulde 41 år. Han efterfulgtes af sin søn Holger Jørgensen, der virkede her til mejeriet ophørte i 1964.

Tvindelstrup og Nordrup forsamlingshuse

I vedtægterne for Tvindelstrup forsamlingshus står der i § 1: — at det er interessentskabets formål, ved opførelse af en forsamlingsbygning, at afhjælpe et længe følt savn af et passende forsamlingslokale i sognet. —

For at forstå dette, må man erindre sig, at man indtil da havde været henvist til at benytte skolestuerne til møder, husflid og mange andre formål, hvad de selvsagt var lidet egnede til, ligesom dette ofte kunne gribe forstyrrende ind i undervisningen og volde lærerfamilierne megen ulejlighed. Bøndergilderne, såsom fastelavn og mikkelsdag, så vel som ungdomsgilder — i ældre tid kaldet legestuer, senere listeballer, fandt sted rundt om i bøndernes øverstestuer.

Det er derfor forståeligt, at man følte savnet af passende samlingslokaler i sognene.

Egnens første forsamlingsbygning rejstes i Terslev 1887. Ca. 10 år senere, 1896, tog Søren Jensen, Hyldegården, initiativ til at rejse en forsamlingsbygning for Farendløse sogn. Denne blev indviet ved en talrig besøgt fest den 11. februar 1897, hvor Søren Jensen som formand bød velkommen og redegjorde for bygningens tilblivelse samt meddelte, at den havde kostet ca. 3.000 kroner, og at der var 75 aktionærer.

Lærer O. Worsøe, Farendløse, holdt festtalen og udtalte heri sin glæde over, at sognets folk nu kunne samles her under fælles tag. Han håbede huset kunne samle både gamle og unge til uskyldig skæmt og alvorlig tale, så det kunne blive til gavn og glæde for alle. — — Og så dansede man til den lyse morgen. Den første vært var skomager Ole Jensen, Tvindelstrup.

Allerede året efter kunne man indvie et forsamlingshus i Nordrup. Her var det lærer Bardino, Nordrup, der stod i spidsen for bygningens rejning. Ved indvielsen den 26. september 1898 kunne også lærer Bardino byde velkommen til en talrig forsamling.

Festtalen blev her holdt af provst Neergaard, Nordrup, der udtalte: »— at

Gymnastikholdet foran Nordrup forsamlingshus

han håbede, at huset ville blive til glæde og fremgang. — Blandt andet mente han, at det kunne bruges til husflid og gymnastik og mulig til pogeskole, hvori de små kunne få deres første undervisning, hvilket ville være til lettelse for mødrene«. Han sluttede med et leve for bygningen. Efter foredrag og fællesspisning morede man sig også her til henad morgenstunden. Den første vært i Nordrup forsamlingshus var daværende høker Jonas Pedersen.

Provstens gode ønsker om pogeskole og gymnastik, blev virkelig en realitet, idet man her i Nordrup i en årrække drev en privat pogeskole i forsamlingshuset, vel indtil forskolen oprettedes 1906. I nogle år fungerede forsamlingshuset også som kommunal gymnastiksal for Nordrup hovedskole, hvilket lod sig gøre på grund af den nære beliggenhed.

Det bør vel også nævnes, at man i 1917 åbnede et forsamlingshus i en bondegårds stuelænge i Mulstrup. Dette forsamlingshus fik dog kun et kort åremål at virke i.

Ikke alle de gode ønsker, der blev udtalt ved forsamlingshusenes indvielser er gået i opfyldelse, men alt i alt har disse forsamlingshuse dog afhjulpet det nævnte savn af et samlingssted, og kommunen ville have været fattigere uden dem. —

Mulstrup og omegns brugsforening

blev stiftet ved et møde i Mulstrup gl. skole den 20. maj 1900, det samme sted, hvor tidligere både sygekassen og skytteforeningen var blevet stiftet.

Hvorvidt lærer J. P. Larsen personligt også ved denne lejlighed har været aktiv, vides ikke — han var jo nu en ældre mand, men usandsynligt er det ikke. Derimod vides det, at hans gode ven parcellist Anders Pedersen, Mulstrup, spillede en betydningsfuld rolle ved brugsforeningens start og i dens første vanskelige år, idet han i sin ejendom afgav husrum for det første beskudne udsalg, ligesom han tillige virkede som foreningens første uddeler.

Den første bestyrelse bestod af følgende: Gdr. Peder Pedersen, Mulstrup, som formand og desuden af hmd. Hans Hansen, Nordrup, gdr. Fr. Sørensen, møller Oluf Kristensen samt skomager P. Kinnerup, alle af Mulstrup. Til revisorer valgtes lærer J. P. Larsen og bager Søren Kristensen, begge fra Mulstrup.

1905 flyttede brugsforeningen ind i eget hus, som man havde bygget på en grund købt af uddeleren i hjørnet af dennes jordlod. Bygningen var i øvrigt tegnet og opført af tømrer Hans Christensen, Mulstrup, med tømrer Peder Isaksen, Tvindelstrup, som bygningskyndig tilsynsførende. Den kostede 5.841 kroner.

Denne bygning stod i store træk uændret til 1959, hvor den blev grundigt ændret, samtidig med, at man gik over til delvis selvbetjening.

Udviklingen kan også udtrykkes ved følgende tal over omsætningen — 1900: 13.484 kr., 1920: 178.185 kr., 1968: 861.078 kr.

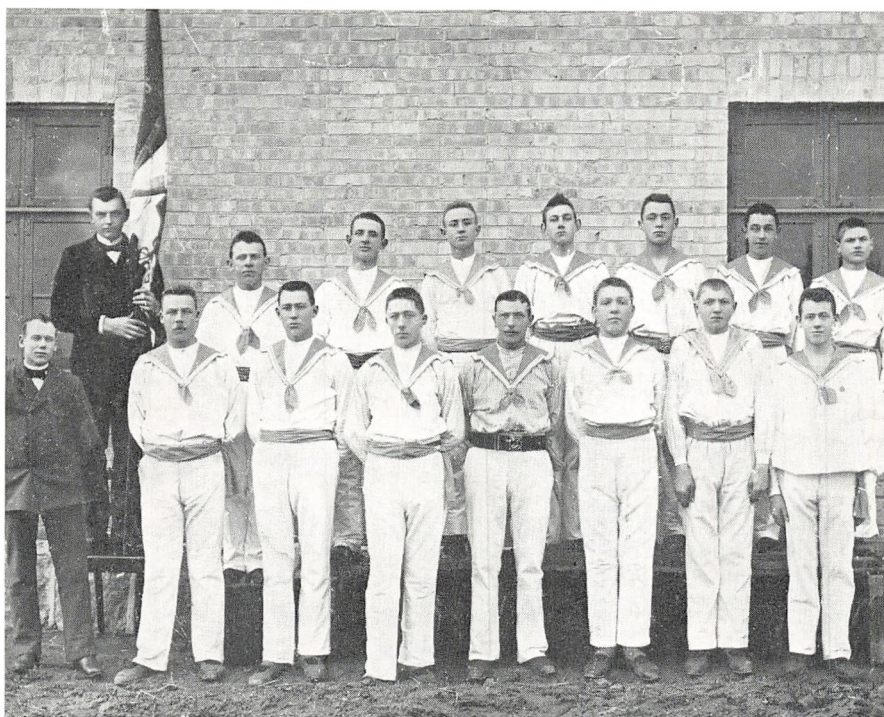
Af mænd, som på forskellig måde har arbejdet i brugsforeningens tjeneste, må følgende fremhæves:

Den første uddeler var som nævnt parcellist Anders Pedersen. Nogen uddannelse i faget havde han selvfølgelig ikke, men han var en oplyst mand, gammel elev fra Hindholm højskole og han havde også en tid virket som mejerist. Uden at det kan ses hvornår, er han trådt tilbage og efterfulgt på uddelerpladsen af sønnen Chr. Pedersen.

1906 antoges ølkusk Jens Pedersen, Ringsted, som uddeler. J. Pedersen var dog barnefødt i Nordrup — af den kendte Jonas slægt — og han faldt hurtigt til i de hjemlige omgivelser og blev i øvrigt senere, i årene 1925—30, kommunen en god sognerådsformand, hvorfor hans billede kan ses blandt disse.

J. Pedersen efterfulgtes 1917 som uddeler af Carl Rasmussen, der i øvrigt også stammede fra Nordrup.

1. juli 1927 overtoges uddelerposten endelig af en mand hentet udefra, nemlig uddeler Jacob Jacobsen, Kirke Helsing. Jacobsen kom til at virke i brugsforeningens tjeneste i 29 år til 1956, da sygdom tvang ham til at træde tilbage.

Gymnastikholdet foran Tvindelstrup forsamlingshus

Det skyldes sikkert ikke mindst hans dygtighed og joviale væsen, at brugsforeningen i disse år var i stærk udikling.

1. oktober 1956 tiltrådte daværende kommis Egon Nielsen, Karise, stillingen som uddeler, hvori han stadig virker.

Som regnskabsfører for brugsforeningen virkede lærer J. Clausen, Mulstrup, fra 1911 til hans død 1940.

På formandsposterne finder man følgende:

1900 Gårdejer Peder Pedersen, Mulstrup (hans billede findes også blandt sognerådsformændene)

1921 Møller Oluf Kristensen, Mulstrup (billede ligeledes blandt sognerådsformændene)

1922 Gårdejer Hans Chr. Nielsen, Mulstrup

1947 Sognefoged Peder Madsen, Nordrup

1967 Parcellist Poul Pedersen, Mulstrup.

På baggrund af denne gennembrudstid er det ejendommeligt at erfare, at der efter århundredskiftet egentlig ingen særlige nydannelser sker. — Man har formentlig haft nok i at udnytte og videreføre de institutioner og foreninger, som i den foregående periode var skabt.

Nogle enkelte mænd fra gennembrudstiden må vi standse op ved.

Gårdejer Anders Sørensen, Nordrup, som i nogle år beklædte alle nøglestillinger i kommunen, var uden tvivl en førerskikkelse — kundskabsrig, veltalende og initiativrig, men han blev tillige en meget omstridt mand, hvad han nok ofte selv havde nogen skyld i. Foruden de lokale hverv var han i mange år kontorbestyrer i Ringsted for Bondestandens Sparekasse, et hverv han havde overtaget efter sin fader Søren Andersen.

Mærkeligt nok kan næsten det samme siges om hans samtidige, Søren Jensen, Hyldegård, der trods det, at de var politiske meningsfæller, ofte rivaliserede med Anders Sørensen om befolkningens gunst, men hvis man kan bedømme dette efter fordelingen af kommunens tillidshverv, er det så afgjort Anders Sørensen, der gik af med sejren, medens Hyldegårds indsats hovedsagelig kom til at ligge udenfor kommunens grænser. Det bør dog nok nævnes, at de industriforetagender, bryggeri, teglværk med mere, som han omkring 1900 fik startet i Tvindelstrup i nogle år havde nogen betydning for beskæftigelsen i kommunen.

Samtidig med disse stærkt udadvendte personer må nævnes gårdejer Hans Christensen, Hætterne, der på alle måder var deres modsætning, rolig, stilfærdig og solid. I mange år en ledende mand både indenfor mejeriet og i sognerådet, hvor han beklædte formandsposten 1889—1901. I en nekrolog ved hans død 1922 skrives: »— Han var en anset og agtet mand, der på sin tid satte sit præg på kommunen«.

Men som sagt, efter århundredskiftet er det lidt svært at finde betydningsfulde sager — det skulle da lige være Køge-banen, men derom fortælles andet sted.

Fra lovgivningsmagts side sker der 1908 det betydningsfulde, at valgretten udvides til også at gælde kvinder og tyende — det sidste er et nu til dels glemt ord for tjenestefolk.

I 1907 blev gårdejer Niels Nielsen, Farendløse, valgt til sognerådets formand, i hvilken stilling han med stor dygtighed virkede i to perioder. Ved et kommunalt møde i Nordrup Forsamlingshus 1913 gav han en redegørelse for sognerådets virke i den sidst forløbne valgperiode. Nogle ord fra denne redegørelse kan passende stå som udtryk for denne tid. Niels Nielsen udtalte blandt andet:

— I sidste valgperiode er der i alt indbetalt i skat 82.386 kroner, nemlig for fast ejendom 36.286 kr. og for formue og indkomst 46.100 kr. Der har

i perioden været nogen stigning i skatterne, blandt andet som følge af forøgede skoleudgifter. I det hele taget har der været stigning på de fleste poster.

For pengene har vi fået udmærkede veje og et ret godt skolevæsen, dog var det heldigst om der også var forskoler ved Farendløse og Mulstrup skoler, men her har det nye sogneråd jo så en opgave.

Der går også betydelige beløb til alderdomsunderstøttelse og fattigvæsen.

Sognerådet har i alt behandlet 956 sager. Den vigtigste af disse er vel nok tilskuddet til Køge-banen.

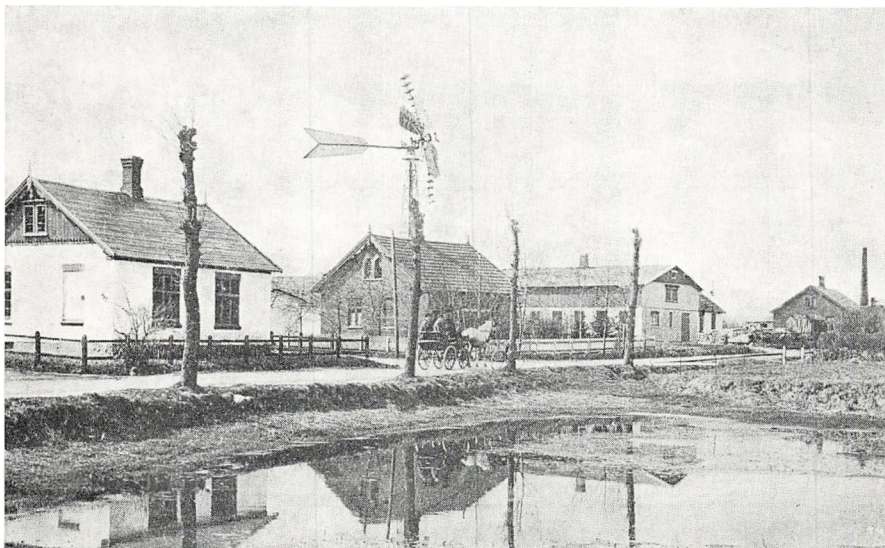
Også opførsel af et ligkapel i Nordrup hører til de vigtigere ting. Det sidste spørgsmål er ikke blevet løst, væsentligst fordi man fandt den udpegede plads mindre heldig, men sagen melder sig påny og vil da forhåbentlig blive løst.

Niels Nielsen pegede endelig på nogle nye opgaver, for eksempel at få indretet et bedre brandvæsen og indførelse af tvungen aftenskole. —

Så vidt Niels Nielsen. Det var altså, hvad man beskæftigede sig med den gang, og det kan vel nok synes lidt småt, målt med nutidens målestok, men det er jo heller ikke denne målestok, man skal anvende. Tingene skal altid bedømmes i forhold til deres egen tid.

På to felter er Niels Nielsen i sin tale langt forud for sin tid, nemlig hvad angår brandvæsen og aftenskole. Et par ord om det sidste.

Parti fra Nordrup

Aftenskole har været drevet af kommunens lærere langt tilbage i tiden, men det var på lærernes private initiativ, med et ganske ubetydeligt tilskud fra kommunen. Uden at ville forklejnede nogen andre, er det vist rimeligt at fremhæve det aftenskolearbejde, som lærer Worsøe drev både i sin tid ved Nordrup skole og senere i Farendløse skole. Som den gudbenådede lærer han var, fik hans undervisning her betydning for mange slægtled af unge. Men det mål, som Niels Nielsen sætter her i 1913: »— En alle omfattende ungdomsundervisning« — det er vi jo endnu ikke nået frem til.

Tiden under første verdenskrig og årene, der fulgte umiddelbart derefter, hvor mænd som gårdejer Hans Jensen, Nordrup, og møller Oluf Kristensen, Mulstrup, stod i spidsen for sognerådet blev vanskelige. Prisstigning, ernæringskort og fodermangel er nogle af de ting, som i disse år prægede alt og alle. 1920'erne med deres økonomiske kriser var selvsagt også et dårligt grundlag for en større aktivitet.

Det bør dog nævnes, at kommunen i sidste halvdel af tyverne anskaffede den første vejtrølle og nogle år senere påbegyndte tjærebehandling af veje, hvilket betød en hårdt tiltrængt forbedring af disse, som efterhånden som biltrafikken udvidedes, ikke kunne holde med den traditionelle behandling med løse skærver og grusbelægning.

1930 valgtes stationsmester J. Elmfelt, Sneslev, til sognerådets formand, man må her erindre sig, at Sneslev station, trods sit navn, i virkeligheden var beliggende i Nordrup-Farendløse kommune.

J. Elmfelt, der stammede fra Næstved, var efter nogle år som underofficer ved garnisonen i Ringsted, kommet i Køge-Ringsted banens tjeneste. 1925 valgtes han til overraskelse for mange ind i sognerådet. Han var på den tid en ret ukendt mand i kommunen, men det skulle blive anderledes. Han var en dygtig kontormand, dertil flittig, venlig og charmerende, hvorfor han havde let ved at omgås folk, uanset deres sociale stadi. Det føltes derfor ganske naturligt, at det blev ham, der kom til at løse Jens Pedersen af på formandsposten.

Den mest betydningsfulde sag, som Elmfelt fik at arbejde med i sin formandstid, var uden tvivl skolesagen. Tanken om centralskoler var ny den gang og føltes af mange som et for stærkt brud med gamle traditioner, og når det alligevel lykkedes at få rejst Nordrup Centralskole så tidligt som 1940, fortjener Elmfelt sikkert den største del af æren herfor.

Elmfelts sidste år som sognerådsformand faldt under anden verdenskrig, og blev derfor vanskelige og meget arbejdskrævende. Uden tvivl bød han sig selv mere i disse år, end godt var for hans helbred.

Elmfelt efterfulgtes 1946 af gårdejer Jens Hansen, Nordrup, der allerede i flere år var betragtet som en slags kronprins til kommunens højeste tillidshverv, men læs om ham i sekretær Niels Jensens afsnit.

Beboere på De gamles Hjem 1970 (i højre side ses bestyrerinde Betty Nielsen)

De gamles Hjem

Den sidste sognerådsformand i Nordrup-Farendløse kommune blev gård-ejer Jacob Mølgård, Nordrup, i hvis lod det faldt at lede og føre de van-
skelige forhandlinger om kommunens overgang til Ringsted storkommune.

Men dette er ikke historie og jeg afstår derfor fra nærmere at kommen-
tere det – det overlader jeg til andre, bl. a. Jacob Mølgård selv.

Niels Nielsen, Farendløse, som flere gange er citeret og omtalt i denne
bog, skal en gang have sagt, at det at være sognerådsformand var som at
gøre en mands arbejde til en drengs løn. Det er der nok noget om. Niels
Nielsen vidste det jo af egen erfaring.

Derfor blev det efterhånden nødvendigt at ansætte særlige kommune-
sekretærer. Dette spørgsmål fik i Nordrup-Farendløse kommune sin løsning

Idrætsudøvernes »trofæer«

i 1955, da man ansatte Niels Jensen som kommunesekretær. Det er sikkert en almindelig opfattelse, at Niels Jensen i de siden forløbne år har været kommunen en god og nyttig mand, og det er med beklagelse, vi ser ham forlade denne stilling nu ved overgangen til storkommunen.

Rejsningen af »De gamles Hjem« i 1954 er omtalt andet sted, men her skal hjemmets bestyrerinde, fru Nielsen nævnes med tak og anerkendelse for 16 års godt og pligtopfyldende arbejde.

*

Nu ved afslutningen af denne historiske oversigt, føler jeg trang til at anføre, at det er meget svært, ud af et så stort og uensartet materiale, som her har foreligget, at skrive en forholdsvis kort og dog læseværdig oversigt, der får det væsentlige med, uden at fortabe sig i ligegyldigheder.

I hvilken grad dette er lykkedes mig, må andre dømme om.

Kirken

P. V. SANDEL

Når vi skal prøve at vurdere Nordrupøster og Farendløse sognes historie, kommer vi ikke udenom de to kirker og det liv, der har rørt sig i og omkring dem.

Prøv at finde derind en stille hverdag eller en festdag, når menigheden samles og lad så nutid og fortid tale til os. Har vi en smule historisk sans, vil vi fornemme, hvordan disse ærværdige bygninger taler til os om slægternes gang her i vore sogne. Her har man levet i fest og sorg, levet i et fællesskab.

De beretter om en fjern fortid, da kristendom på kongers og høvdinges befaling indførtes på vor egn. Måtte man måske nøjes med en simpel trækirke de første år, så varede det ikke længe før man vovede at give sig i kast med den kæmpeopgave, det var at rejse en stenkirke til Guds ære.

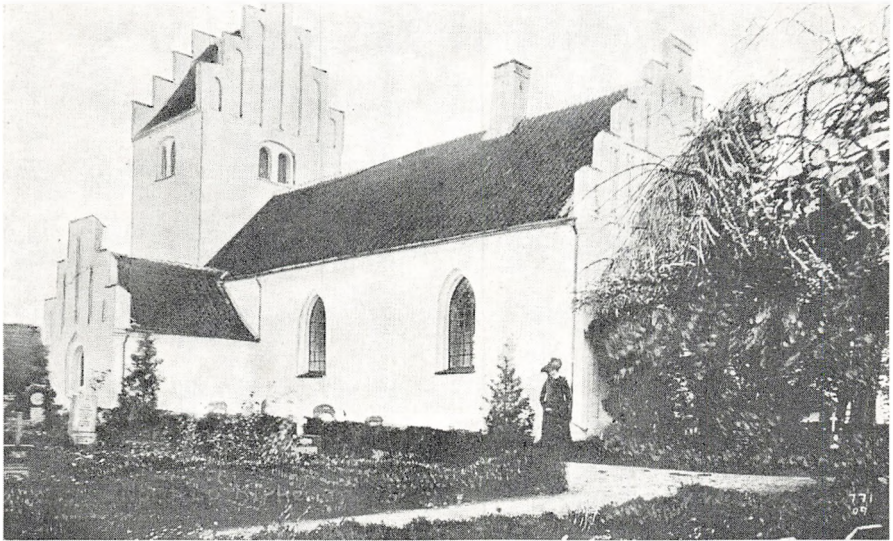
Det er disse bygninger fra 11-hundredtallet, vi har stående i dag centralt i vore sogne. Ikke uændrede. Der er bygget til og bygget om. Hver tid har sat sit præg på dem.

Et interessant og endnu ikke ret kendt træk i vore kirkers historie, kom frem, da man i 1966-67 skulle installere varme i Farendløse kirke. Her fandt man uventet rester af en rundkirke, som har ligget på samme sted før den nuværende kirke.

Vi vil lade museumsinspektør K. Krogh, Nationalmuseet fortælle om disse fund:

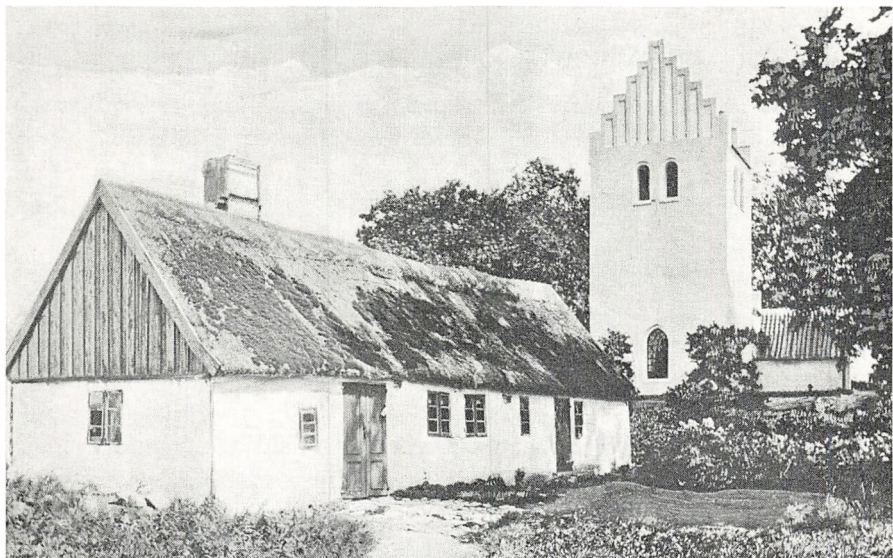
For at forbedre varmeanlægget i Farendløse kirke traf man i december 1966 forberedelse til at etablere en returluftkanal under gulvet i kirkens østlige del. Nationalmuseet overvågede arbejdet med at tage gulvfliserne op, der hvor kanalen skulle løbe og blev opmærksom på, at der lige under gulvets teglsten fandtes fragmenter af krumt murværk. Den nærmere undersøgelse, der fandt sted i december 1966 og januar 1967, viste, at der under kirken er rester af en højst usædvanlig forgænger: en rundkirke bestående af 2 sammenbyggede, i plan cirkulære bygningsdele med udvendige diametre på henholdsvis 9 og 5,1 meter. Den mindste bygningsdel er placeret øst for den større, således at den samlede bygningslængde målt i øst-vest er 11,2 m.

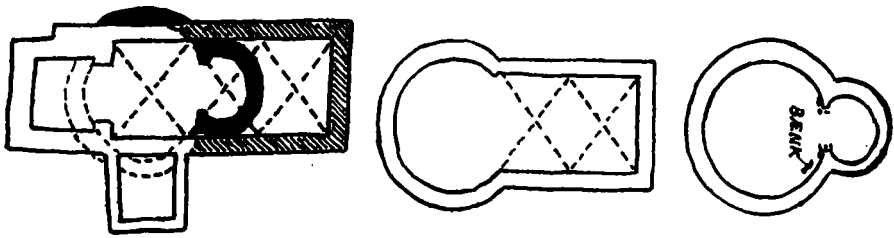
Det er fundamentet, en grøft fyldt med små marksten, og hist og her en allernederste del af selve muren, der er bevaret. Også store partier af rundkirkens kalkmørtelgulv er intakte. Langs væggen i den største af de to runde bygningsdele spores rester af en muret bænk, og i dens centrum findes rester

Nordrup kirke.

Farendløse kirke

Tegninger af Farendløse Kirke. År 1100 (til højre), år 1400 (i midten), år 1500 (til venstre)

af en lille cirkulær opmuring med 1,6 m diameter, hvis formål man hidtil ikke har kunnet forklare.

Rundkirken er formentlig rejst en gang i 1100-tallet. Vel omkring år 1400 påbegynder man opførelsen af den kirke, der nu står. Det mindste af de to bygningsafsnit rives ned, og op til den tilbagestående del af rundkirken bygges den nuværende kirkes to østlige fag. En tid lang, ser det ud til, har dette »monstrum« af en kirke fungeret, før rundkirken slettedes helt, og kirkens tredie og vestligste fag bliver rejst. (Såvel i nord som syd kan endnu skimtes under hvidtekalken et lodret skel i murværket mellem kirkens to østlige og det vestlige fag). Endelig føjes så formentlig i slutningen af 1400-tallet tårnet til i vest.

Rundkirken er en sjælden kirketype. I alt kender vi i Danmark kun til 14 rundkirker (1 i Jylland, 1 på Fyn, 8 på Sjælland og 4 på Bornholm). Af de 14 er nu kun 8 helt eller delvis bevaret: Bornholms fire rundkirker, Bjernede og Selsø på Sjælland, Horne på Fyn og endelig Thorsager i Jylland.

Om baggrunden for, at man netop i Farendløse har rejst en rundkirke, kan man indtil videre kun gætte. Det har blandt andet været nævnt som en mulighed, at rundkirkerne har været stormænds private kirker.

Så meget beretter museumsinspektør Krogh om Farendløse kirke.

Vi må da stille det spørgsmål: Hvad bliver der tilbage af alt dette i et moderne mekaniseret og rationaliseret samfund, hvor alle problemer behandles på data-anlæg.

Hvad bliver der tilbage af sognene?

Forsvinder alt det, vi synes har værdi af sammenhold og fællesskab? Mejeriet er borte. Smedien, som var mændenes samlingssted og nyhedscentral er snart en saga blot. Skolen får vi vel lov at beholde en tid endnu.

Tilbage står forsamlingshus og kirke. Kun fremtiden kan vise os, om vi

vil være i stand til at bevare, som noget levende, det liv, der er levet i foreninger og menighed.

Ordet »sogn« har noget at gøre med at søge. Da man byggede vore kirker, var der mennesker, der søgte sammen i et sognefællesskab for at løse disse opgaver. Det kan godt være, vi skal prøve at genindføre ordet »sogn«, der mange steder er erstattet af ordet »kommune«, for at sige til hinanden, at vi må søge sammen i et fællesskab om de værdier, kirken har bragt vore sogne og har at bringe os i dag.

Storkommunen er en udfordring til os! Skal vi bevare de værdier, der i foreninger omkring forsamlingshuset og i menighedens liv i og omkring kirken har levet i slægtled før os, eller skal vi lade os rive med af tidens strøm?

Skolen

ELMER SØRENSEN

Skolen er naturligvis et udtryk for de tanker og ideer, der lever i et folk. Ganske vist kan de tanker give sig udtryk på lidt afvigende måde i de forskellige kommuner, idet forskellige personligheder former de ens love. I det følgende vil jeg prøve på at vise, hvordan de love, der blev gældende i landet, blev udført i Nordrup-Farendløse kommune.

Den mand, der først af alle prøvede på at indføre almindelig folkeoplysning i Danmark, var Christian den Anden, idet han befalede alle præster og degne i Danmark at sørge for, at bøndernes børn blev oplært i religionens sandheder, samt at de fik lært at læse, skrive og regne. Men da Christian den Anden blev afsat i 1523, blev denne lov brændt, ligesom de øvrige af hans love. Efter dette første forsøg fra statsmagtens side på at påtage sig ansvaret for landets børn, skulle der gå århundreder, før denne for alvor påtog sig sig opgaven.

Før Christian den Andens tid var det den katolske kirke, der havde forestået undervisningen af landets børn. Rundt om i Danmark lå der klostre, såvel i by som på land. Det var dog især tiggermunkene i byerne, der påtog sig undervisningen af børnene. Pengene til denne undervisning fik man fra de gaver, som skænkedes klostrene af mennesker, der herved mente at kunne få Guds velbehag.

De ældste af disciplene, som man kaldte degne, blev forberedt til deres fremtidige gerning i kirkens tjeneste ved at udføre underordnede tjenester under gudstjenesten. De måtte gå til hånd under messen, assistere ved bryllupper og begravelser og lignende. Som betaling herfor fik de dels penge, dels naturalier, idet de efter de kirkelige handlinger blev indbudt til et måltid i den familie, der havde fået udført den pågældende gudstjeneste. Her har vi oprindelsen til den aflønningsmåde, der har fundet sted lige op til vore dage.

Foruden tiggermunkenes skoler var der også de større stifts- eller domskoler, katedralskoler, hvor enhver velbegavet elev kunne optages, enten han så var rig eller fattig. Det var forøvrigt den fattiges eneste mulighed til at komme op ad samfundets trappetige. Som allerede nævnt var det de ældste elever, der virkede som præsternes medhjælpere under gudstjenesten. Denne ordning kunne let gennemføres i byerne, hvor skolerne lå, men det var sværere på landet. I de landsbyer, der lå omkring skolerne, lod man degnene, altså de ældste elever, fungere, man kaldte dem løbedegne. I de mere afsides

egne har man vel haft en mand, man fandt egnet dertil. Det vil sige, at man får to slags degne, dels løbedegne, dels de såkaldte sædedegne, det vil sige fastboende degne, som har fået stillet degnebolig til rådighed.

*

Efter reformationen indførtes en række ændringer i den danske skole, mest dog af ydre art. Skolen skilles formeldt fra kirken og lægges ind under statsmagten, dog således at kirke og skole får samme grundlov, nemlig kirkeordinansen af 1539. Peder Palladius oversatte kirkeordinansen fra latin til dansk, efter at den havde været gennemset af Morten Luther og Johs. Bugenhagen. Kirkeordinansen deles i seks afsnit, hvoraf et handler om skolen. Efter ordinansen skulle der oprettes skoler, dvs. latinskoler i alle købstæder, hvor små de end var. Alle børn i købstæderne skulle søge disse skoler, og præsterne skulle sørge for, at dette fandt sted. Kirkeordinansen glemte dog ikke landsbyens børn, for det blev også pålagt præster og degne på landet at sørge for, at flinke landsbydrengene blev sendt til købstadskolerne. Det kunne dog ofte være svært at få bønderne til at sende deres børn til købstaden, for bønderne var ofte fattige, og de havde brug for deres børns hjælp hjemme. Derfor underviste man som regel selv børnene. Peder Palladius giver i sin visitatsbog en vejledning til forældrene om, hvordan de skal forholde sig over for deres børn. Han formaner dem til at sende dem til sognedegnen, for at han kan lære dem børnelærdommen, katekismen, men han formaner også forældrene til at sende deres børn til den nærmeste latinskole, hvis de har evner dertil.

Egentlig skole blev der altså ikke holdt i landsbyen, men en gang om ugen, vel oftest om søndagen, når degnen havde ringet første gang til gudstjeneste, det var degnens pligt at ringe med kirkens klokker, skulle han klemte 15 til 16 slag, og så skulle børnene og ungdommen samle sig i de øverste bænke, og degnen skulle så lære dem, »efter den degnebog, der blev prentet udi København«.

Nu var det ganske vist ikke alle børn, der boede nær kirkebyen, og med den tids trafikmidler kunne det være vanskeligt at komme fra den ene landsby til den anden, særlig da om vinteren. Derfor blev det pålagt degnen at læse med disse børn en gang om måneden, »når de en søndag var samlede i en dannemands hus«. Senere bestemmelser fastslår degnens pligter til at samle ungdommen, både i kirken og i dannemænds hus til børnelærdom og salmesang, som Palladius siger det: »Degnens ypperste gerning er at lære eders børn og ungdom børnelærdom. Ved dette skal han tjene sit brød«.

Tankerne i kirkeordinansen er båret af hensyn til barnet og af enhed i skolestrukturen, men man havde ingen midler til at gennemføre disse smukke tanker. Hovedfejlen ved ordinansen var den, at den ikke sikrede skolen økonomisk rygstød. Som i den katolske tid var det eleverne i de øverste klasser,

der var degne i de nærmeste landsbyer. De medvirkede også ved kirkelige handlinger i købstæderne. Men disse indtægter, samt legater, var ikke nok til at klare skolens udgifter, da såvel lærere som elever skulle leve heraf.

Også efter reformationen får man altså på landet to slags degne, nemlig løbedegne, latinskoleelever, og sædedegne, dvs. degne der er bosiddende i landsbyen i en særlig degnebolig. Denne undervisning i landsbyerne, dels ved degnens hjælp, dels ved forældrenes, fortsatte lang tid frem. Vi ved, at »Danske Lov« af 1683 giver en række bestemmelser om ansættelse af dueelige degne på landet. Heri bestemmes det, at kun studenter måtte ansættes som degne, og de skulle først overhøres af præsten. Undervisningen skulle finde sted ikke blot om søndagen, men også på nogle helligdage. Efter undervisningen måtte de unge lege eller danse. I samme lov bestemmes det, at løbedegnene skal afskaffes. Til hvert degneembede skal der høre degnebolig med så stort jordtilliggende, at degnen kunne holde hest, køer og får. Indtægten skulle være så stor, »at den kunne være ønskværdig for en god mand uden at friste den begærlige«.

Om egentlige skolebygninger taler loven ikke. Undervisningen har vel fundet sted i degneboligen eller i en af bøndernes stuer. Fagene, man underviste i, var udenadslæren af katekismen. Det var ikke degnens pligt at lære børnene at læse. Dette var fortsat hjemmenes opgave.

Nogle steder oprettede en præst eller en godsejer skole, hvor børnene foruden katekismen kunne lære at læse og skrive, evt. regne. Men dette var helt privat. Mange steder påtog degnen sig dette arbejde, for det gav en ekstra indtægt. Dog må man vel sige, at der ikke var nogen større åndelig interesse på denne tid. Vi befinder os på ortodoksiens tid. Først en åndelig vækkelse skulle vække interessen for undervisningen. Denne vækkelse var pietismen omkring 1700-tallet. Pietismen er vel nok en rent religiøs bevægelse, men indeholder derfor også en socialt ansvarsbevidsthed. Som resultat heraf får vi for landets vedkommende »Forordningen af 24. september 1708«. I denne bestemmes det, at degnen skal undervise de fattige børn gratis. Man kan dog også benytte andre bekvemme mænd dertil. Her er kun tale om små børn, for når de er så store, at de kan vogte gæs eller andet nyttigt arbejde, skal de sættes dertil. Denne forordning fik den store betydning, at mange præster og godsejere oprettede skoler på landet. Således oprettedes der efter 1720 en skole på Giesegårds gods. Man ved ikke, hvor den har ligget. Her var der en lærer, der hed M. Rafn. Han rejste 1723 til Bjevskov. Den, der har stiftet den første skole i Nordrup, menes dog at være Anna Sophie Rantzau, enkegrevinde Schak til Gram. Hun købte Giesegård i 1726. Samme år opførtes skolen i Nordrup. Det var et 8 fags bindingsværk med andre lerklinede sidefag.

Af en indberetning fra ridefoged Jacob Jæger, Giesegård, 1737: »Hendes nåde, grevinde Schack, har ved sin ankomst her til Giesegård (1726) behaget på egen regning at lade opføre en ganske ny, vel indrettet og af 8 fag murbindingsværk bestående skolebygning på en i Nordrup by bekvemmelig beliggende plads, med tillagt fornøden indhegnet have og fortoug. I dem en liden kostald og tørvehus udi et aparte hus. Desuden et kammer ved skolestuen, hvori de udenbyes børn om vinteren, eller i påkommende uvejr kan have natteleje.«

Den anden skoleholder i Nordrup hed Niels Sørensen. Om ham hedder det, at han var en ustuderet mand, som dog var bekvem til at lære »den underhavende ungdom både at læse færdig inden i danske bøger, så og deres kristendoms børnelærdom udenad«.

Skoleholderen havde fri husværelse og nødvendig ildebrand, men han havde ingen fast løn, ej heller ydede børnene nogen form for skolepenge, men det ser ud til, at herskabet på Giesegård har ydet ham nogen understøttelse. Desuden har han fået lidt penge eller naturalier af »en anden ubenævnet hånd«. Han sad dog i dette embede lige til sin død i året 1759. At det har været en trang og besværlig opgave at holde skole på denne måde er indlysende, når man ser, hvordan hans arbejdsforhold betegnes i de stedlige indberetninger fra præst og provst. Provst Rørdam skriver om ham og hans gerning: »Jeg har aldrig hørt noget ondt om manden, men han har altid levet et ædrueligt og ustraffeligt liv. Han gør det allerbedste han kan. Senere i indberetningen hedder det: »Der er ikke ret mange børn, der søger skolen om vinteren, fordi der mangler brændsel. Bønderne kan ikke hjælpe, fordi de ikke selv har tørv nok, og grevinde Schack er så hård, at hun ikke vil give noget dertil«.

Sognepræsten i Nordrup-Farendløse, hr. Fugl, karakteriserer skoleholderen »som så upåklagelig, som han i sin store vankundighed kan være«. At samme skoleholder dog har formået at lære børnene noget ses af biskop Herslebs visitationsberetning i året 1745, hvor der står: »Hos skolemesteren var der også god begyndelse«.

I Farendløse var der på dette tidspunkt ingen skole, men sognedegnen, som hed V. J. Verming, har vel lært børnene deres børnelærdom. Han var student fra Roskilde. Det ser ud til, at han i hvert fald i nogen tid har boet i en bondegård i Klippede. Måske er han død i året 1737, eller også er han blevet afsat. I en indberetning fra pastor Nordrup til provsten står der: »at han lovformelig actioneres for sin beskyldte forsømmelse og udygtighed til ungdommens undervisning udi deres kristendomskundskab«.

Hans efterfølger i embedet som degn blev Morten Hofmann. Han var student fra Køge 1731. Han skulle også læse for Mulstrup by.

Lærer O. Worsøe

*Sognepræst K. Jespersen
og skoleleder H. Arentz
ved Farendløse Kirke*

Det vil sige, at der i Nordrup-Farendløse kommune fandtes et degne-embede og en skole med en skoleholder. I den ovenomtalte skrivelse fra pastor Nordrup siges det, »at i annekset Farendløse er der til dato ingen skole, ej heller findes nogen, der så højt behøves, efterdi disse tvende små kirkesogne har udi tallet ganske liden familie, tilmed er de få og små byer, som her tilhøre, hinanden ganske nær sammenliggende«.

På denne tid kom der en skolelov for landet. »Forordningen om skolevæsenet for Landet« af 23. januar 1739. Det var den pietistiske konge, Christian den Sjette, der indførte denne lov. Han lagde vægt på kristendomskundskab, men han forlangte også, at børnene skulle have undervisning i læsning, skrivning og regning. Efter denne lov skulle alle degne nu også undervise i disse fag, desuden skulle der oprettes så mange skoler, som stiftamtmanden og biskoppen anså fornødent. For at blive lærer skulle man være fyldt 22 år og have bestået en prøve for provst og sognepræst.

Der stilledes også særlige krav til skolehuset. Det skulle opføres i solidt bindingsværk, og skolestuen deles i to rum, idet drenge og piger skulle sidde adskilte. Til skolen hørte fri græsning af to køer og seks får. Desuden skulle der ydes et pengebeløb og korn.

Penge til disse skoler skulle lignedes på hartkornet, men da bønderne ikke havde mange penge, og proprietærerne ikke havde vilje til at punge ud, blev denne lov ikke ført ud i livet i den oprindelige skikkelse, men i en stærkt nedskåret skikkelse som »Plakat af 29. april 1740«. I denne plakat fastsættes, at det er proprietærerne, der skal afgøre, hvor mange skoler der er brug for. Var der ikke råd til nye bygninger, kunne man bruge gamle fæstehuse. Godserne skulle også bestemme lærernes løn, da kongen formodede, »at de ikke ville behandle skoleholderne således, at de skulle gøre deres arbejde sukkende«. Kom der således ikke så meget ud af denne lov, som kongen havde tænkt sig, må man alligevel sige, at der blev stillet et mål frem for folk, som man ikke fik fred for, før det var løst.

Under arbejdet med denne lov er det, at pastor Nordrup giver sin indberetning til biskop og stiftamtmand i 1737.

For Farendløse kom denne lov til at betyde, at grevinde Schack til Giesegård oprettede et skolehus her, vistnok i året 1740. Men det funderedes ikke, ligesom der ikke tillagdes det nogle midler. Man må nok regne med, at der ikke har været synderlig rift om dette embede. Hvem der har givet sig i kast med dette arbejde vides ikke, men vi ved, at en mand, Claus Petersen, har holdt skole i Farendløse, for da han i året 1786 flyttede til Nordrup, hed det om ham, at han i nogle år havde holdt skole i Farendløse »med frugt og nytte«.

I Nordrup sad degnen Hofmann og læreren Sørensen endnu 1740. Med den første levede præsten Fugl i evig strid. Han betegnede degnen som »et

ustadigt og bizart naturel«. Den samme pastor Fugl har nok ikke været så let at gå i spænd med, og da degnen har drillet præsten efter evne, har der ikke hersket paradisiske tilstande i sognet.

Med skoleholderen stod præsten derimod på god fod, men da han døde, og da grevinde Schack ikke lod høre fra sig fra Gram, hvor hun da boede, antog pastor Fugl en gammel mand, der gik om og betlede. Præsten betalte selv for hans sengeleje i byen og gav ham af og til nogle håndskillinger. Han gav ham vist også kosten. Men nogen reel løn fik han ikke. Han søgte da godset om penge, men fik det svar, at han kun kunne få løn hvert halve år. Da forlod han embedet med den bemærkning, at så lang tid behøvede han ikke til at krepere af sult og kulde.

Som stedfortræder for den gamle betler havde pastor Fugl indsat en bondekarl fra Nordrup, Ole Jørgens. Et stykke hen i december 1749 skrev grevinde Schack fra Gram, at hun havde tænkt sig, når hun igen kom til Giesegård, at oprette skole i Farendløse, og så lade degnen Hofmann holde skole i Nordrup. Denne ordning faldt ikke i god jord hos præsten, for han fandt, at degnen ville blive den sletteste skoleholder man kunne finde, desuden var degnemadammen en rigtig havgasse efter præstens mening. Der blev nu ikke noget af dette, for Ole Jørgens ønskede at blive i Nordrup. Desuden døde grevinden i året 1760. Den følgende greve, Fr. Chr. Schack, afskedigede med det samme Ole Jørgens og indsatte en skoleholder ved navn Thorsen. Han døde i 1774 som halvfjerdsårig. Hans efterfølger blev degnen Hofmans svigersøn, Niels Rosendahl. Han havde været tjener hos en kaptajn i København. Med ham var pastor Fugl langt fra tilfreds. Han omtaler hans undervisning som skadelig og unyttig. Synge kunne han heller ikke. Hans sang lød som en gyselig brølen uden mindste syngetone, så han kunne ikke vikariere for svigerfaderen i kirken. Denne skoleholder sad dog ikke længere i embedet end til 1786. Man havde fundet en anden mands økse i Rosendahls besiddelse, og han blev derfor beskyldt for tyveri. Dette kom provsten for øre, og denne indkaldte skoleholderen til forhør. Resultatet blev, at han måtte frasige sig embedet. Dette skete den 27. april 1786. Ved den lejlighed er det så, at husmand Claus Petersen bliver forflyttet til Nordrup. Det blev ingen succes, for bønderne her holdt med den tidligere skoleholder og nægtede derfor at sende børn i skole, ligesom de heller ikke ville yde skoleholderen hverken løn eller korn. Greven på Giesegård fik dog ordnet forholdene, så der faldt ro over sindene.

Claus Petersen var nok ikke nogen dygtig underviser, hvad man kan læse i biskop Balles indberetning; men pastor Fugl var glad for ham. Derimod fortsatte han sit uvenskab med Hofmann. Det gik så vidt, at degnen søgte altergang hos en fremmed præst. Imidlertid lakkede det mod slutningen for degnen. Han var nær de firs, men vedblev til det sidste at drille præsten så

godt han formåede. Endelig døde han den 2. marts 1790. Efter Hofmanns død ønskede greven at nedlægge degneembedet i Nordrup og i stedet oprette to skoleembeder. Indehaveren af disse embeder skulle da også være kirkesangere, men da Claus Petersen ikke kunne synge, måtte han opgive den tanke. Han opslog dog degneembedet i Nordrup med den klausul, at degnen kun skulle være degn der og evt. skoleholder.

I alt tre degne blev kaldet med dette forbehold. Den tredje, som hed Fr. Chr. Arentzen ville ikke finde sig i dette forbehold, idet han hævdede, at greven havde lovet ham, at han skulle have begge sogne. Greven tog protesten til efterretning og gav ham kaldsbrev til dem begge som degn og skoleholder i Nordrup, kun skulle han yde skoleholderen i Farendløse 15 rigsdalere årligt af degnelønningen. Arentzen flyttede senere til Bjæverskov i 1806. Ved bispevisitationen i 1804 fik Arentzen det skudsmål: »Han underviser vel, er flittig og duelig«. Ved Arentzens ansættelse som degn og skoleholder i Nordrup blev Claus Petersen forflyttet til Farendløse, hvorfra han var kommet 1786. Det var i 1801 dette fandt sted. På dette tidspunkt var Claus Petersen en syg mand; han led af brystsyge og døde da også fire år efter, 68 år gammel. Da han i 1801 flyttede til Farendløse, var det ikke blot til sin gamle by, han flyttede, men også til sin gamle skole, for skolen i Nordrup var nemlig flyttet til Farendløse efter ordre fra godset. Den fik sin plads lige over for Møllegården. At den just ikke var noget herskabshus ses let, idet der kun skulle være stue, kammer, køkken og spisekammer samt skolestue. Endvidere skulle der være stald, lade og lo. Skoleholderen fik de indkomster, der ellers var ydet degnen i Nordrup fra anneksets side. Desuden skulle han have 20 læs tørv og 6 favne brænde. Bønderne skulle grave brønd og sætte hegn om haven, samt holde dette ved lige.

Efter Claus Petersens død blev skoleholderen i Havbyrd kaldet til embedet i Farendløse. Han skildres som en duelig skolelærer, der dog trænger til mere metodisk dannelse.

I Nordrup var Jeppe Brodersen skolelærer og kirkesanger. Han havde gået på latinskolen i Haderslev, senere været skoleholder i Bjerndrup i Sønderjylland. Ved en visitats skildres han som ikke uduelig, men han trænger til mere metodisk dannelse. Det har også knebet lidt med disciplinen, ligesom man anker over en vis uorden med hans ting. På denne tid var der 45 børn i Nordrup skole. Denne skole søgtes også af børnene fra Klippede, men de kom næsten aldrig i skole. Derimod gik børnene fra Mulstrup i skole i Havbyrd. Ganske vist var det pålagt degnen fra Nordrup at læse med disse børn, men det tog han sig meget let.

Efter Claus Petersens død i Farendløse blev Anders Frederiksen lærer her indtil 1826. Han havde lærereksamen fra seminariet i Brøndbyvester.

*

Efter at kronprinsen i 1784 havde overtaget regeringen i Danmark, kom der gang i reformarbejdet på flere områder, bl. a. på skolevæsenets. Mange af de mænd, der omgav kronprinsen var meget skoleinteresserede, og de arbejdede på at forbedre undervisningen på landet. Som et resultat af denne interesse kom den meget vigtige skolelov, kendt under navnet »Anordninger om almueskolevæsenet i købstæderne og på landet«, underskrevet af kongen den 29. juli 1814. I denne lov kræves undervisningspligten meget strengt overholdt, idet der nu skal idømmes meget strenge bøder til de forældre eller værger, der lader børnene forsømme skolen. Samtidig lægges der et ansvar på det offentlige til at skaffe egnede skolebygninger og ordentlige veje, så børnene let kan komme i skole. Skoleudgifterne skal nu også i større målestok pålignes det offentlige, som så til gengæld får større indflydelse på skolevæsenet. Således får nu for første gang bonden et medansvar på skolelivet, idet der bestemmes, at der i hvert sogn, foruden præsten og skolepatronerne skal sidde to skoleforstandere i skolekommissionen. Disse to skal vælges blandt »de hæderligste bønder i sognet«. Nogen indflydelse på, hvem der skulle være lærer i sognet, fik forældrene ikke. Dette bestemtes af skoleautoriteterne. Med denne lov stilledes der også større krav til dem, der skulle undervise. Disse fik nu også navneforandring, idet det lovfæstedes, at de gamle betegnelser degn og skoleholder erstattedes af henholdsvis kirkesanger og

Gymnastik i Nordrup forskele

skolelærer. Efter seminariereglementet af 1818 bestemtes det, at man skulle være seminarieuddannet for at kunne ansættes som skolelærer. Uddannelsen var treårig med 42 timer ugentlig. Seminariet fik pålæg om at sørge for, at de vordende lærere ikke fik storhedsvanvid, og det skete med følgende passus: »Skolelæreren skal i levemåde og klædedragt vænnes til tarvelighed, så at han fra seminariet medbringer usvækket sans for denne dyd og ikke har sådanne fornødheder, der måtte overstige hans tilkommende kår«.

Loven af 1814 sætter naturligvis også sine spor i Nordrup-Farendløse kommune. På skoleplanen for denne kommune, godkendt af Sorø amts skoledirektion 6. maj 1819, ses det, at man har fastsat nye grænser for skoledistrikterne, nemlig således: Til Nordrup skoledistrikt hører Nordrup by med 12 gårde, 15 huse med jord, 4 huse uden jord og præstegården. Til Klippede hører 6 gårde og 7 huse med jord, og til Mulstrup hører 9 gårde, 6 parcelliststeder, 8 huse med jord, 6 huse uden jord. Endelig hører Giesegård også til Nordrup med markhuse. Det vil sige, at der har været ca. 80 familier med ca. 80 skolesøgende børn i alt.

Til Farendløse skoledistrikt hører Farendløse by med 10 gårde, samt Prøvegården, møllen og Anneksgården. Desuden var der i byen 6 huse med jord og 4 uden. Tvindelstrup hørte til Farendløse skoles område. Her var der én hel gård og 4 huse uden jord. I skoledistriktet var der 40 familier med ca. 40 skolesøgende børn.

Lærernes løn blev også reguleret efter 1814-loven. Skolelæreren i Nordrup skulle aflønnes således: 6 tønder rug, 10 tdr. byg, værdien af 25 tdr. byg beregnet efter foregående års kapiteltakst. Desuden, som der står i loven: »Jord, fourage og brændsel«.

Skolelæreren i Farendløse lønnedes således: 6 tdr. rug, 10 tdr. byg, værdien af 20 tdr. byg og som i Nordrup: »Jord, fourage og brændsel efter loven af 1814«.

Udover denne mere faste løn oppebar lærerne desuden: Degnetiende, offer og accidenser. Det vil sige, at der skulle pålignes sognets beboere 70 tdr. bygs værdi efter hartkorn, dog således, at man lignede fælles for begge sogne, da det ellers ville blive for dyrt for Farendløse sogn. Denne skoleplan skulle først træde i kraft, når lærerembedet i Nordrup blev vaccant.

De gamle skolebygninger har vel stadig været i brug i begge sogne. Skolen i Farendløse skal i 1809 have fået nye, men ureglementære bygninger. Disse tilfredsstillende ikke tidens krav. Skolebygningen i Farendløse var bl. a. meget fugtig. Derfor påtænkte man at bygge ny skole. Allerede i 1839, da der var visitats udtalte provsten sig herom på følgende måde: »I denne skole er der en standselig træk fra utætte døre og vinduer. Det bør ikke betvivles, at kommissionen af hensyn til lærerens og børnenes helbred, vil drage omsorg

for, at så væsentlige mangler vil blive afhjulpne. Jeg må derfor tillige gøre opmærksom på det brøstfældige gulv i lærerstuen«.

Denne anmærkning har formodentlig gjort indtryk på kommissionen, for i 1842 vedtager man med et lille flertal at bygge ny skole. Forinden havde læreren Isak Olsen, der først havde været lærer i Tolstrup, i en skrivelse til sognerådet bedt om et nyt stuehus, samt om forbedringer af udhuset. Beboerne i Farendløse sendte en protest til sognerådet, idet man mente, at skolen skulle blive liggende på sit gamle sted, mens sognerådet ville have den flyttet på en højere liggende grund, da der var fugtigt på den gamle. Sognerådet lod da to håndværkere fra sognet udarbejde udgifterne ved nybygning eller ved reparation af den gamle skole. Forskellen i pris ville efter denne beregning blive 226 rigsdalere ved nybygning. Men da man så også ville spare meget ved at undgå de årlige dyre reparationer, bestemte man sig for nybygning og flytning af den gamle skole mod vest. Den ny skole ville koste ca. 1054 dalere. Den 19. december forelå cancelliets godkendelse, og den 30. december påbegyndtes arbejdet, der skulle være færdigt inden 1. september 1843.

Også i Nordrup opføres der nu ny skole. Det var i året 1844. Prisen var 400 rigsdalere. Greven skænkede 1500 brændte mursten hertil.

Skolebillede fra Nordrup

Hvordan var så undervisningen i disse skoler? Frederik den Sjette var meget interesseret i den såkaldte »indbyrdes undervisning«. Denne lod han indføre i alle landets skoler. Dels fordi den var billig, dels fordi den tiltalte hans militære interesse. En lærer skulle med lethed kunne undervise 100 børn på en gang. Han skulle bruge de ældre elever som hjælpelærere. Men denne undervisningsform kedede såvel lærere som elever. Så længe Frederik den Sjette var regent, turde man dog ikke opgive denne undervisning. Det er interessant at se, at da provsten visiterer i Farendløse skole i maj 1839, var han vel tilfreds med undervisningen. Specielt om den indbyrdes undervisning udtaler han: »Ved den indbyrdes undervisning findes intet at bemærke«. På dette tidspunkt var Frederik den Sjette død; han døde januar 1839. Men i året 1840, den 12. november, visiterede samme provst, og da udtaler han sig med mindre tilfredshed. Han skriver: »Med hensyn til den indbyrdes undervisning var jeg ikke tilfreds og må bede læreren nøjagtig at rette sig efter de forskrifter, som er givne, så længe, til de sættes ud af kraft«. Dette tyder på, at læreren hurtigt har forladt den kedelige undervisningsform. Det kan da også nævnes, at det samme skete over hele landet kort efter kongens død. Men læreren i Farendløse har været blandt de første.

I 1844 blev der igen visiteret i Farendløse, og da var der tilfredshed over hele linien. Det var lærer Isak Olsen, der var lærer på den tid.

På dette tidspunkt var der en lærer Andersen i Nordrup, 1806–1872. Han fik i året 1870 den bekendte lærer J. Worsø som hjælpelærer. Efter lærer Andersens død søgte han embedet, stærkt støttet af en beboeradresse. Han fik embedet og blev en yderst agtet lærer både i Nordrup og Farendløse, hvortil han flyttede i 1888. Han døde i en alder af 59 år og ligger begravet på Nordrup kirkegård. I hans tid blev skolen i Farendløse udvidet. Denne kostede 1.100,70 kroner og midlerne fik man ved at låne af Mulstrup skoles fond. Pengene skulle tilbagebetales i løbet af tre år. Under udvidelsen brugte man Tvindelstrup forsamlingshus som undervisningslokale. Medens Worsø var lærer i Farendløse blev skoleloddet solgt til maler P. V. Petersen for 4.800 kroner. Det var i 1906.

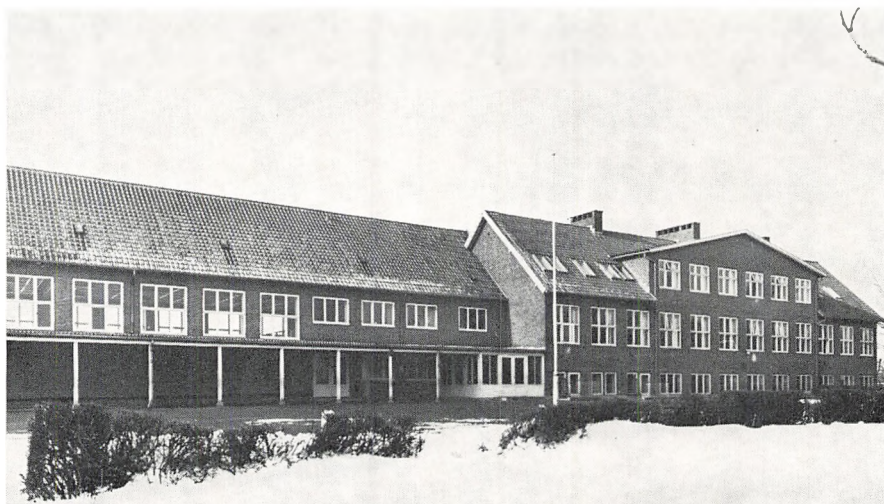
Før lærer Worsø kom til Farendløse havde lærer Schou virket her. 1864–1888. Samme år, han kom til sognet var skolen brændt. I hans tid gik bølgene højt i kampen mellem Højre og Venstre (provisorietiden). Da han var sognets eneste højremand, blev livet gjort så broget for ham, at han søgte sin afsked som lærer. Han fik derpå en stilling i krigsministeriet.

Lærer Worsøs efterfølger i Nordrup blev Niels Nielsen, 1888–1894, og efterfølgeren i Farendløse H. C. Hansen, 1908–1913. Han havde søgt embedet i Nordrup i 1907, men blev kun indstillet som nr. 3. Han var da lærer i Vig. Han stammede fra Terslev. I 1913 flyttede han til Borup som første-lærer.

I Mulstrup blev der oprettet skole o. 1870. Skolen var oprettet på privat basis, idet lærer J. P. Larsen efter at have købt en 16 tdr. land stor ejendom, begyndte skole dér efter overenskomst med kommunen. Ejendommen er den, der nu ejes af Frede Petersen. Senere solgte han halvdelen af jorden fra samt bygningerne og byggede nye bygninger på resten. Det er nu den ejendom, som Poul Reiner Jensen ejer. Der var mange børn i Mulstrup på denne tid, i alt 68. Lærer Larsen fik kun en ussel løn, og han levede da også i trange kår. Ikke desto mindre underviste han godt, og han nød stor agtelse som en dygtig landmand. På hans tid var der også en pøgeskole i Mulstrup. Den havde til huse i »Pilebjerggårds« storstue. Den eksisterede til 1898. Ved denne tid tænkte sognerådet på at bygge ny skole i Mulstrup. Der var kommet nogle nye skolelove, som forlangte nedsættelse af børneantallet i klasserne, som medførte, at der skulle bygges flere skoler i landet. Fra den 1. januar 1899 blev lærer Larsen kaldet til lærer ved den nye skole, men man manglede skolen. Derfor lejede man lærer Larsens skole foreløbig. Man havde i årenes løb hensat 8000 kr. til en skole.

O. 1900 må lærer Larsen være gået af, efter at have undervist i Mulstrup i 30 år. I 1901 var embedet vaccant. På dette tidspunkt havde man imidlertid tegninger parat til skolen og ved licitationen 28. maj 1901 får tømrer L. P. Hansen, Nordrup, overdraget arbejdet for den sum af 8.370 kr. Grunden havde man købt af Søren Larsen for 1.225,72 kr. Den var på 8.580 alen. Den 29. oktober 1901 blev skolen indviet.

Nordrup-Farendløse centralskole 1970.

Lærerembedet var blevet besat med lærer J. M. Klausen, som var blevet indstillet som nr. et udaf 49 ansøgere. Han søgte sognerådet om godtgørelse for afsavn af have, da denne var uopdyrket hele sommeren, men det blev ham nægtet, ligeledes måtte han optage et embedslån til anlæggelse af haven, for sognerådet havde foruden de 8.000 kr., der henstod, måttet låne 4.000 kr. I lærer Klausens tid blev skolen et samlingssted for beboerne, og det var med til at styrke sammenholdet i byen, et sammenhold, som stadig kan spores. Lærer Klausen virkede i Mulstrup til 1938. Da søgte han sin afsked. Han var den første lærer, der virkede i den nye skole, og han blev også den sidste; ved hans afsked stod embedet vaccant et år. Derefter blev skolen nedlagt og børnene overført til Centralskolen i Nordrup.

Lærerlønnen omkring 1900 var for Mulstrups vedkommende 900 kr. årligt. I Nordrup fik læreren 985 kr. årlig, desuden 100 kr. årligt for kirkesang og 50 kr., som kirkebylærer. Læreren i Farendløse aflønnedes som Nordruplæreren.

I Tvindelstrup gjorde skoleloven af 24. marts 1899 sig også gældende, idet man også her opretter en skole. Det var vistnok gdr. Søren Hyldegård og gdr. Lars Jensen, der var ophavsmændene dertil. Skolen fandtes i nuværende vejmand Fr. Sørensens hus. Den eksisterede fra 1900 til 1913. Det var udelukkende lærerinder, der underviste her, og de skiftede tit. I alt har der været 7 lærerinder. Ved denne skole havde man undervisning af alle børn hver dag, hvad man ikke ville bevilge ved kommunens andre skoler, trods skolekommissionens forslag herom. Sognerådet nægtede det ved et møde af 9. juli 1900. Ved skolen i Tvindelstrup underviste man også i tysk og engelsk. Sognerådet ydede et årligt tilskud til skolen på 175 kr. Til sidst gik skolen ind af mangel på elever.

Den ovennævnte lov af 1899 får også betydning for Nordrup. Her havde man haft en privat pogeskole, men i året 1906, den 13. juni, fik tømrrer Ole Christiansen, Tvindelstrup, overdraget at bygge forskolen i Nordrup for den sum af 3.783 kr. Sognerådet måtte låne 5.500 kr. i Ringsted Sparekasse. Pogelærerindeembedet blev besat med forskolelærerinde I. M. Heggelund, Glostrup. Hun virkede i dette fra 1906 til 1914.

Lærer Bardino var da førstelærer i Nordrup fra 1894 til 1907. Han måtte til tider tage en tørn med sognerådet, når han syntes, det var lidt efterladende med at opfylde sine forpligtelser. Det har været galt med skolens kælder, idet der stod vand i den. Han skriver da en klage af følgende ordlyd: »Den i skolen værende kælder har i de sidste fire år stået under vand og i dette tidsrum har jeg mange gange anmodet sognerådet om at forsyne den med afløb, uden at der er foretaget noget. Hvis der ikke inden 14 dage fra dato fra rådets side bliver gjort det nødvendige til manglernes afhjælpning, finder

jeg mig nødsaget til at indberette sagen til højere vedkommende«. Skrivelse af 13. november 1899. Sagen blev straks ordnet.

Men den 8. januar 1900 var det galt igen. Denne gang var det galt med kakkellovne. Han anmodede rådet om at afhjælpe manglerne ved to kakkellovne, der var ubrugelige, og han fordrer et bestemt skriftligt svar, om hvad rådet vil foretage sig, og hvornår dette vil ske. Den kulsmand, han anmodede om i november måned, har han ikke set noget til endnu. »Forhåbentlig kommer den i nær fremtid, da rådet jo nok forstår, at man har mest brug for kulspand i den tid, man fyrer.«

Også denne gang kom der liv i sognerådet. Manglerne blev afhjulpne.

At lærer Bardino, trods strid med sognerådet, har været glad for Nordrup ses deraf, at han opretter et legat for Nordrup skoledistrikt på 5.000 kr. Renterne heraf uddeles endnu.

Lærer Bardino ligger begravet på Nordrup kirkegård, hvor hans gravsten stadig kan ses. Han var forøvrigt ugift; men hans mor boede en tid hos ham.

Efter lærer Bardinos død var embedet vaccant et stykke tid. Vikaren fik 75 kr. månedlig i løn. Den 9. september 1907 blev lærer L. P. O. Frederichsen indstillet til embedet, hvortil der var 15 ansøgere, deriblandt lærer Hansen, som året efter fik embedet i Farendløse. Lærer Frederichsen var vel nok en mand med lidt flyvske ideer, tilmed var han en dårlig økonom. Han tog flere gange sin løn på forskud, indtil sognerådet måtte sige stop. Han rejste til Sæby i 1910, og herfra måtte han afdrage på sin gæld. Det tog dog sin tid, før den var ude af verden.

Elever 1970

14. august 1910 tiltræder N. F. S. Jessen som førstelærer i Nordrup. Denne gang havde der været 23 ansøgere til embedet. I hans første tid fik man også ny forskolelærerinde her, nemlig Rasmine Ottesen, som blev indstillet som nr. 1 af 12 ansøgere. Hun blev senere gift med ejeren af Stølsgården.

Lærer Jessen virkede i Nordrup til 1921. Han omtales som en dygtig lærer, men hans arbejde blev flere gange afbrudt, idet han blev indkaldt som soldat tre gange under første verdenskrig.

Farendløse-embedet var i 1913 blevet besat med lærer K. G. Jensen, som kom fra Vils skole. Der var ti ansøgere til embedet. Han sad i embedet til 31. juli 1932. Hans sidste år var præget af sygdom. Som vikar i embedet havde man haft lærer Olsen. Ham var man så glad for, at man ønskede at beholde ham som lærer. Men da han var for ung, ville myndighederne ikke kalde ham, skønt man søgte foretræde for ministeren. I stedet blev lærer Hans Arentz kaldet i oktober 1932. Embedet var opslået med kirkesang og orgelspil ved Farendløse kirke for 625 kr. årlig. Lærer Arentz blev en såre respekabel lærer, som med stor interesse deltog i alt, hvad der rørte sig i sognet. Da Farendløse skole blev nedlagt i 1940 efter centralskolens indvielse, flyttede lærer Arentz til denne som lærer.

Nordrup skole havde i året 1922 fået ny førstelærer, idet lærer Marinus Christensen var kaldet til embedet. Han kom fra Vor Frue landsogn ved Odense. Efter centralskolens indvielse blev han dens leder, men da han ønskede at blive boende i den gamle skole, fik lærer Arentz den nye skoles lederbolig. Lærer Christensen blev i embedet til november 1953, hvorefter han flyttede til Ringsted, hvor han havde købt hus.

Ved Nordrup forskole havde frk. Ottesen virket til december 1930. Da hendes embede blev oplået, var der 17 ansøgere. Man indstillede frk. Elisabeth Helms som nr. 1, den 9. februar 1931, hvorefter hun kaldedes til embedet. I hende fik sognet en pligttopfyldende og interesseret lærerinde, der med moderlig omhu tog sig af de små elever. Hun overflyttedes til centralskolen, hvor hun virkede, til hun tog sin afsked i august 1968.

Da lærer Christensen tog sin afsked, blev lærer H. Arentz udnævnt til førstelærer ved centralskolen i 1953. På grund af svækket helbred, mente han ikke, at han kunne bestride førstelærerembedet på forsvarlig måde, hvorfor han fik embede ved skolen som lærer. Som sådan virkede han til sygdommen tvang ham til at søge sin afsked i 1966. Som førstelærer afløstes han af lærer Vilhelm Hansen, som nu bestrider embedet.

*

Tanken om en centralskole opstod, efter at man på rigsdagen havde vedtaget skoleloven af 1937. Efter denne ville man afskaffe de små skoler på landet og centralisere undervisningen.

I Nordrup-Farendløse kommune begyndte man meget tidligt at tænke på at gennemføre loven. Allerede den 3. august 1938 holder sognerådet møde for at finde en egnet plads til skolen. Sognerådsformanden, stationsmester Elmfelt, var nok den ledende kraft med hensyn til skolebyggeriet. På dette møde enedes man om at placere skolen på gdr. Chr. Nielsens og gdr. N. P. Nielsens jorder. Midt i august holder man igen sognerådsmøde. Man vil lade arkitekterne Bruel og Heglund, Haslev, udarbejde tegninger til skolen og bevare Farendløse og Mulstrup skoler og Nordrup forskole som forskoler og så bygge ny skole til børnene over 10 år.

Den 1. oktober har man fået et lån til byggeriet på 150.000 kr., men allerede den 10. september mødte arkitekterne med tre forslag til den nye skole. Her vedtager man at bygge skole for alle børn i den skolepligtige alder og så nedlægge de gamle. Man vedtager også at indkalde til beboermøde om sagen.

Beboerne i Farendløse og Mulstrup vil ikke af med deres skole. Begge steder samler man underskrifter som protest mod skolebyggeriet. I Farendløse havde 86 skrevet under, og i Mulstrup 42. Det sidste sted ville man beholde skolen som forskole. Men protesten blev ikke taget til følge, for den 13. januar 1939 beslutter sognerådet at købe den før nævnte jord for 1.900 kr. pr. td. land. Den 14. april holdt man licitationsmøde over indkomne tilbud. Den samlede sum blev på 152.445,15 kr. Herom har der tilsyneladende ikke været stor enighed, for det blev kun vedtaget med 4 stemmer mod 3. Men skolen blev altså bygget og indviet den 16. august 1940.

Der havde været stor modstand mod den nye skole fra en del beboeres side, men i dag må man vel sige, at den blev bygget på det rette tidspunkt og til en overkommelig pris, når man tager efterkrigstidens inflation i betragtning.

Ved centralskolen blev der ansat yderligere en lærerinde, nemlig fru K. Volsing pr. 1. juni 1940, således at der nu virkede fire lærere ved skolen, som var 6-klasset. I 1956 blev skolen 7-klasset, hvorfor der blev ansat en ekstra lærer. Nu var der fem lærere ved skolen.

Ved skoleloven af 1958 krævedes det, at børnene skulle have de første syv år ved skolen, hvorefter de kunne fortsætte deres skolegang ved Ringsted skolevæsen, som man havde skoleforbund med fra 1959. Skoleloven af 1958 medførte, at der igen skulle udvides ved skolen. Dette skete i 1959 for et beløb af 49.802,60 kr. Ligeledes måtte der igen ansættes en ekstra lærerkraft. Man havde så syv klasser med seks fast ansatte lærere.

Dette krævede et par nye lærerboliger. Man havde i forvejen tre lejligheder ved skolen samt den gamle lærerbolig i Nordrup. Nu havde man planer om at bygge en lærerbolig på hjørnegrunden over for den gamle skole; men det satte lærerrådet sig imod. Så tænkte man på at placere to boliger på alderdomshjemmets grund. Til sidst enedes man om at bygge en førstelærer-

bolig ved alderdomshjemmet og så købe et par grunde af gdr. Marie Nielsen og opføre en lærerbolig der.

De gamle skoler havde man forskellige planer med. F. eks. tænkte man på at oprette alderdomshjem i skolen i Mulstrup. Tanken blev opgivet, og så solgte man skolen i året 1951 for 16.000 kr.

Farendløse skole solgtes 1942 for 9.500 kroner. Søster Lydia Eriksen havde allerede i 1939 påtænkt at købe skolen og indrette alderdoms- og invalidehjem i den, men da var skolen ikke til salg.

Endelig blev forskolen i Nordrup solgt i 1940 for 7.200 kr.

Skolevæsenets udvikling i Nordrup-Farendløse har på det nøjeste været bestemt af lovgivningen på rigsdagen. At man lokalt ikke altid har været glad for at indordne sig under denne lovgivning, er åbenbart; men man har under protest affundet sig med udviklingen.

Sådan har det også været under den sidste lovgivning om kommunesammenlægningen. Man er ikke overvældende glad for at skulle opgive sin selvstændighed, men man affinder sig med det skete, omend med en vis ængstelse for, hvad det nye vil bringe. For skolevæsenets vedkommende må man håbe, at skolen i Nordrup kan bestå, men med den tiltagende centralisering frygter man, at også dens dage er talte.

Om kommunens økonomi

NIELS JENSEN

*Vi søger slægtens spor i stort og småt,
i flintøksten efter harvens tænder,
i mosefundets smykke, plumpt og rå,
i kirkens kvadre, lagt af brede hænder.
Hvert skimlet skrift, hver skjoldet alterbog
har gemt et gran af slægtens ve og våde;
nu skal de røbe mig, hvad vej jeg drog,
og løfte mig en flig af livets gåde.*

En beskrivelse af dette emne kan, med den plads, der her er til rådighed, selvsagt kun blive en periferisk gennemgang, et strejftog i budgetter og regnskaber gennem tiderne. Det tjener sikkert heller ingens interesse at komme med en række opremsninger af talkolonner, selv om det ikke helt kan undgås.

I kommunens arkiv findes et righoldigt materiale at arbejde med, idet samtlige regnskaber fra 1820 og til dato er bevaret. I de allerældste findes endda det meste af bilagsmaterialet indlagt. Der er bare den hage ved det, at jeg ikke er i stand til at læse den skrift, der anvendtes dengang. Derfor må jeg tage mit udgangspunkt ca. 100 år tilbage.

Regnskabet for året 1869 så således ud:

Indtægt:

	Rd.	Sk.
Degnetrave og andre degneindtægter	40	38½
1½ sk. afgift af tiendeydende hartkorn	5	89
Påliggende skatter på hartkorn	2064	80
Skat på formue og lejlighed	697	28
Distrikthestehold	5	14
Tilskud fra statskassen	24	00
Tilskud fra amtsfonden	30	00
Bøder		
Overskud af den iflg. lov af 25. juli 1867 påliggende skat for 3. termin ..	33	5
Erstatning ved tilbagelevering af distriktshest, betalt af foderværten	200	00
Halvdelen af kommunens tilgodehavende iflg. amtsrådets afregning efter lov af 6/7-1867	540	59
For solgte gl. materialer — græs på grøftkanter og tiloversblevne naturalier	7	14
Antegnelser for året 1868	3679	46½

Udgift:

	Rd.	Sk.
Underbalance fra forrige år	492	17
Renter og afdrag	123	00
Udgifter til de fattiges forsørgelse efter fradrag af refusion fra andre kom- muner	1391	68
Heraf i naturalier 868 rd. 60 sk.		
Tilskud til de fattiges kasse efter lov af 6/7-1867	133	24
Til fattighuses vedligeholdelse	22	58
Skolelærernes lønninger og emolumenter	611	32½
Heraf i naturalier: Favnebrænde 96 rd		
Andre ordinære udgifter	166	77
Vejvæsen: Bro- og stenkistearbejde	4	72
Vedligehold af biveje	110	14
Brandvæsen, sprøjtehold, vægtervæsen, vandsteder o. deslige	13	64
Distriktshestehold	62	64
Vand- og hegnessyn	2	00
Afløst pligtarbejde, såsom kirkearbejde og frikørsler	49	2½
Tilskud til amtsfattiggassen	8	61
Bidrag til Flakkebjerg Ungdomshjem, Landerupgård og Vridsløselille	15	00
Brevbæring og budløn	8	00
	13	30
Overskud ved årets udgang	448	38½
	3679	46½

Beskatningsgrundlaget for dette år tog sig således ud:
Hartkorn: 414 tdr — 3 skpr. — 3 fdk. — 1 album.

	Rd.	Sk.
De heraf pålignede skattebeløb androg	2064	80
I skat på formue og lejlighed udskrev man	694	88
I alt	2759	88

Heraf skulle erlægges i kontant 2019 rd. 18 sk., medens resten betaltes i naturalier, nemlig

471 lispund brød
7 tønder og 5½ skæppe gryn
74 lispund og 4 pund mel
7 tønder og 5½ skæppe malt
12 lispund og 12 pund smør
12 lispund og 12 pund smør
12 lispund og 12 pund æg
12 lispund og 12 pund flæsk

Her er et uddrag af skattelisten for det pågældende år:

Klager over påligningen var ej heller dengang noget ukendt fænomen, hvilket fremgår af sognerådsprotokollen fra et møde allerede i 1864.

1864 d. 7/7 var sogneforstanderskabet samlet i Nordrup skole for at modtage yderligere oplysninger og forklaringer af de skatteydere, der haver klaget over at være for højt ansatte i indkomstskat, de mødte var følgende:

Nr. 61 hmd. Mads Olsen, Klippede.

Klageren var ansat til 300 rd. i indtægt, men påstod kun at have haft en indtægt af 227 rd. 3 mark 10 skilling i året 1863.

Denne angivelse troede sogneforstanderskabet ikke fuldstændig at kunne tage til følge, da de antog, at Mads Olsen var i besiddelse af lidt mere indtægt end han havde opgivet. Derimod troede forstanderskabet ifølge de modtagne oplysninger, at kunne nedsætte hans indtægtsansættelse til 250 rigsdaler.

Kendelse

Husmand Mads Olsens indtægt nedsættes til 250 rigsdaler.

Nr. 17. Husmand og smed Jakob Frederiksen i Nordrup.

Klageren er ansat til 350 rd. indtægt, men påstod efter en fremlagt opgørelse ikke at have haft mere end 89 rd. 1 mark 11 skilling i året 1863. — Denne opgørelse kunne forstanderskabet ikke tage til følge, men antog efter nøje overvejelse at kunne nedsætte hans indtægt til 300 rd.

Kendelse

Husmand og smed Jacob Frederiksen nedsættes i indtægt til 300 rd.

Nr. 49. Parcellist Hans Hansen i Mulstrup.

Klageren var ansat til 300 rd. i indtægt, men påstod efter en fremlagt opgørelse i året 1863 ikke alene ingensomhelst indtægt at have haft, men endog en merudgift af 32 rd. 4 mark 9½ sk.

Dette forment sogneforstanderskabet ikke med rimelighed at kunne tage til følge, da klageren er ejer af en parcel med mere end 20 td. land vel middelmådig jord, men i god drift og såvidt oplyst ikke med nogen stor prioritetsgæld.

På grund af de fremkomne oplysninger antog forstanderskabet at kunne nedsætte Hans Hansens indtægt til 250 rd.

Kendelse

Parcellist Hans Hansens indtægt nedsættes til 250 rd.

Nr. 43. Parcellist Hans Nielsen i Mulstrup.

Klageren er ansat til 450 rd. indtægt, men begærede nedsættelse, som indrømmedes ham til 400 rd.

Nr. 22. Hmd. og væver Anders Pedersen i Nordrup.

Klageren var ansat til 250 rd. i indtægt, men begærede nedsættelse da han angav i 1863 kun at have haft en indtægt af 224 rd. 1 mark.

Sogneforstanderskabet antog derimod ikke at kunne tilstå nedsættelse da priserne på sæden var ansat klart for lavt, og han endog derudover var i besiddelse af lidt formue.

Nr. 20. Parcellist Peder Jensen Ejbye i Nordrup.

Klageren, der er ansat til en indtægt af 300 rd. begærede nedsættelse uden egentlig at kunne godtgøre at have haft den ansatte indtægt i 1863. — Forstanderskabet antog ikke at kunne tilstå de forlangte nedsættelse, da klageren besidder over 20 td. land temmelig god jord i fortrinlig drift og ikke er stærkt behæftet med prioritetsgæld. Ansættelsen bør derfor stå ved magt.

De andre ansættelser er uden særlig interesse.

For dette år foreligger også i arkivet en fortegnelse over påligning af krigsskat i overensstemmelse med lov af 21. marts 1864.

Denne skat betales af 111 skatteydere med en samlet anslået indtægt på 100.950 rigsdaler, og i samlet ekstraskat måtte disse udrede 2162 rigsdaler og 84 skilling.

At man var mere nøjeregnende med værdierne dengang fremgår bl. a. af, at hvert års regnskab skulle bilægges en inventarfortegnelse fra skolerne.

Følgende fortegnelse for Nordrup skole var bilagt regnskabet for 1872.

- 4 stk. kakkellovne
- 5 borde med bænke
- 2 slagborde med bænke
- 1 catheder med tilhørende stol
- 1 ildtang
- 1 klavremaskine
- 1 balancebrædt
- 1 springapparat
- 1 bogskab
- 2 boghylder
- 17 blækhuse
- 12 eksemplarer af Hansens læsebog
- 12 eksemplarer af Hansens regnebog
- 1 eksemplar af Det nye Testamente
- 14 eksemplarer af Boiesens Sangbog med tilhørende melodier
Beskrivelse af krigen 1848-50 og 1864
- 1 lærebog i gymnastik
- 1 sæt skrivetabeller
- 1 sæt regnetabeller
- 2 protokoller

*

Regnskabet fik følgende påtegning fra amtsrevisionen:

Post 4.

De i underbilag 2 til hovedbilag anførte 2 eksemplarer af Grundtvigs håndordbog ses ikke at være tilførte inventarlisterne for Nordrup og Mulstrup skole.

Fornøden berigtigelse forventes meddelt ved næste regnskab.

I 1875 bliver pengesystemet med rigsdaler, mark og skilling afløst af vort nuværende, med kroner og øre. Ydelserne in natura til, som det hed dengang almisselemmerne forsætter. Her er et uddrag af kommunens overslag for 1876.

Af hensyn til eventuelle efterkommere er navnene udeladt:

I året 1881 optog kommunen hos Greve Brockenhuus Schack, Giesegård, et lån på kr. 3.500, som skulle afdrages med kr. 250,00 årligt. Det er første gang, vi i regnskaberne træffer på et lån, optaget med amtsrådets samtykke, og med faste afdrag.

Også den gang var der af og til underskud på det årlige regnskab, og det medførte, at man måtte optage midlertidige lån i sparekassen, men de blev bragt ud af verden igen, enten samme eller næste år.

Daværende sognerådsformand Hans Christensen, Mulstrup, kunne således ved sin afgang den 1. januar 1901 aflevere en gældfri kommune til sin efterfølger Christian Nielsen.

*

På regnskabet for 1890 figurerer for første gang et tilskud til kommunens sygekasse på kr. 200, og at det er omkring ved århundredeskiftet, at offentlige tilskud til forskellige aktiviteter tager sin begyndelse, tyder amtsrådets nedensående skrivelse på:

Fra 1. januar 1903 går man over til det nuværende finansår, der løber fra 1. april til 31. marts, idet dette regnskab omfatter perioden 1/1-1903—31/3-1904. At dette har voldt alvorlige regnskabsmæssige kvaler for sognerådsformand Christian Nielsen, tyder en meget omfattende decision fra amsrevisionen på.

Ved lov af 29. marts 1904 blev det tilladt at yde formanden en beskeden godtgørelse for sit arbejde og på regnskabet for 1905/06 figurerer for første gang denne post med kr. 450,00. Hele bestyrelsesudgiften var for dette år kr. 895,68.

I samme regnskabsår pålignes jordskatterne nu således:

Skat lignet på hartkorn kr. 15,36 pr. tønde kr. 6.355,53

Skat af ejendomsskyld i h. t. lov af 15. maj 1903 — 46 øre pr. 1.000 kr. ejendomsskyld kr. 1.600,40

I alt kr. 7.955,93

Her foreligger altså formodentlig 1. almindelige vurdering til ejendomsskyld.

*

Omstillingen mættet

Førførelsen af i rang	Lillegårds Nationalitet -										Lillegård Jungfru		Lillegård Jungfru Hjælp	
	Afrind.		Føyn.		Mel.		Ost		Pinar.		Skæse		kr	Pr
	Ltr	St	Ltr	St	Ltr	St	Ltr	St	Ltr	St	Ltr	St		
Gammalt	24		3	3			12		1	8	1	8	55	20.
Omstilling	24		3	3			12		1	8	1	8	15	
Gammalt og fragelig	18		1/2	1	8		12		1	8	1	8	15	
Gammalt.	24		3	3			12		1	8	1	8	15	
Skat af giftbrag og gammalt	24		3	3			12		1	8	1	8	15	
Gammalt og fragelig	24		3	3			12		1	8	1	8	15	
Gammalt	24		3	3			12		1	8	1	8	15	
Gamle og fragelige	36		3	3			12		1	8	1	8	15	13.
Lignelstør	24		3	3			12		1	8	1	8	15	
Lignelstør	24		3	3			12		1	8	1	8	15	
Lignelstør	24		3	3			12		1	8	1	8	15	
Lignelstør	36		3	3			12		1	8	1	8	15	

På antegnelsen for regnskabsåret 1908/09 skriver amtsrevisor Conrad Christophersen:

Post 3.

Den overfor tjenestefolk fulgte fremgangsmåde ved beskatning af disse er formentlig aldeles ulovmedholdelig, idet tjenestefolk må inddrages under ligningen på samme måde som andre skatteydere, med navns nævnelse.

Efter den fulgte fremgangsmåde kan tyendet formentlig ganske rolig undlade at betale skat.

Gdr. Niels Nielsen, Farendløse, der nu er blevet sognerådsformand, svarer herpå:

Sognerådet er ganske enige med den ærede amtsrevision, men vanskelighederne ved den bestandige skiften blandt tjenestefolk gør, at man ønsker at bibeholde den nuværende ordning, der har vist sig praktisk, og hidtil ikke forvoldt vanskeligheder ved opkrævning. Man gør dog opmærksom på, at ældre tjenestefolk, navnlig sådanne, som kan vente optagelse på valglisterne, altid opføres under den sædvanlige ligning.

At samme Niels Nielsen flere gange har følt sig »trådt over tærne« af revisorerne og heller ikke har været bange for at svare igen fremgår af følgende antegnelse til regnskabet 1909/10:

Under post 3 skriver amtsrevisor:

Det henstilles, hvorvidt attestation af andragerens datter og svigersøn, om hans trang er tilstrækkelig fyldestgørende på regning nr. 105 fra ...

Herpå svarer Niels Nielsen:

Henstillingen synes overflødig, da vedkommende i mange år har erholdt alderdomsunderstøttelse før tilflytningen til herværende kommune.

Og fra samme antegnelse:

Under post 4 skriver amtsrevisor:

Da regning nr. 106 af andrageren ... er underskrevet m. f. pen ved ... henstilles, hvorvidt samme kan passere som fyldestgørende efter omstændighederne.

Herpå svarer Niels Nielsen:

Virkelige udsættelser foretrækkes for henstillinger.

Lidt endnu fra Niels Nielsens ret omfattende korrespondance, hvoraf en rig samling af kopier findes. Det er til en skatteyder i Farendløse, men jeg siger ikke hvem:

D. 13/12-10.

Da man i almindelighed ikke behøver at skrive udpantningslister for at få inddrevet stats-skatte, og da der i år ikke findes andre restancer i kommunen end din, tillader jeg mig på sognerådets vegne at forespørge, om du ikke ad godvillighedens vej vil indbetale din statsskat med 1 kr. og 35 øre, ellers må jeg lade sagen gå videre.

*

Netop her ved overgangen til kildeskat kan vel ingen fortænke mig i at lade tankerne løbe tilbage til den tid.

*

Det var også i denne periode, at betaling med check vandt indpas, hvilket fremgår af følgende:

Ved hoslagt at tilbagesende vedlagte regning, vedlægger man check for dens pålydende 75 kr. 00 øre, som man beder anstalten modtage i stedet for kontanter, idet man meddeler, at denne betalingsmåde ikke har mødt modstand hos nogen, og i virkeligheden også er langt at foretrække, da den for modtageren kan omsættes hvorsomhelst, og for afsenderen spare porto og risiko.

P. s. v.

sign. / *Niels Nielsen.*

Til åndssvageanstalten ved Ribe.

På et ekstraordinært sognerådsmøde den 1. april 1912 blev der truffet en ret vigtig beslutning, som får betydning for kommunen de næste 50 år. Man havde nemlig fra en del kendte mænd på Ringsted-egnen modtaget opfordring til at tegne en garantium for en påtænkt jernbane fra Køge til Ringsted.

Efter et med kommunens beboere afholdt møde vedtog man at tegne en garantium på kr. 45.000.

Allerede på et møde den 22. i samme måned var det blevet nødvendigt at forhøje garantien til kr. 48.000, og selv om en henvendelse fra mejeriets bestyrelse, om at tegne endnu kr. 2.000 mere, blev udsat i første omgang, havnede man alligevel ved et lån på kr. 50.000, som blev bevilget af Den midlertidige kommunale Lånekasse af 1914, og udbetalt den 11. december 1915.

Nu var man altså tvunget i gang ad lånepolitikens vej, og det næste følger, da man i 1914 for en pris af kr. 7.500 vedtager at købe Anders Nielsens enkes grusbakke i Mulstrup. Dette lån skal afbetales med kr. 150 hver termin. Grusgraven åbnes for kommunens beboere og prisen for grus fastsættes således:

Store tospænderlæs	75 øre
Små tospænderlæs	50 øre
Enspænderlæs	35 øre

Udnyttelsen af denne grusgrav foregik indtil 1956, hvor man den 13. juni tilskrev ejendommens nuværende ejer, gdr. Svend Åge Olsen, således:

»Det meddeles herved, at sognerådet har vedtaget at lukke grusgraven i Mulstrup fra arbejdstids ophør torsdag den 14. ds., og at kommunens rettigheder med hensyn til gravens benyttelse anses for ophørte fra samme tid«.

P. s. v.

sign. / *Jens Hansen.*

Den sidste, der »residerede« i grusgraven var arbmd. Magnus Nielsen, Nordrup, som døde i 1969.

*

Fra regnskabsåret 1926/27 afløses hartkorns-skatte, og ejendomsskatte udskrives nu på grundlag af grundværdi og ejendomsskyld. Skatterne for dette år androg:

Lignet på grundskyld 9,8 promille kr. 26.160,69

Lignet på ejendomsskyld 7,26 promille kr. 14.267,31

Der var ved loven af 31. marts 1926 fastsat, at ejendomsskyldpromillen højst måtte være 3/4 af grundskyldpromillen. Dette forhold fortsatte uændret til sidst i 50'erne. Efter nogle år med svingende forhold fastlåede man i 1961 bygningskatte til det daværende niveau, hvorefter de skulle aftrappes med 1/7 efter hver almindelig vurdering, og derved bortfalde efter 28 års forløb, altså i 1989 – om ikke en ny lovgivning afskaffer dem tidligere.

Ingen bygninger, opført efter 1961, pålignes bygningskatte til kommunen.

Skatternes fordeling på ejendom og indtægt (formue og lejlighed) har vel altid gennem tiderne været det spørgsmål, hvor det politiske tilhørsforhold har spillet stærkest ind. Ja – det har ifølge protokollerne i mange af årene været det eneste spørgsmål, der gav anledning til afstemning.

Først i det sidste tiår er ejendommen som beskatningsobjekt gledet noget i baggrunden, hvilket i høj grad hænger sammen med de ændrede vilkår, der bydes landbruget i dag.

*

Ved indenrigsministeriets cirkulære af 28. september 1927 pålægges det sognerådet, sammen med de kommunale revisorer, ved hvert regnskabs afslutning at foretage kasseeftersyn, og tilførsel til regnskabet herom sker første gang i regnskabet 1927/28, og her træffer vi som kommunal revisor for første gang på navnet Jens Hansen, den senere sognerådsformand gennem 20 år.

(Regnskab og kassebeholdning fandtes at være i orden).

På et sognerådsmøde den 10. marts 1930 vedtages det at dele formands- og kassererposten, og gdr. Søren Åge Sørensen, Norrup, vælges som kasserer, efter at J. Elmfeldt, Sneslev Station, er valgt til at afløse sognerådsformand Jens Petersen, der dog fortsætter som næstformand.

Med socialreformen i 1933 ophører hjælpekasen og den dertil valgte bestyrelse at fungere. Det medfører en betydelig forøgelse af arbejdet med kommunens regnskab. Arbejdet blev ikke mindst i 1933/34 forøget derved, at reformen trådte i kraft den 1. oktober, og man måtte således lave 2 selvstændige, og vidt forskellige halvårsregnskaber.

*

I 1938 skal sognerådet atter ud på lånemarkedet – nu er det skolebyggeri, der står for døren. Genvordighederne med vedtagelsen af byggeriet er nævnt andetsteds. Lånet optages i Livsforsikringselskabet »Danmark« og indgår med provenuet kr. 161.014. Dette lån indfriedes i regnskabsåret 1966/67, men i mellemtiden havde man i 1959 optaget et lån i Kommunernes Kreditforening på kr. 280.000 til udvidelse af skolen, samt til bygning af 2 lærerboliger.

Sors Amtshus,

d. 15te Januar 1900.

I Overensstemmelse med Sogneraadets Indstilling meddeles herved paa Amtsraadets Vegne Samtykke til, at der for Aaret 1900 maa af **Kommunens Kasse** udredes et Beløb af 300 Kr. til de Fab-
siges Klasse, 150 Kr. til Sygekassen, 100
Kr. til Hjælp til Løbning af Læser-
inden i Mølstrup, 100 Kr. til Læser-
inden ved Fogeskolen i Nordrup
samt 15 Kr. til hver af Hüsflids-
foreningerne i Nordrup, Mølstrup
og Farendløse

E. Væg

Til

Nordrup-Farendløse Sogneraad.

Dette lån er ved kommunens afslutning det eneste lån, der findes på skolen, men det skal vel nok nævnes, at man har projekteret endnu en udvidelse af skolen. Lånet hertil vil komme til at figurere i storkommunen Ringstedes regnskab – forhåbentlig da – men det skal nok havne i nærheden af en lille million –.

På et ekstraordinært møde den 29. april 1941 vedtager sognerådet, efter at der har været afholdt beboermøde, at Mulstrup skole skal ombygges til alderdomshjem.

15. september samme år gennemgår man de indhentede tilbud på ombygningen. Da sognerådet finder tilbudene for høje tager man en forhandling med de bydende håndværkere, og man anmoder dem om at lade deres tilbud stå ved magt indtil 1. november.

I mødet 1. november foreligger afslag på ansøgning om tilskud, der var indsendt til Arbejds- og Socialministeriet, og herefter udsættes byggeriet indtil prisnedsættelse eller andre forhold muliggør fuldførelsen – som aldrig blev til noget. Man havde dog nået at få tilsagn om lån hos greve Fr. Brockenhuus-Schack, Giesegård, og dette tilsagn lod man ikke glide af hænde igen, men optog et lån på kr. 60.000 i regnskabsåret 1942/43. Lånet kom det nuværende alderdomshjem tilgode, og vi går ind i storkommunen med en gæld til greven på kr. 4.000.

Mulstrup skole blev senere solgt.

Pedelboligen blev købt i 1945 af gdr. Johanne Sørensen, V. Skovgård, Nordrup for en sum af kr. 11.000, der udbetaltes kontant, bortset fra et mindre kreditforeningslån i ejendommen.

Tanken om at bygge alderdomshjem var dog ikke skrinlagt, den opstår igen i 1951/52 og sognerådets øjne var nu faldet på et stykke jord i Nordrup – helt ved siden af – sagde folk. Et sumphul, hvor der aldrig ville kunne trives noget.

Ikke desto mindre gik man i gang med at kloakere hele Nordrup by. Det kommer byens grundejere tilgode i dag at sognerådet traf denne beslutning dengang – dels er de snart færdige med at betale for kloakeringen, dels har de fået den gennemført for ca. 1/5 af den pris, det senere kostede at kloakere Farendløse by og stationsområde.

Tilbud på det nye alderdomshjem indhentes og åbnes den 29. april 1952 af arkitekt Halleløv, Haslev, der har tegnet bygningen.

»De gamles Hjem« kom til at stå kommunen i kr. 419.343 og altså måtte man igen ud på lånemarkedet med den store lygte. Det blev til et lån i Kommunernes Kreditforening på kr. 170.000 og et statslån på kr. 265.600. Af sidstnævnte lån erlægges fra 1. august 1955 4½ procent af lånets hovedstol, heraf er 3½ procent rente, 1/5 procent bidrag til reserve- og administrationsfond og resten – 4/5 procent afdrag – altså en afdragetid på 125 år, hvorefter lånet skulle være indfriet i år 2080.

*

Da jeg i årene 1945-50 sad hjemme hos min fader, skatterådsformand N. P. Jensen, Jystrup, og arbejdede med skatterådets sager – det var lige efter pengeombytningen i 1945 – drøftede vi selvfølgelig de enkelte kommuner – 25 i alt havde vi med at gøre.

Jeg udtalte mange gange, at hvis nogensinde skulle havne som kommunesekretær i en landkommune ville jeg ønske, at det blev Nordrupøster-Farendløse.

Hvorfor nu det?

Jo, fordi alt hvad der kom fra denne kommune, det var i orden. Ringede man til sognerådsformand Jens Hansen, kunne man altid få de ønskede oplysninger med det samme, og det gik tit på.

Efter 5 års tjeneste på Borup-Kimmerslev kommunekontor var det derfor en ønskedrøm, der gik i opfyldelse da jeg den 31. marts 1955 overtog i min varetægt samtlige kommunens aktiver og passiver.

Det foregik på Nordruplund, hvor jeg altså afløste daværende kasserer Andreas Andersen.

Mine forventninger led heller ingen skuffelser. Det *var* i orden, både hvad jeg overtog efter Andersen og efter Jens Hansen. Jeg tør næsten vove at påstå, at ikke mange kommunesekretærer, som den første i en kommune, er sluppet så let over starten, som jeg gjorde.

Jens Hansen havde sit eget arkivsystem, og han vidste hvor alt var. Derfor forstår jeg godt hans skepsis overfor mig, der bare lagde det hele i én stor bunke.

Heldigvis var sognerådet velvilligt indstillet, da jeg foreslog, at vi skulle indrette et arkiv efter »Oddersystemet«.

Jeg fik fat i arkivar Kragelund i Vejle, der i løbet af en måned, sammen med mig satte hele arkivet i system.

Dette er også årsagen til, at både jeg og flere andre har kunnet hente alle de oplysninger, der har været nødvendige til udarbejdelsen af dette lille skrift.

For mig og min hustru har det været femten dejlige år – måske de bedste, vi har haft – arbejdsfyldte, men med frihed, der også levede tid til at dyrke de mange fritidsinteresser, der altid har været min svaghed. En frihed, som hører op pr. 1. april 1970 og som nok aldrig kommer tilbage.

For en ordens skyld skal dog bemærkes, at Jens Hansen efter valget i 1966 afløstes på formandsposten af Jacob Mølgård. Et skifte, som på ingen måde ændrede mine arbejdsvilkår.

En tak til begge, samt til øvrige sognerådsmedlemmer må det være mig tilladt at udtrykke her.

Budgettet for 1969/70, som altså bliver det sidste i denne kommunes historie, ser således ud:

INDTÆGT	
Renteindtægt og renteudgift	15.000
Driftsudgifter og driftsindtægter vedr. jorder og ejendomme	7.000
Andre indtægter	1.200
Kommunale skatter og afgifter	1.213.800
	1.237.000
UDGIFT	
Almindelige administrationsudgifter	134.000
Sociale udgifter	1.383.500
÷ refusioner	1.031.910
Tilskud til foreninger og institutioner	8.000
Skolevæsen	288.000
Vejvæsen	170.000
÷ refusioner	100.000
	70.000

Vandløbsvæsen		8.000
Sandflugt, brandvæsen, hegnssyn og afløst pligtarbejde		11.000
Sundhedsvæsen		11.000
Andre udgifter (heri amtsfondsbidrag kr. 226.000)		255.210
Biblioteksvæsen		13.000
Afdrag pålån	53.300	
÷ afskrivninger	16.100	37.200
Driftoverskud		50.000
		1.237.000

Et afsnit som dette kan ikke afsluttes uden en omtale af denne periodes mest revolutionerende udvikling, nemlig elektronisk data behandling (EDB-teknikken), som fik sit store gennembrud i 60'erne, og endnu står vi vel kun ved begyndelsen? I hvert fald har vi også her i kommunen været med til at tage begyndervanskelighederne, og de har nu ikke været helt små.

Faktisk er det sådan, at for hvert nyt felt, der underlægges EDB-maskinerne forøges arbejdsbyrden herhjemme på kontoret.

Men de 99 pct. af fejlene opstår fordi vi ikke er dygtige nok til at »fodre« maskinerne. Teknikken er udviklet på ganske få år, men det skal nok tage en generation før end det kommer til at virke perfekt. Man kommer simpelthen til at tilrettelægge undervisningen allerede i børneskolen efter den nye tids krav. De unge, der skal gå »kontorvejen«, skal til at tænke i helt andre baner i uddannelsen. Det hele skal være som maskinerne nu engang kræver det. Ja, det lyder paradoksalt, men det skal nok vise sig at være rigtigt.

Et led i udviklingen, som er uløseligt forbundet med EDB er det centrale personregister, der oprettedes i 1968, og der er endnu et langt stykke vej forinden det virker efter hensigten.

Både EDB og CPR var så igen forudsætningen for indførelse af kildeskatten, som startede pr. 1. januar 1970. Den omstillingsproces og det arbejdspress man ved denne lejlighed pålagde det kommune og forøvrigt også det private administrationspersonale i 1969, ville de fleste gerne have været foruden.

Her i kommunen medførte dette, at vi pr. 1. maj ansatte frk. Inge Mortensen, Eggeslevmagle, som assistent på kommunekontoret. En værdifuld forøgelse af kapaciteten, da frk. Mortensen har haft forholdsvis let ved at sætte sig ind i kildeskattens problemer, foruden at hun på egen hånd har forstået folkeregister, ekspedition og bogholderi.

Det skal bemærkes, at vi samtidig har påtaget os at klare CPR- og kildeskatteproblemerne for nabokommunen Ørsløv.

Når nogen så vil spørge, hvorfor vi skal have de kommunesammenlægninger, som nu gennemføres pr. 1. april 1970, så er svaret allerede delvis givet i dette sidste afsnit. Man kan simpelt hen ikke klare sig i den kommunale administration uden at specialisere sig. Ingen kan være eksperter i hele »den kommunale arbejdsmark« og det er en nødvendighed.

Kunne det have nytte at kæmpe imod? Næppe, for det hele er et led i den af centraladministrationen planlagte udvikling. Har det tidligere kun været en flokkel, så er vi i hvert fald nu alle blevet reduceret til »kun et nummer«.

Det *bliver* bedre, siger man. Forhåbentlig.

Men hvor blev mennesket af i hele denne omstillingsproces? Er det endnu mennesket, der behersker teknikken? Eller – er det allerede for sent at råbe et »vagt i gevær« overfor videnskabsmændene og systemplanlæggerne?

Fremtiden vil vise det.

*Lad mig kun flagre hen som blad i høst
når du mit land, min stamme, frit må leve,
og skønne sange på den danske røst
må frie, stærke sjæle gennembæve.
Da står en ny tids bonde på sin toft
og lytter ud mod andre lærkesange,
mens himlen maler blåt sit sommerloft,
og rugen gulnes tæt om vig og vange.*

Jeppe Aakjær.

Glimt fra togtrafikken

JENS P. PETERSEN

Det sidste århundrede har været et udviklingens tidsrum i en sådan grad, at foregående perioder blegner ved sammenligning. Vi kan tænke på jordbearbejdningen, på bygningskunsten, på vejudbygningen, på de tekniske fremskridt m. v., og også på den menneskelige evne og vilje til at sætte sig mål og at virkeliggøre disse. En vældig kunnen førte til store resultater udløst af en folkeransagelse, som ganske simpelt bød at rejse sig for at indhente, hvad hele tidsaldres undertrykkelse havde efterladt af underudvikling. Vi har altså gennemlevet — vi, der lever nu, og vore forældre og bedsteforældre — en epoke af dyrebar og varig betydning. Og lad os i stille eftertanke et øjeblik dvæle ved den menneskelige tankes storhed, når den strider for at skabe fremskridt og goder, som løfter og gavner. Fra månefartens fantastiske projekt og gennemførelse, kan vi lade os føre bagud til 1800-tallets begyndende optimisme og første folkelige rejsninger. (Dette gøres i andre af skriftets bidrag og her skal kun nævnes én af de bevægelser, der som en stormvind gik gennem folkeslagene og også bevægede sindene i Danmark og i disse sogne.)

*

Vi er da fremme ved et politisk debateme, som skulle afstedkomme et stort røre, som kastede hid og did med personer, som ville det godt — somme tider ud fra et ikke altid velunderbygget lokalpatriotisk hensyn. På rigsdagen udskiftedes medlemmer eftersom det var lykkedes eller mislykkedes for dem at få jernbanen til deres valgkreds og i kommunerne faldt hammeren tilintetgørende på de, der »svigtede«, selv om de bedømte retsindigt. Det var tider — med møder og deputationer, med krav og trusler og løfter. Frihedstiden måtte omsætte sig i forbedringer, som førte den jævne borger til en ny og agtværdig position — han kunne nu bestemme mere og han udnyttede situationen og med rette. Fra de udvandrede i den store nye verden lød præriens røst og den fortalte også om det tekniske vidunder, som nu prustende fo'r ud over det jomfruelige land og skabte kontakt og øgede chancerne. Og i Europas lande trak sporene sin vej og forbandt folkene. Dette måtte føres ud i sin yderste konsekvens — det som den motoriserede tidsalder nu mulig-gjorde.

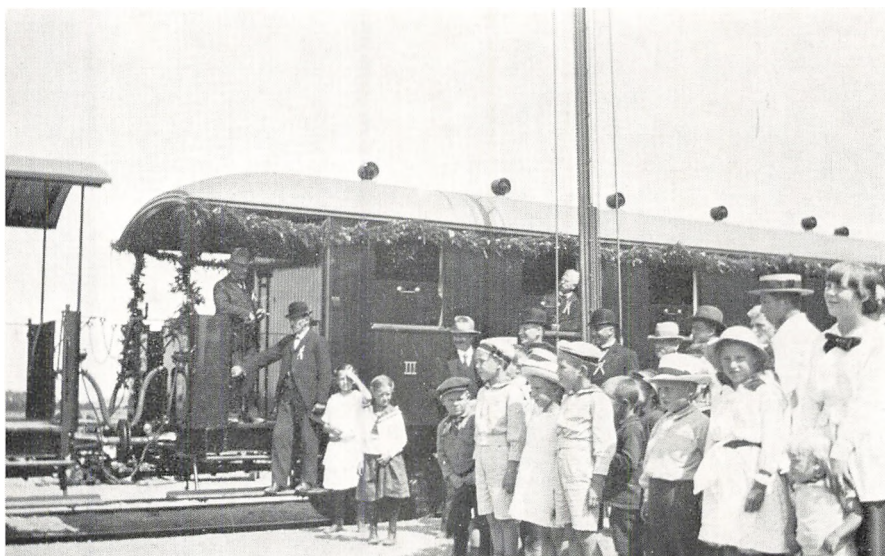
*

Vi er nu fremme ved også de sjællandske egne, hvor et net af jernveje efterhånden skulle forbinde og tilnærme. Men det gav store besværligheder at få vedtagelserne igennem og debatter på rigsdagen i Fredericiagade afspejler egnsinteresser og personbestræbelser. Ringsted-kredsen havde ved de tider sidst i 1800-tallet en yderst særpræget og dristig folkerepræsentant som i begavelse og talekunst ragede op og var medvirkende til, at Ringsted-egnen blev en demokratisk højborg helt til vore dage. J. K. Lauridsen var hans navn (i daglig tale »Je K.«). Hans bondeherkomst, det akademiske præg og en levende forbindelse til den jævne borger gav en rodfæstet og meget virkelighedsnær vurderingsevne og dertil kom altså en hidtil uset dristighed hvad angår sprogbrug og tæft for at gå tæt på det, der angik personer og sager. Han færdedes meget i Nordrup-Farendløse og kan hælde, at de fremmeste folk i demokratiets rækker i vore sogne har været inspiratorer.

»Je K.« tog også livlig del i jernbanedebatterne, og en tildragelse, som aldrig går i glemme i folketingets historie og som fik medlemmerne til at vride sig af latter, og endog fik Chr. Berg til at glemme sin formandsværdighed, var det, der skete, da Længdebanerne skulle fastlægges, og »Je K.« da fandt anledning til at sige: »at næst efter kønsdriften er jernbanedriften i øjeblikket den stærkeste i landet«.

»Je K.« nåede dog ikke større resultater i sit område, endskønt diskussionen allerede da havde gået i 30–40 år, og først i en senere periode udløstes

Ved banens åbning 1917

konstruktive kræfter. Så tidlig som i 1859 var kravet rejst fra Køge om en ny bane, som skulle forbinde Køge med Vestbanen og støde til denne i Borup. Endnu senere rejstes ønsket om en bane Køge—Kværkeby, og udgangspunktet for alle Køges initiativer var jo et håb om ad denne vej at give Køge større økonomiske muligheder, især håbede man på et opsving for Køge havn. Det sidste store forsøg var en henvendelse fra et Køge-udvalg til kommissionen for anlæg af nye baner, som i 1904 skulle afgive betænkning, og man foreslog en statsbane enten til Ringsted eller Kværkeby eller en privatbane med halvt statstilskud. Regeringen fjøjede Køge-folkene, men rigsdagen stoppede forslaget og et forslag i 1908 om en privatbane Køge—Kværkeby blev heller ikke til noget, og Køge byråd nægtede endog at bevilde penge til udarbejdelse af projekt. Imidlertid forblev sagen på myndighedernes bord, og et tysk selskabs forslag om at bygge en elektrisk bane diskuteredes videre. Herunder kom en skarp bladpolemik i gang mellem Østsjællands Folkeblad og Ringsted-aviserne og fra Ringsted påpegede man, at ingen her var nervøse for en Køge-konkurrence, medens Køge skød igen, og sagde at den nye Ringsted-interesse skyldtes, at man var bange for Kværkeby-projektet. På dette tidspunkt indræffer en ny situation, idet Kværkeby sogneråd ikke vil støtte en ny bane med noget beløb, og hvad vigtigere er, træder nu en kreds i Ringsted-egnens kommuner i funktion og fremskaffer det nødvendige beløb til dækning af de forøgede udgifter, såfremt en bane skulle gå igennem bl. a. Nordrup-Farendløse. Det var sognefoged Søren Jensen, Hyldegården i Tvindelstrup, og gårdejer Niels Nielsen, Ejlekærgård, Farendløse, som gjorde et meget stort arbejde. Det lykkedes for dem, og Køge bøjede nu af for den nye mulighed. Der rettedes nu henvendelse til trafikministeren og den 1. april 1913 vedtoges loven om Køge-Ringsted Jernbane. Endelig udstedes den 5. marts 1914 eneretsbevilling til kommunerne, som lod valgte repræsentanter træde i spidsen. Sognefoged Søren Jensen blev den ene af selskabets næstformænd.

Det vil her være rigtigt at fremhæve Søren Jensen og Niels Nielsens navne, både fordi de i denne sammenhæng, men i øvrigt i andre forhold, var fremadskuende og klogt vurderende. Søren Jensen var begunstiget med et lyst sind og overbevisende evner og Niels Nielsen var den faste klippe, som på solid grund vejede for og imod og sjældent tog fejl. Kun tilfældige omstændigheder gjorde, at de to mænd ikke kom til at øve en mere betydelig indflydelse i dansk offentligt liv. Søren Jensen var således nær ved at slå Th. Stauning i Fakse-kredsen ved et folketingsvalg, og Niels Nielsen fik tilbudet om landbrugsministerposten i 1913 lige forud for verdenskrigens omvæltninger, som også kom til at præge den danske tilværelse.

*

Nu forestod så anlægget af banen, som projekteredes til 1,6 mill. kr. og heraf ydede staten 50 % og kommunerne andre 50 %. Landkommunerne bidrog med 70—80.000 kr. hver.

Jordarbejdet udførtes af firmaet Rasmussen og Schjøtz for 423.500 kr. over den 33,2 km lange strækning. Arbejdet i Nordrup-Farendløse medførte ikke store vanskeligheder. Megen forudseenhed prægede dispositionerne, således blev skinnerne allerede indkøbt i starten og svellerne var ved et særligt indkøb i svensk Nordland hurtigt fremme, således at krigssituationen kun gav få afbræk.

Nordrup-Farendløse fik to af stationerne bygget på sit område. Firmaet Brdr. Olsen, Slagelse, forestod bygningen.

Hos Nydqvist og Holm i Trollhättan købtes to lokomotiver og Scandia i Randers leverede 3 personvogne, 1 post- og godsvogn, samt 5 lukkede og 19 åbne godsvogne.

Meget heldige ansættelser var også medvirkende til succes i starten, og i Nordrup-Farendløse vil man længe huske familien H. C. Nielsen på Farendløse station og familien J. Elmfelt i Sneslev. De her nævnte levede interesseret med i sognets liv og bidrog ved solid medleven og et levende engagement. Ja, de levede sig ind i hele atmosfæren og var gode, livlige og agtværdige borgere i den lokale enhed.

*

Farendløse station

Den 4. april 1917 begyndte så togdriften imellem Køge og Ringsted og i næsten 46 år, indtil 31. marts 1963, passerende gode og dårlige tider, blev, til stor glæde for den lokale befolkning, en ny mulighed stillet til rådighed. Hurtigt meldte bilen sig som en konkurrencefaktor, men også den blev sat i stå og banen fik et nyt opsving, trods svigtende tilførsel af driftsmidler. I årene 1940—45 var banen således et værdifuldt bindeled.

Farendløse station fik aldrig stor persontrafik, men derimod en betydelig godstrafik. F. eks. var tallene for 1930—31: 4.500 rejsende, 1.663 t ankommet og 1.065 t afsendt gods. Igennem mange år afsendtes både fra Farendløse, Fredsgårde og Sneslev betydelige roetransporter. Fredsgårde trinbræt anlagdes i 1918 og signalet herfra er bevaret og kan nu ses ved Grimstrupvej på museumsbanen Maribo—Bandholm. Sneslev blev banens bedste mellemstation hvad angår antal af rejsende, men ikke for så vidt det drejer sig om indtægter, idet de fleste blot rejste den korte vej til Ringsted.

Banen var et betydeligt hjælpemiddel for skolesøgende børn, som søgte til købstadens skole og som udflugtstog anvendtes flere af forbindelserne i sommertiden. Man spadserede bl. a. til eller fra Yderholm og brugte banen i den ene retning.

Stor opmærksomhed vakte det, da dampdriften afløstes af motorvognene, og Hammelvognen fra 1926 huskes endnu. Derved nedbragtes også køretiden fra ca. 85 til ca. 65 minutter.

Et særligt minde om Køge-banen — således kaldet i Nordrup-Farendløse — knytter sig til vintertiden med snestorme. Så gik banen i stå, især var strækningen øst for Ørslev vanskelig, og fra mange rapporter i Pressens Radioavis huskes speakerens lakoniske bemærkning: Al drift er indstillet på Køge—Ringsted Jernbane.

Gennem særlige billigbilletter opnåedes et stort turistbesøg, og mange strandture med banen bevares i kær erindring. En række særtog kastede en vis glans over dagligdagen, bl. a. mindes det endnu, når Cirkus Bech Olsen blev ført fra by til by, den internationale grundskyldskommission lejede engang et helt tog, Politikens teltlejr ved Farendløse førte til en hel valfart til og fra Farendløse Station og ved den store spejderjamboree befordredes 6.000 spejdere til Farendløse i 1952.

*

Den 31. marts 1963 kørte så det sidste tog. Det var konfirmationsdag i Farendløse og adskillige udenbys boende fik en ekstra oplevelse. Underskudet og investeringernes krav hindrede en fortsættelse. Men Køge—Ringsted Jernbane tjente bl. a. disse sognes beboere på en god måde. Verden blev ligesom større, når togrejsen begyndte, og mange skolebørn i Nordrup-Farendløse blev klogere på mange ting, når farten lettere gik til den store by eller til domkirken i Roskilde eller mod syd til Vordingborgs volde og Gåbensø. Den,

der skriver dette, husker en udflugtsdag med stor bevægelse også i børnenes verden – på dagen da Danmark i Haag vandt Grønlands-sagen imod Norge. Mangen en tilnærmelse igennem samtaler og fællesvandring fra og til stationer har et rejsefællesskab bragt i stand og derved bl. a. mindsket sociale spændinger. Der var ofte stor gensynsglæde og gode tankeudvekslinger, når egnens folk mødtes i toget. Og en budbringer fra rigets borg kunne give værdifulde informationer under krigens hårde tryk ... på strækningen fra Ringsted til Farendløse var landstingsmand Johs. Krarup en person, man lyttede til, og om aftenen og næste dag gik budstikken videre.

Endnu kendes banens spor igennem landskabet og det vil aldrig helt blive udvisket. Der var perler at se, hvor man kom frem: Køge ås, Lellingskoven, Skovtunnellen i Gørslev Vænge, udsynet fra Otterup ned over Vendeækken med de tvende kirker og givtige marker og både her og der husmandskolonierne – tegnet i 20'rne og 30'rne på væksten økonomisk og folkeligt. Fra togets rute sås fra 1917 til 1963 et Danmark i fremgang, i by og på land fornemmedes det. Et Danmark i fremgang – sådan må det være bestandigt. Et folkestyret Danmark er både arv og forpligtelse.

Erindringsbilleder

SØREN HYLDEGAARD

Søren Jensen, Hyldegaard — i 40 år sognefoged i Farendløse sogn, blev født på Hyldegaarden 1864 som søn af gmd. Jens Sørensen og hustru — giver i efterladte erindringer (i manuskript) en levende skildring af sin barndom og ungdom i Nordrup-Farendløse, hvoraf det følgende er et kort udpluk.

Mine forældre var meget forskellige. — Fader var kraftig, energisk og næsten altid i godt humør, han har sikkert været en pæn og rask »hovkarl« som ung. Han holdt meget af selskabelighed, kunne godt lide et slag kort, helst whist, et par glas punch gik han heller ikke til side for, men jeg har aldrig set ham beruset. Overfor småfolk var han tjenstvillig og godgørende.

Fader var ikke religiøst indstillet — man kan vel næsten sige, at han nærmest var vanekristen. Mine forældre gik gerne og ikke så sjældent sammen til kirke, og de satte pris på, og det blev også næsten altid gennemført, at der var nogen fra gården i kirke hver søndag.

Min moder var en mild og god kone, og vel også efter sin tid en dygtig husmoder. Hun var også en køn kone, ret høj, lige så høj som fader, og har som ung sikkert været en smuk pige. Moder var til tider meget tungsindig, men fandt trøst i religionen og i sin gerning. Hun var meget religiøs, nynnede tit på salmer og lærte mig tidligt at bede aftenbøn.

Da jeg var fem år, begyndte moder at lære mig at læse, hun fortalte mig også mange gamle sagn og eventyr og lærte mig den lille tabel, så man kan vel sige, at jeg var bedre forberedt end de fleste, da jeg som 6-årig begyndte at gå i Farendløse skole.

Lærer Skou, Farringløse, som på den tid var en ung mand først i trediveerne, var en fin mand, også i ordets bedste forstand, han var en smuk mand, høj og slank, og gik med guldbryller, var en postmestersøn fra Skanderborg, han havde taget studentereksamen, men da hans forældre døde, havde han ikke råd til at læse videre og blev derfor lærer. Han kom til Farendløse 1864, og da skolen netop det år var brændt, holdt han skole på Hyldegården og boede hos mine forældre.

Skou var en begavet og dygtig lærer, men han var kommet på en forkert hylde, han havde sikkert passet bedre ved en højere skole i en storby end som landsbylærer. — Forholdene her var helt fremmede for ham, han var derfor slet ikke i kontakt med befolkningen, følte sig højt hævet over bøn-

derne i almindelighed, men med mine forældre var det en undtagelse. Han kom meget i vort hjem, og da han selv drev landbruget til skolen, hvilket han ikke havde mindste begreb om, var det fader og møller Lassen, som i det væsentlige ordnede dette for ham.

Han var ungkarl her i adskillige år, men blev så gift med sin husbestyrerinde, en husmandsdatter fra Mulstrup, der havde tjent på »højere« steder og følte sig meget fin på det, dette gjorde ikke forholdet overfor sognets befolkning bedre, og da så provisorietiden kom, blev hans stilling som den eneste højremand i sognet ganske umulig. Man søgte at genere ham på mange måder, bl. a. ved, at vi, når Demokratisk Forening holdt sine ugentlige politiske møder i skolestuen, demonstrativt sang så højt, at det gjaldede i hele »huset«: Ned med Estrup, Scavenius og Ravn — og andre oprørske sange. Da han også på anden måde følte beboernes ringeagt og hån, søgte han midt i firserne sin afsked og fik så en stilling som assistent i krigsministeriet, og kom vistnok aldrig mere på disse egne.

Skønt jeg så godt som nogen havde været med i demonstrationerne imod ham, gjorde det mig i mit inderste ondt for ham — han havde jo været en god og elskværdig lærer for mig, og en god og trofast ven i vort hjem, men de politiske forhold førte med sig, at mange gamle venskabsforhold blev brudt som følge af den kamp, der blev ført så hensynsløst fra Højre og lige så kraftigt blev besvaret fra Venstre med alle de midler, der stod til deres rådighed. (Samme tema er behandlet i »Nye Tider« af Z. Nielsen. *N. Fr. R.*).

Min skolegang var for mig en lykkelig tid — jeg var læselysten og lærer Skou tilfredsstillede på en udmærket måde denne trang, da jeg som 9-årig kom i ældste klasse, og straks ved første eksamen blev nr. 1 — en plads jeg beholdt til jeg gik ud af skolen — fik jeg, helt uden for det almindelige, lov til at gå i skole hver dag, og i yngste klasses skoledage fik jeg så privat undervisning af lærer Skou, til gengæld hjalp jeg ham gerne med at undervise de små.

I skolen var jeg noget for mig selv, deltog sjældent i de andre børns leg, har aldrig været i slagsmål med andre drenge, ejheller uvenner med nogen af dem. Af læreren har jeg aldrig fået straf eller bebrejdelser, men tit ros og anerkendelse. Som 13½-årig blev jeg udskrevet af skolen, om foråret 1878 gik jeg til præst hos pastor Wolf i Nordrup de to dage om ugen. De øvrige hverdage fortsatte jeg med privatundervisning hos lærer Skou.

Pastor Wolf var en smuk og mild præst, som vi børn holdt meget af — når jeg skriver »gik til præst«, er dette ikke helt rigtigt, jeg kørte nemlig næsten altid med vor store skimlede hest for en enspændervogn, og havde som regel fuldt læs af børn både fra Tvindelstrup og Farendløse.

Om efteråret 1878 blev jeg konfirmeret i Farendløse kirke, og jeg var da både af min moder og af præsten stærkt påvirket i religiøs henseende, og den

kirkelige handling, hvor jeg skulle bekræfte min dåbspagt bevægede mit sind i høj grad, både på konfirmationsdagen og søndagen efter ved altergangen i Nordrup kirke græd jeg, store dreng, næsten ustandseligt.

Litteraturkritikeren, professor *Vilhelm Andersen*, eller »Provstens Vilhelm« som han kaldtes af sine jævnaldrende, blev født i Nordrup præstegård 1864 og havde der sit hjem til 1871. I hans senere forfatter-skab findes der mange smukke vidnesbyrd om hans kærlighed til barndomshjemmet i Nordrup.

Bedst mindes jeg, skriver han et sted, søndag morgen om sommeren, når de voksne var i kirke, og jeg sad ved det runde mahognibord i havestuen, hvidstrømpet og vandkæmmet, med min billedbog, som kun den dag kom frem af moders skuffe, og skottede ud i haven med solpletterne fra ahorntræet på den nyrevne gang.

Med særlig glæde mindes Vilhelm Andersen dog julen i barndomshjemmet. — Min barndoms jul — det er mit barndomshjem, skriver han et andet sted: »Højtideligst var juleaften. Når jeg i min salmebog slår op på salmen »Det kimer nu« og kommer til linien »Nu tændtes lys i skyggers land«, ser jeg igen min barndoms juleaftener levende for mig. Mørkt udenfor vinduerne, men inde i stuen lysene tændt på klaveret, hvor fader, der ellers aldrig rørte instrumentet, forespiller melodien til den første julesalme. Rundt omkring er efterhånden den hele husstand kommen til sæde, moder, brødrene, tyendet, pigerne med nystrøgne forklæder, og en lille flok af fjernere tilhørende. Et af de mandlige medlemmer af klanen på strømpesokker og med staldlugt i klæderne, der mindede om krybben i juleevangeliet«.

Ferierne var et kapitel for sig, så kom alle de ældre brødre hjem og befolkede »karlekamrene«, som man spøgefuldt kaldte gæstekamrene. Det var højtid, når de kom hjem, men det var ikke mindre højtid, når de rejste bort igen, og mor, der aldrig fik fuld løn for sin ømhed, stod ved sprøjtehuset for enden af præstegårdsalleen og spejdede efter de sidste huesving fra de bortdragne drenge.

Efter et besøg ved familiegravene på Nordrup kirkegård i sommeren 1915 skrev Vilhelm Andersen følgende smukke stemningsbillede om barndomshjemmet: »Der er nok ingen hjemme hos præstens. Eller er det mod myggen, at havedørene og alle vinduerne var lukkede i den lune aften. — Vejret var stille efter at det havde blæst i tre dage. En tør ond sommerblæst »Østenblammeren«, der efter et gammelt ord gerne endes med væde — men alle spor af stormens forstyrrelser var husmoderligt fjernede fra plænerne og fra de nyrevne gange. — Det var søndagaften.

Dersom der havde siddet nogen på den hvidmalede havebænk nede ved dammen, præsten med en bog eller avis og en lang pibe, eller præstekonen med et lille barn, eller hvis der havde stået en ung pige i lys kjole på den gamle brunmalede træveranda med de røde og hvide slyngroser, — nu ja, så var jeg vistnok gået ind og havde hilst på familien, og var blevet der til aften.

Dersom solen i sin nedgang havde skinnet igennem stammerne med den »skrå belysning«, som de gamle præster elskede og genfandt i Mynsters prædikener, hvor lyset brydes i et jordisk stof, og i Grundtvigs salmer, hvor »det ånder himmelsk gennem støvet«, da havde måske også jeg følt en stråle strejfe min sjæl af den præstegårds-romantik, som intet billede kan fremstille. Nu ringede aftenklokken, nu gik solen ned. Men over haven og de ældgamle bygninger lå ubevægeligt det samme rolige halvllys som et fint, fint slør eller som en bedugget rude, hvoruder jeg så tingene stå unaturligt stille. Der var noget ængsteligt ved den stilhed, dette spor af beboelse, hvor dog ingen syntes at bo — af forventning, da dog ingen ville komme.

Da bedeslagene tav, hørtes der ingen anden lyd i den øde luft. Ikke et poste-slag fra landsbygårdene, ikke et fuglepip fra hækkene. Kun kirkeklokkerne og så den faldefærdige, eller som det nu forekom mig, begravede præstegård.

Nordrup gamle præstegård — Vilhelm Andersens barndomshjem

Lærer K. G. Jensen

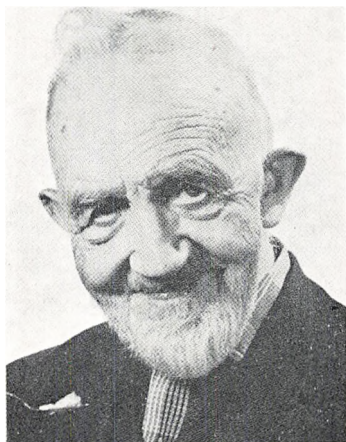
Sognefoged Søren Hyldegaard

Der var hverken romantik eller idyl, kun vemod, tungsind uden tårer. For det var mit eget barndomshjem, jeg havde set ind i over den lave teglstens mur fra hjørnet mellem kirkegården og præstegårdshaven, hvor mine forældre ligger begravet, og hvor nu også den første af deres sønner, min gode broder, er lagt ned, efter sit eget ønske tæt op ad sit udspring.

— Set udefra, over muren, er den gamle præstegård en idyl, et vemodigt minde om, hvad der har været og aldrig mere kan komme således igen. Følt fra inden af er dette minde en kraftkilde, en virksom mildhed, en godhed, forstået både som duellighed til at leve livet i dette land og som en vilje til at føre det videre. — Hvad der er sket, sker og vil ske uden for og inden i os kalder på denne godhed.

(Fra Vilh. Andersens bog: Folk og Mennesker.)

Hjemstavnsdigteren *P. Rydbert* er født i Mulstrup 1877 som søn af husmand Anders Pedersen og hustru. Han har bl. a. udgivet digtsamlingerne: I. Vandringsvers, II. Landsbydigte, III. Hjemstavnsdigte. I den sidstnævnte samling findes under titlen »Barndoms minder« omstående digt. Det udtrykker smukke og stærke tanker helt i overensstemmelse med Peder Rydberts fine karakteregenskaber. Han har været en tro tjener i alle livets forhold. Højskolen, vandrings tiden i de norske dale, mødet med litteraturens store ånder og et klart blik for det jævne folks higen har gjort hans tilværelse rig. Sognene og dets mennesker hilser ham og priser ham for store tjenester i skrift og adfærd.

Forfatter P. Rydberg.

Jeg længes hjem til Sjælland
min barndoms skønne ø,
Jeg savner blomsterhaven
ved sivomkranset sø.

På sletten stod min vugge
i graners stille ly.
Min barndoms himmel lyste
fra tidlig morgengry.

Af kildens rene vande
jeg drak min sundheds drik,
så gik jeg ud i marken
og mødte blomstens nik.

Ja, det var skønne dage
bag hjemmets lune hegn,
da Maglebjerg var grænsen
for barnets hele egn.

De samles nu i følge
de fjerne minders hær,
og længst forsvundne tider
på ny jeg føres nær.

O, sommerdage hjemme
på Sjællands grønne vang,
I står med krans smykket
fra bøgeløvets hang.

Men størst var julens glæde:
ved stjerneskarers lys
til Bethlehem at drage
fra verdens kuldegys.

Ved moders vinduesrude
jeg fulgte vejrets gang,
når sneen fyldte luften
og juleklokker klang.

I sjæledybet vokser
en higen efter Gud.
Fra Edens blomsterdale
den bringer glædens bud.

Jeg tit som barn har lyttet
til kirkemalmens klang,
før skibets hvælving bruste
af menighedens sang.

I landsbykirken tændtes
først juletidens glans,
dens hvide væg var dækket
af graners grønne krans.

Den gamle Nordrup kirke
med hvælving høj og hvid
en gang mig syntes formet
ved største kunstners id.

Og kirkegårdens have
af julesneens skær
i tæpper blødt var hyllet
som den, man ret har kær.

I præstegårdens stuer
en hellig julefest
med barndomsvenners skarer
jeg buden var til gæst.

Et juletræ var pyntet,
ved loftet stjerneguld,
de grønne grene dækket
så let af sølversmuld.

Ja, fryd i barndoms dage
til juletræ at gå,
og aldrig, aldrig siden
så skønt et træ jeg så.

Og barneminders fugle
jeg ser i fylking tæt,
mens tidens mørke skygger
må vige bort så let.

Så samles vi og skilles
på livets korte sti,
til aftengrøden lukker
de gyldne porte i.

Der står en himmelstige
i sjælens dybe skjul,
på den jeg fremad vandrer
til evighedens jul.

Skoleinspektør *Alfred N. Jensen*, Himmelev, fortæller barndomsmin-
der fra Farendløse skole.

Mine forældre, min fars mor, min søster Asta og jeg kom til Farendløse skole i 1913. Min bror Poul blev født der i 1915.

Fra mine første år i Farendløse har kun enkelte ting eller begivenheder fæstnet sig i min erindring. Jeg kan huske, det var meget spændende at se på tipvognene, da man anlagde Køge—Ringsted banen (sært, at den allerede er væk igen). Endvidere kan jeg huske den tids sygetransportvogn, en af heste forspændt, stor højhjulet kasse med matte ruder, og jeg husker den fornemmelser af hjælpeløshed, som vist ikke udelukkende greb børnene ved dens bortkørsel. Den havde ikke nutidens ambulances uhyggelige advarselssignal, men dens udseende var i sig selv deprimerende. Bilerne var naturligvis tidligt et interessant fænomen, men de var sjældne. Jeg husker kun rentier Chresten Jørgensen ved stationen og pastor Jørgensen, Nordrup, som bilejere fra mine tidligere år. Fra samme periode erindrer jeg, at en lille gruppe Farendløseboere havde lejet en lastbil med faste ringe i den hensigt at foretage en dagsudflugt til Møn. Starten foregik fra »Korsvejen«, og jeg kan huske, at mine ellers ikke særlig nysgerrige forældre overværede afgangens fra skolens gavlvinduer. Efter hjemkomsten gik der ræddelige beskrivelser af, hvordan bilen ikke kunne trække op ad bakke, så nogle måtte gå, nogle turde ikke køre ned ad bakke, og endelig svigtede lyset på turen hjem. Det skal nok have været en dejlig tur.

Vore nærmeste naboer var købmand Harald Larsens og møllerens. Møller-

begrebet var skiftende; på et vist tidspunkt var det møller Nielsen, hvis søn Sigurd jeg var en stor beundrer af, da han turde gå oppe på ribberne i skolegården. Det har jeg senere glædet ham med at fortælle. Han har sit arbejde i Roskilde, og vi kommer af og til sammen. Købmandens piger, dvs. deres ældste børn, var vore legekammerater, og har haft mange gode timer sammen. Det var også en god idé at hjælpe lidt til i købmandens have, der var ikke langt til en sodavand. På sydsiden var skolegården omgivet af den gamle skolelod, der i min tid ejedes af malermester P. V. Petersen.

Jeg har tit hørt tale om en kirkesti, dvs. en sti fra skolegården over til kirkegårdens nordøstlige hjørne, men jeg kan ikke huske den.

Jeg må vistnok sige, at jeg havde en storartet barndom. Der var gode hjemlige forhold, tryghed, som man så stærkt fremhæver det ønskelige i idag. Der blev passet på pengene, men vi fik, hvad vi havde brug for, somme tider måske nok efter mit daværende skøn lidt trægt, men jeg fik da både kælk og skøjter, lidt vanskeligere var det at få et par lange snørestøvler, som var tidens mode, og da jeg endelig fik dem, var det i en mindre ønsket facon og — de var til at vokse i.

Mine bedste legeerindringer kredser om gdr. Peder Pedersens lade, hvor vi sammen med familiens egne børn havde frit spillerum til at kravle i halmen og springe fra hanebjælkerne dybt ned i en stor og dertil anbragt halmbunke. Sikken et frydefuldt gys.

Vi — byens drenge — fulgte interesserede foreningstærskværkets flytning. At flytte og placere et »lokomobil« var en kraftanspændelse for både heste og mandskab, og det udfoldede sig under hidsende tilråb og advarende brøl, og hele den intense medleven i dette stykke drama sidder dybt i min erindring.

Til min barndoms glæder hørte som nævnt kælk og skøjter, og jeg har det nu som andre ældre mennesker, der synes, at man i deres barndom havde en masse sne og frost. Jeg fik en rigtig kælk, en stor og god kælk, og det var til en begyndelse noget ret usædvanligt i Farendløse, så jeg var måske nok en smule imponeret af mig selv i den anledning. Kælkelivet udfoldede sig på »Sandbanken« nordvest for byen. Dengang var der virkelig en stor banke eller bakke, som gav fortrinlige kælkemuligheder, som vi benyttede os af i udstrakt grad. Det er en stor skuffelse for mig at komme der i dag og se udgangspunktet for mine og andres slædefarter forvandlet til et hul, selv om jeg nok kan se det rimelige i udnyttelsen. Den største del af banken ejedes af gdr. H. Chr. Mogensen, senere H. L. Mogensen. Jeg husker ikke, at vi nogensinde har anmodet om tilladelse til at udfolde os på arealet, det havde vel nok været rimeligt, men der blev i hvert fald ikke lagt os hindringer i vejen, og det er jeg taknemmelig for. Et andet område, hvor vi uden skelen til ejendomsretten udfoldede os, var på de såkaldte »fladvand«, dvs. periodisk oversvømmede områder på forskellige dyrkede marker. Når de frøs til, var

der en herlig risikofri skøjtebane, idet vanddybden oftest var ganske ringe. Lidt mere problemfyldt var det, når et sådant fladvand stødte op til en mergelgrav med ubestemmelig dybde, og der kunne vi endda komme ud for det bitre og af nutiden helt ukendte fænomen, at voksne, saglige mænd, udsendt af det velrenommerede Nordrup mejeri, når isen var blevet rigtig god, tyk og sikker, at de så brutalt »isede«, det vil sige huggede isen op i store flager for at køre den til mejeriet, hvor den opbevarede under tørvesmuld til sommeren og kunne anvendes til køleformål. Gadekæret i Farendløse var for øvrigt en hyppigt anvendt og udmærket skøjtebane, hvilket man jo må betvivle, når man ser det i dag. Jeg har lyst til at nævne et for nutiden vist helt ukendt glideapparat, en isslæde, der var en ganske lille slæde, som på undersiden af mederne blot havde et stykke galvaniseret hegnstråd. Hele slæden var ikke større, end at ens træsko eller træskostøvler lige kunne stå på den. Når man stillede sig på en sådan slæde og stak en »pigkæp« mellem benene ned i isen bagved, kunne man skyde en forbløffende fart. Jeg fik det aldrig rigtig lært, fordi jeg blev »forfalden« til skøjter, men det var der mange andre, der kunne.

Sommerens glæder var for mig især knyttet til Eskildtrupskoven, hvor vi drenge har bygget huler og kæmpet indianerkampe med indbildte eller relle modstandere, dog ikke indianere. Vort eget indianerudstyr var perfekt, sækkelærredsbukser med frynser, tomahawker og bue og pil, og fantasien spillede herligt.

Da jeg blev større, viste min fader udmærkede evner som arbejdsgiver, og en væsentlig del af havearbejdet tilfaldt mine søskende og mig. Jeg har vel ikke altid været lige begejstret, men kan nu heller ikke huske, at jeg havde noget særligt imod det, og jeg fik i hvert fald lært at bruge en spade og en rive, så jeg senere har haft glæde af det. Da jeg var en 12–13 år, blev der bygget et stykke til skolens østlige ende, altså til lejligheden. Det var murer Frandsen og tømrer Christensen, der stod for opførelsen.

Farendløse skole var jo en lille skole, en toklasset skole med én lærer, fra 1913–1932 min far. Det er nok lidt vanskeligt, selv for os, der har oplevet det på nærmeste hold, rigtig at fornemme sig tilbage til en skoleform, der var så helt anderledes, end de allerfleste kender det i dag. Men vi prøver.

Skolen bestod af en enkelt bygning, et ret langt hus, der indeholdt en skolestue og lærerens lejlighed. Jeg mener, bygningen er opført i 1865. Desuden var der et stråtekt udhus, indeholdende vognport, der anvendtes til gymnastikredskaber, vaskehus, brændehus, hønsehus, hestestald og grisestald og dertil w. c. er til skolens og lærerfamiliens brug, de fortjente dog ikke helt det fine navn. I gården stod en pumpe af træ, der blandt andet gav eleverne mulighed for drikkevand. Skolestuen var ret stor, fyldte husets bredde, kunne rumme og rummede undertiden 40 elever i en klasse. Ældste klasse gik i skole mandag, onsdag og fredag, yngste klasse tirsdag, torsdag og lørdag, alle

elever havde altså fri hveranden dag. Fagrækken kunne med 18 timers ugentlig skolegang naturligvis ikke blive meget omfangsrig, det var kristendoms-kundskab, som man begyndte med hver morgen, dansk, regning, geografi, historie og sang. Gymnastik havde man på skolepladsen, kun om sommeren og naturligvis kun, når vejret tillod.

Skolens styrke lå i dens begrænsning, der var et konstant pensum, man forventede at nå igennem, alt lå temmelig fast, både tider og stof, og man tillod sig ikke mange svinkeærinder. Det var i nogen grad en træningsskole i læsning, retskrivning, skrivning og regning, og der nåedes også kontante resultater, især i de tilfælde, hvor hjemmene støttede undervisningen ved at sørge for, at børnene benyttede den skolefri dag til nogen forberedelse, men det var man også i almindelighed indforstået med. Danmarkshistorie og geografi hørte også til ingredienserne, verdenshistorie kun i meget begrænset omfang. Det lyder meget tørt, var det måske også, jeg ved det ikke, jeg har dog ikke selv den fornemmelse, men husker f.eks. optagede af historiske skildringer, som jeg nok mener, min far levede stærkt med i.

Svagheden må jo have været dels det periodisk store børnetal og dels, at de tre yngste årgange undervistes sammen, de fire ældste ligeså. Det har ikke været noget godt udgangspunkt, og en lærer af i dag ville være noget pinligt berørt af en sådan situation. Men det kunne altså lade sig gøre.

I de senere år tror jeg, min far syntes, apparatet virkede tungt, han var ved at blive ældre uden egentlig at være gammel, men det var en krævende opgave, ja i virkeligheden uoverkommelig, og han og mor havde vist en fornemmelse af, at man ikke rigtig påskønnede deres indsats og ikke rigtig forstod rækkevidden af de vanskeligheder, de arbejdede under (mor støttede en årrække undervisningen i den yngste klasse).

Ellers vil jeg helst tro, at man gennem årene har anset min far for at være en habil lærer med forståelse for sine elevers individualitet, med udpræget retfærdighedsfølelse og med idealer, som han gerne ville føre sine elever hen imod.

Forholdet til forældre kredsen, ja, mon ikke det var godt. Egentlige forældre møder i moderne forstand holdt man jo ikke, men jeg husker, hvordan en gruppe forældre en aften efter indbydelse kom hos os for at tilrettelægge en skoleudflugt, og jeg har indtryk af en venlig og positiv atmosfære (ved den lejlighed blev det Holmegårds glasværk). En af de ting, der samlede skolekredsen var juletræet i Tvindelstrup forsamlingshus, det var også arrangeret gennem et, jeg tror udmærket, samarbejde mellem forældre kredsen og stedets lærer, og juletræet dér var år efter år en stor begivenhed.

En åndelig bevægelse måtte man nok lede forgæves efter i Farendløse. Der var enkeltpersoner af karat, fagligt dygtige mennesker, mennesker med moralsk højt stade, og også gode og venlige mennesker, og der var mennesker,

der faldt igennem på de fleste områder, og sådan er det vel alle vegne, men udtryksformer for religiøst liv, foredragsvirksomhed af en eller anden inspirerende art, ja den slags mærkedes der ikke meget til, og det, mener jeg, har været et savn for mine forældre, men de har altså heller ikke selv magtet at inspirere til det.

Min far døde 2 år efter sin afsked fra Farendløse skole. Min mor boede i Haslev nogle år, men trods den relativt kort afstand til Haslev ebbede forbindelsen ud, vel bl. a. på grund af manglende transportmiddel og det, at nogle af de bedste venner selv faldt bort eller fik vanskeligheder af en eller anden art. Gennem mange år så jeg heller ikke selv meget til Farendløse, først efter at jeg i 1963 har fået bil, kommer jeg jævnligt en »pilgrimstur«, og glæder mig ved at gense dette og hint og løber nu og da på en gammel bekendt. Det tror jeg nok, jeg bliver ved med.

Der sluttes - der startes

JACOB MØLGAARD

Den 1. april 1970 ophører Nordrupøster-Farendløse kommune, som selvstændig kommune, og bliver en del af egnskommunen Ringsted, hvori også andre 11 sogne indgår. Det er blevet resultatet her på egnen, af den kommunalreform folkettinget har vedtaget skulle gennemføres inden 1. april 1970.

Forhandlingerne om dannelsen af en større kommunalenhed har stået på i ca. 6 år, med forskellige kommuner og med forskelligt sigte, men det har ikke været muligt med anden løsning end den nævnte. Jeg tror også, det skal vise sig at være den bedste, det bliver en stor kommune med ca. 25.000 indbyggere, men med en centralt beliggende bykerne, hvor land og by tæller næsten lige mange indbyggere, og dette skulle give grundlag for en ligelig repræsentation i det nye byråd.

Det sidste sogneråd. Øverste række fra venstre: Poul Henning Petersen, Kr. Hemmingsen, Poul Reiner Jensen. Nederste række fra venstre: Jens P. Petersen, Gunnar Hansen, Jacob Mølgaard og Kr. Schnack. Øverst til højre: kommunesekretær Niels Jensen

Det er med en vis vemod at skulle være med til at afslutte den lille kommunes kommunale opgaver, der har bestået i så mange år, og hvor befolkningen kender hinanden, den personlige kontakt til de folkevalgte vil i nogen grad forsvinde.

Der er sikkert også mange, der spørger om det bliver bedre eller billigere, det sidste skal man vist ikke regne med.

Derimod må man vist sige, at en kommune af en sådan størrelse har mulighed for at løse flere og større opgaver, samtidig med at de store kommuner får større selvstændighed til at styre sine egne anliggender, og på visse områder vejledt og støttet af lovgivningsmagten og centraladministrationen.

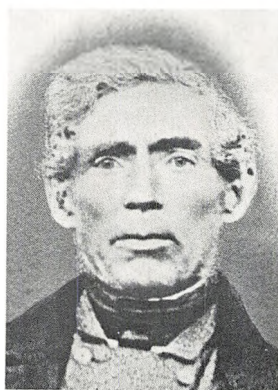
Det blive en stor ændring for befolkningen i landkommunerne, dens kontakt til administrationen kan måske synes vanskeligere end hidtil, dette vil den enkelte borger navnlig i overgangsperioden lægge mærke til. Jeg vil her til bemærke, at i administrationen vil sidde folk i de forskellige afdelinger, der er specialiseret på deres felt, og derfor hurtigt kan give de søgte oplysninger, som borgerne har brug for. Derfor er det i første omgang af betydning, at man finder ud af, hvor man skal henvende sig om den ene eller anden ting. De, som er ansat i administrationen, er til for at hjælpe den enkelte borger og give oplysning om de ting, der nu er hendes eller hans problem, og det gør de sikkert gerne.

Det er mit håb, at overgangen til storkommunen ikke giver større problemer, end de er nemme at få løst, således at befolkningen må føle sig som borgere af egnskommunen Ringsted, og at Ringsteds borgere heller ikke vil glemme, at kommunens grænser er flyttet betydeligt uden for byens grænser. Kan vi nå dertil, vil denne kommunale enhed blive til gavn både for by og land.

SOGNERÅDS-
1841

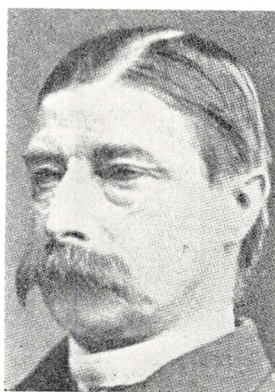
C. A. Rafn.

Søren Andersen.

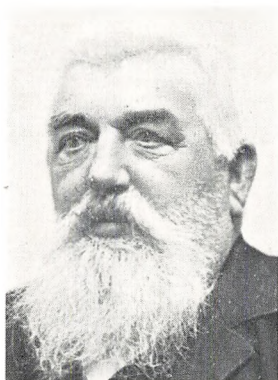
F. V. Andersen

Brockenhus-Schack

Albrecht Christoffersen

Anders Sørensen.

Hans Christensen.

Chr. Nielsen.

FORMÆND
1970

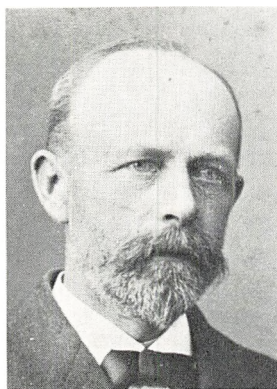
Niels Nielsen.

Hans Jensen

O. Kristensen

Peder Pedersen

Jens Pedersen.

J. Elmfelt.

Jens Hansen

Jacob Mølgaard

P. Madsen

SOGNEFOGEDER

i Nordrup-Farendløse
sogne.

Institutionen
oprettet efter forordning
af 11. november 1791

H. Hyldegård

Nordrup sogn

- 1791 Fæster Peder Jensen
- 1798 Fæster Anders Pedersen, død 26. oktober 1840, 76 år gammel
- 1834 Gårdejer Niels Hansen, Mulstrup (Lillevangsgården)
- 1851 Gårdejer Lars Hansen, Mulstrup, død 28. november 1851, 44 år gl.
- 1852 Gårdejer Peder Andersen, Mulstrup, død 1860, 58 år gammel.
- 1859 Gårdejer Hans Christoffersen, Mulstrup, matr. nr. 2
- 1889 Gårdejer Hans Olsen, Mulstrup, matr. nr. 7
- 1887 Gårdejer Jens Jensen, Nordrup
- 1916 Christian Jensen, Nordrup
- 1935 Peder Madsen, Nordrup

Farendløse sogn

- 1791 Fæster Jens Jensen, Farendløse (Flitsgård)
- 1825 Fæster Jacob Hansen, Farendløse (Flitsgård)
- 1851 Arvefæster Hågen Hagen, Prøvegården
- 1856 Arvefæster Rasmus Sørensen, Annexgården
- 1856 Gårdejer Peder Jensen, Farendløse, Mølleåsgården
- 1900 Gårdejer Søren Jensen, Hyldegården, Tvindelstrup
- 1940 Gårdejer Hans Hyldegård, Hyldegården, Tvindelstrup, død 1969
- 1969 Gårdejer Peder Madsen, Nordrup (konstitueret).

Sognefogedordningen ophørte den 1. april 1970.

Regnskabsår	Lig-nings pct.	Kirke-pct.	Grund-skyld prom.	Ejd.-skyld prom.	Optragne lån	Skattepl. indt. eft. forh. og nedsk. på ejd.	Skatte-udskr. på indtægt	Regnsk. balance-sum	Regnskabs-overskud	Netto-formue	Lån ved årets slutning	Afdrag i årets løb
1955/56	3,0	0,8	31,00	23,0	0	3365900	174888	280969	3841	445784	597945	29833
1956/57	3,1	0,7	33,20	24,90	10000	3466600	187394	297673	÷	1318 ¹⁾	638278	20838
1957/58	3,5	0,6	29,60	22,20	0	3670900	233002	370948	26487	670052	654060	23796
1958/59	3,9	0,5	29,60	22,20	0	3259600	233250	125878	÷	6263	667325	23806
1959/60	4,5	0,5	26,40	19,80	²⁾ 345000	3477300	208865	148926	³⁾ ÷206409	468454	857246	28507
1960/61	4,7	1,1	29,60	22,20	0	3739200	236700	177062	⁴⁾ 433320	186570	814218	32701
1961/62 ⁵⁾	7,1	1,7	25,40	⁶⁾ 22,20	0	2616100	248885	185418	÷	43771	880856	729308
1962/63	7,5	1,7	22,20	22,20	0	2738100	230732	212382	÷	47271	685784	698039
1963/64	10,6	1,4	26,20	22,20	⁷⁾ 100000	3076250	255081	322629	÷	61810	815707	767236
1964/65	12,8	1,3	26,20	22,20	⁸⁾ 59000	3401000	266740	415052	6099	860638	767321	58638
1965/66	12,7	1,1	27,80	⁹⁾ 19,03	¹⁰⁾ 274000	4066200	264594	804874	÷	93734	1310297	973374
1966/67	12,6	2,0	16,50	19,03	¹¹⁾ 60000	4431100	290990	545089	865170	26871	1394510	944340
1967/68	16,0	1,8	13,00	19,03		4761500	241535	751048	1028664	55744	1502461	881145
1968/69 ¹²⁾	12,5	1,3	13,00	19,03	80.000	¹³⁾ 7046400	242923	838404	1117950	40347	1665470	875662
1969/70	13,8	1,4	13,00	19,03		7353700	237664	970600	50000	1652670	822362	53300

¹⁾ Den store formuestigning skyldes 11. almindelige vurdering. ²⁾ De optagne lån er kr. 28.0000 til skolebyggeri og kr. 65.000 til vejarbejde. ³⁾ Det store underskud skyldes gennemgribende istandsættelse af kommunens veje. ⁴⁾ Her skyldes det store overskud statsrefusionen for vejarbejderne i sidste regnskabsår. ⁵⁾ Her går man over til beskattingsprocent med fast personfradrag på kr. 3.000. ⁶⁾ Ejendomsskyldpromillen fastlæses på dette grundlag indtil næste vurdering. ⁷⁾ Her indføres ny jordbeskattning, nemlig en tillægsgrundskyld på højst 10 promille. Den rammer de ejere af landbrugsjord, som ikke har bopæl i kommunen, eller svarer erhvervsstat til denne. Den reduceres i 1967/68 til højst at måtte udgøre halvdelen af den ordinære grundskyldpromille. ⁸⁾ Som følge af de to foregående års driftsunderskud ser man sig nødsaget til at optage en kassekredit på 100.000 kr. til styrkelse af kassebeholdningen. Den skal afskrives over 5 år. ⁹⁾ Her optages 45.000 kr. i lån til køb af byggegrunde. Jorden blev købt af gdr. Jens Hansen, Nordrup, og de 6 grunde kunne — byggemodnet — sælges for kr. 12.000 pr. m². Endvidere måtte man investere kr. 14.000 i det kommunale rutebilselskab, der blev afløst for Køge-Ringsted Jernbane. De 50.000 man i sin tid havde investeret i banen + et somme tider ret betydeligt driftsunderskud blev ved dens nedlæggelse tilbagebetalt med kr. 5.227, men de modtagne aktier var da allerede forlængst nedskrevet til 100 kr. ¹⁰⁾ Her kommer første nedsettelse af bygningskyldpromillen med 1/7. ¹¹⁾ Lån til kloakering i Farendløse, kr. 179.000, som året efter måtte forøges med kr. 60.000. Endvidere nyr lån hos vejfirma til hovedstandsættelse af veje. ¹²⁾ Skatrefragsretten bortfalder. Herfra kommer ca. 1,8 mill. kr. af stigningen i beskattingsgrundlaget, og beskattingsprocenten falder da også (en stakket frist). ¹³⁾ Tallene for 1969/70 er de budgetterede tal, da regnskabet for dette år jo endnu ikke er sluttet. Netop som dette skrives er vi i færd med at indrette regnskabsføringen, så den opfylder kravene i kildeskattelovene.

Tidstavle

NIELS FR. RASMUSSEN

Nordrup og Farendløse kirkers historie omtales kun kort i denne bog, hvorfor der herom henvises til: »Danmarks Kirker« udg. af Nationalmuseet. Sorø Amt 1936—38. Desuden til P. Nedergaard: »Dansk Sogne- og Præstehistorie 1849—1949«, udgivet 1949.

Angående godset Giesegårds historie, som heller ikke omtales her, henvises til følgende: Dansk Slotte og Herregaarde, 4. bind, Midtsjælland, ny udgave ved Hassings Forlag 1965.

H. P. Sørensen: »Træk af Gram sogns historie«, udg. 1963. Heri omtales de fleste af Giesegårds ejere igennem tiderne.

N. F. Rasmussen: »Søren Klerup og hans tid«, udg. 1963. Heri omtales en godsforvalter på Giesegård og hans fremskridtsvenlige arbejde.

I årene 1873—82 blev der gjort nogle store og værdifulde oldtidsfund på Stendysseagrene, matr. nr. 12, i Nordrup. De omtales bl. a. i J. V. Christensen: »Tider og Skikkelser i Midtsjællands Historie«, udg. 1930.

Sjællands første reformerte biskop, Peder Palladius, visiterede ca. år 1540 Nordrup-Farendløse sogne, hvilket han ret udførligt omtaler i sin såkaldte »Visitatsbog«.

Fra nyere tid kan følgende oplyses:

1906 den 19. november stiftedes en husmandsforening for Nordrup-Farendløse sogne med ca. 70 medlemmer og med malermester P. V. Petersen, Farendløse, som den første formand. I øvrigt har der igennem årene været ikke mindre end 19 forskellige formænd, så det vil være uoverkommeligt at nævne dem alle her.

Nordrup Folkebogsamling kan formentlig føres tilbage til lærer Bardino i Nordrup. Ved hans testamente af 1908 havde han i hvert fald også betænkt bogsamlingen med et legat. Biblioteket har altid haft til huse i Nordrup gl. skole og i ca. 30 år blev udlånet varetaget af førstelærer M. Christensen og hans hustru. Senere har fru Jensen, Mulstrup, og frk. Esther Hansen virket som bibliotekarer. Biblioteket er nu en kommunal institution.

Den kommunale hjælpekasse – populært kaldet »den fri fattigkasse« har formentlig sin oprindelse i en lov af 4. maj 1907 og videre udformet i lov om hjælpekasser af 29. april 1913.

Ifølge denne var hjælpekassens opgave »– midlertidigt at støtte værdigt trængende, som ikke nyder fattigunderstøttelse, i deres bestræbelser for at ernære sig uden hjælp af fattigvæsenet«. Understøttelsen af hjælpekassen skulle gives efter et skøn i hvert enkelt tilfælde.

Hjælpekassens bestyrelse udøvedes af 5 medlemmer, der valgtes samtidig med sognerådet, men selvstændigt og ved særskilt stemmeafgivning.

Hjælpekassen fik stor betydning, vel navnlig fordi sognerådernes medlemmer indså det urimelige i at fratage folk deres borgerlige rettigheder, blot fordi de var fattige, ligesom man også indså, at det at sende folk på fattigvæsenet var at slå deres æresfølelse ned, hvilket kunne få mange ulykkelige følger.

Hjælpekassen ophævedes ved socialreformens indførelse i 1933.

I hjælpekassens bestyrelse i Nordrup-Farendløse kommune sad ved lovens ophævelse følgende: Brødkusk Christian Hansen, Farendløse, gårdejer Niels P. Petersen, Farendløse, fru Sofie Hansen, Kærsgård, Nordrup, fru Anna Nielsen, Mulstrup, parcellist Hans Martin Hansen, Tvindelstrup. – Niels P. Petersen var formand (i øvrigt senere sognerådsmedlem og -kasserer 1937–1950).

1910 oprettedes telefoncentral i Nordrup med 32 abonnenter.

1914 stiftedes en sygeplejeforening for Nordrup-Farendløse sogne med daværende sognepræst H. H. Jørgensen, som formand. Ved Jørgensens død i 1932 blev fru Johanne Sørensen, Nordrup, formand og hun virkede som sådan til 1945. De senere formænd har været smedemester Sv. Steffensen, købmand Arne Pedersen og fru Emilie Jørgensen.

Den første sygeplejerske hed Lydia Eriksen, hun virkede til 1918. Derefter var der en række år, hvor foreningen ofte skiftede sygeplejerske, men i 1923 ansattes frk. Hertha Nielsen, og hun virkede her lige til 1944 og mindes endnu af mange for sin hjælpsomhed og sit venlige væsen. Den 1. december 1945 antoges frk. Anna Panfil, gift fru Børjesson, som foreningens sygeplejerske. Fru Børjesson har i de siden da forløbne 25 år lagt et stort stykke arbejde i sin gerning; altid beredvillig og hjælpsom når der blev kaldt på hende. 1956 blev sygeplejen gjort kommunal i samarbejde med Kværkeby kommune.

1919. Jens Chr. Jensen-Broby, født på Dybekærgård, vælges til folketinget den 18. februar i Gudmekredsen.

Tysk indkvartering i Nordrup i april 1940.

Dansk Arbejdsmandsforbund.

Allerede i 1888 var der bestræbelser fremme for at få oprettet en arbejderforening i Nordrup-Farendløse kommune, dens skæbne kendes dog ikke.

Omkring 1916 eksisterede der en arbejderforening, der hed »Giesegård«. Ved dennes opløsning overgik nogle få af dens medlemmer til en forening for Sneslev og Nordrup-Farendløse kommuner, der blev stiftet 1917.

1932 blev denne forening delt således, at Nordrup-Farendløse kommune fik sin egen afdeling under navnet »Farendløse-Giesegård«. Denne har bestået siden, men opløses ved kommunesammenlægningen den 1. april 1970.

Foreningen startede med 40 medlemmer og dens første formand var Hans Andreas Nielsen, Farendløse. Den nuværende formand Kr. Hemmingsen, Nordrup, har fungeret i 10 år. Som kontrolbestyrere har Jens Jørgensen og hans hustru gjort et omhyggeligt arbejde i samfulde 36 år.

1940. Tysk indkvartering i Nordrup i april.

1943 oprettedes Nordrup-Farendløse Foredragsforening med N. Fr. Rasmussen, Ryeshus, som formand, i hvilken stilling han virkede i 18 år. De efterfølgende formænd har været prokurist V. Gade og gårdejer J. Tolstrup Christensen, Tvindelstrup.

Foreningen har holdt over 150 møder og sammenkomster, ofte med meget stor tilslutning og med mange af landets bedste folk på talerstolen.

N. F. R.

HJEMMEVÆRNET – en folkebevægelse

Den anden verdenskrig vendte op og ned på mange ting i den fremtidige tilværelse. Også landets forsvarsordning blev udsat for en strukturændring. Ud af den flok, der havde deltaget i frihedskampen opstod hjemmевærnet, som i dag er en anerkendt bestanddel af landets sikringsstyrke.

Hjemmевærnet blev lovfæstet som en del af forsvaret i 1949. En del mænd, også her fra sognene, meldte sig ind i Ringsted kompagni, men allerede 1. oktober 1949 opstod hjemmевærnskompagni 5312, Nordrup, som en selvstændig enhed, omfattende Nordrupøster-Farendløse, Snesev og Ørslev kommuner.

Fra en beskeden start er kompagniet i dag vokset til 86 mand. Væksten er delvis kommet i bølger, således gav Ungarn-krisen i 1956 en væsentlig tilgang; det har forresten flere gange vist sig, at interessen – for ikke at sige ansvarsbevidstheden – har været størst, når der var optræk til konflikter ude i verden.

I de seneste år har kompagniet haft en væsentlig tilgang af helt unge mennesker.

Af de 57 mand, der var med fra starten, fik 15 udleveret 20-års tegnet i 1969.

Gårdejer Ejnar Karlshøj, Tvindelstrup, var den første kompagnichef. Da han fraflyttede kommunen i 1952, blev det Jacob Mølgård, der overtog ledelsen i 7 år, for derefter at overdrage den til Poul Reiner Jensen (begge disse findes på billedet af det nuværende sogneråd).

Også Poul Reiner »holdt« i 7 år, hvorefter han byttede plads med sin næstkommanderende, Ejnar Pedersen, der i dag står for ledelsen.

De mænd, der var med fra starten, kan alle berette om folks mere eller mindre spydige bemærkninger, når de skulle ud med uniform på. I dag er det en ganske naturlig ting.

Også lottekorpsset har fundet sin naturlige plads i hjemmевærnet. Lotterne fra dette kompagniområde er dog ikke en selvstændig enhed, men tilgår lottekompagni 531.

Lederen af det civile hjemmевærnsarbejde i regionen er fra det lokale område. Jens P. Petersen har været konsulent siden 1953.

N. J.

Spejderhytten »Kærnehuset«

Nordrupøster gruppe af KFUM i Danmark

Gruppen blev oprettet den 5. marts 1953 af sognepræst Richard Jensen med støtte af gårdejer A. Andersen, Nordruplund. Der var i starten 21 drenge i tropen.

Ved 10-års jubilæet i 1963 var medlemstallet fordoblet til ca. 40. Samme år forlod pastor Jensen sognene og dyrlæge Mogens Jørgensen trådte til som leder. 1965 kunne man igen notere, at medlemstallet var fordoblet til ca. 80.

Det hidtil brugte mødelokale – præstegårdens konfirmandstue – blev derfor for trangt, hvorfor man i løbet af årene 1966–67 opførte, tildels ved frivillig arbejdskraft, spejderhytten »Kærnehuset« beliggende ved spejdervænget bag præstegården. Huset blev indviet ved en stor fest den 17. juni 1967. Den samlede byggeudgift beløb sig til ca. 60.000 kroner, men huset var allerede ved indvielsen det dobbelte værd. Dette kunne selvsagt kun lade sig gøre ved hjælpsomhed og velvilje fra mange sider.

1966 oprettedes også en KFUK gruppe under ledelse af fru Lydia Tolstrup Christensen, Bredekær.

N. Fr. Rasmussen, Ryeshus.

Fire digte af Karl Jepsen, sognepræst i Nordrup-Farendløse 1933–1950.

Hørt så tit, at du det næppe ænser,
ringer klokken solen op og ned,
vagten, som ved jorderigs grænser
spejder ud mod himlens evighed.

Aner du, hvad klokkens råb forkynder.
Du har svunget det så mangen gang,
og alligevel hvornår begynder
du for alvor at forstå din sang.

Ved du, hvad den klang dig ville sige
med de løndomsfulde bedeslag.
Nær som jeg er himmeriges rige,
hør, det kalder dig, gå ind i dag.

Vær forvisset om, at du er buden,
hører du, nu lyder det igen:
Jeg vil ikke være dig foruden,
råber himlens Konge til sin ven.

Jens Olsens søndagsskole i Tvindelstrup

Stubmøllen i Farendløse

Græsset gror på gamle grave,
solen brændte, sneen faldt.
Der blev stille om de navne,
som for dig dog rummed' alt.

Andre navne genlød siden,
gennembrust af livets krav,
mens en sten med mos beklædtes
på den glemseldulgte grav.

Men når alle krav forstummed
i din sidste skumringsstund,
vil i længsel hine navne
minde af en dødbleg mund.

Der er endnu et løvspring,
lydt klinger droskens sang,
og anemoner blomstre,
trods rigers undergang.

Og dæmpet sollys spiller
på bøgens skære blad,
om verden lægges øde
af uforsonligt had.

Trods lovløsheden byder
i hjertet livets bud,
som vårbrud og befrier
— og endnu lever Gud.

4. maj 1945.

Aprilvejr

Brat mørkner de tindrende solstrålers vej,
o lune, hvortil kun april sig tør driste,
hvid hvirveldans fyger om knop og røde kviste,
i vårgræsset snehvide lagner bredes til bleg.

Fortumlet styrter sig pigerne ud,
og glemmer fuldstændig personen at væрге,
den druknende storvask det gælder at bjærge —
de bjærger hver stump, selv den usleste klud.

Men før de vel når belæssede ind,
den farende byge med liste fordufter
og atter den tørrende forårsvind lufter,
april har et såre omskifteligt sind.

Det truende uvejrsslør vejredes hen,
forsvind, lille skygge, du solen fordunkler.
På grenene dråberne perlerne funkler —
nu hænger de vasken på snoren igen.

Karl Jespersen.

Indhold

Forord	side	5
Indenrigsministeren udtaler	–	7
Et tilbageblik – <i>N. Fr. Rasmussen</i>	–	9
Kirken – <i>P. V. Sandel</i>	–	32
Skolen – <i>Elmer Sørensen</i>	–	36
Om kommunens økonomi – <i>Niels Jensen</i>	–	54
Glimt fra togtrafikken – <i>Jens P. Petersen</i>	–	67
Erindringsbilleder – <i>Søren Hyldegaard</i>	–	73
Der sluttes – der startes – <i>Jacob Mølgaard</i> ...	–	84
Tidstavle – <i>Niels Fr. Rasmussen</i>	–	90

Bringstrup

Torp

RINGSTED

Balstrup

Skellerød

Hjem

Hårbyrd

Engstrup

Omård

Veterslev

Veterslev

Sörup

Sandby

Sandby

Skovmark

Almstøtte

